

สารบัญ บอกเรื่อง

เริ่ม รุดงคะวัด	หน้า	๑
จัดรุดงค์ โดยองค์ ๑๓	หน้า	๓
จัดรุดงค์ โดย ประฏิสังยุต ๕	หน้า	๓
คำสละมาทานบิณฑุกังคะ	หน้า	๓
จัดบิณฑุกังคะ โดยประเภท ๓	หน้า	๖
คำสละมาทาน เตะจีวรกัณฑ์	หน้า	๙
จัด เตะจีวรกัณฑ์ โดยประเภท ๓	หน้า	๙
คำ สละมาทาน บิณฑุปะปาติกัณฑ์	หน้า	๑๒
จัดบิณฑุปะปาติกัณฑ์ โดยประเภท ๓	หน้า	๑๓
คำ สละมาทาน สละปะทา นะจาริกัณฑ์	หน้า	๑๕
จัดสละปะทานะจาริกัณฑ์ โดย ประเภท ๓	หน้า	๑๖
คำสละมาทานเอกาสะนิกัณฑ์	หน้า	๑๗
จัด เอกาสะนิกัณฑ์ โดย ประเภท ๓	หน้า	๑๗
คำสละมาทาน บัคคะบิณฑุกัณฑ์	หน้า	๑๘
จัด บัคคะบิณฑุกัณฑ์ โดย ประเภท ๓	หน้า	๑๘
คำสละมาทาน ฆะรุปะจณา ภคติกัณฑ์	หน้า	๒๐
จัดฆะรุปะจณา ภคติกัณฑ์ โดย ประเภท ๓	หน้า	๒๑
คำ สละมาทาน อารัญญิกัณฑ์	หน้า	๒๒
จัด อารัญญิกัณฑ์ โดย ประเภท ๓	หน้า	๒๓

คำศัพท์มาทาน รุกขะมูถิกังคะ	หน้า	๒๕
จัดรูกขะมูถิกังคะ โดย ประเภท ๓	หน้า	๒๕
คำศัพท์มาทาน อพ โภกาถิกังคะ	หน้า	๒๖
จัดอพ โภกาถิกังคะ โดย ประเภท ๓	หน้า	๒๗
คำศัพท์มาทาน โสถ้านิกังคะ	หน้า	๒๘
จัดโสถ้านิกังคะ โดย ประเภท ๓	หน้า	๒๘
คำศัพท์มาทาน ยะถาถันถะถิกังคะ	หน้า	๓๑
จัดยะถาถันถะถิกังคะ โดย ประเภท ๓	หน้า	๓๑
คำศัพท์มาทาน เนถ์ชชิกังคะ	หน้า	๓๓
จัดเนถ์ชชิกังคะ โดย ประเภท ๓	หน้า	๓๓
เริ่ม สระมะถะ ภาวณะ	หน้า	๓๕
อารมณ์ ของ สระมะถะ ภาวณะ	หน้า	๓๖
กะถิน ๑๐	หน้า	๓๖
อสุภ ๑๐	หน้า	๓๖
อะนุถ์ถะถิ ๑๐	หน้า	๓๖
พรหมวิหาร ๕	หน้า	๕๐
อาหาเร ปะฐิกุถะถัญญา	หน้า	๕๐
ธาตุวะถ์ถถาน ๕	หน้า	๕๐
อะรูป ๕	หน้า	๕๐
จระถิ ๖ ประการ	หน้า	๕๑
ปะถะถ์ถะถิน	หน้า	๕๕

ฮาโปกะสถิน	หน้า	๕๒
เศไชกะสถิน	หน้า	๕๓
วาโยกะสถิน	หน้า	๕๔
นิตะกะสถิน	หน้า	๕๕
วรรณกะสถิน ๓ นอก จากนี้ตะสถิน	หน้า	๕๖
ฮาโจกะสถิน	หน้า	๕๗
ฮากาศะกะสถิน	หน้า	๕๗
อุททะมาตะกะอะสะฎุภ	หน้า	๕๙
วินิตะกะอะสะฎุภ	หน้า	๖๒
วิบุพะพะกะอะสะฎุภ	หน้า	๖๒
วิฉิททะกะอะสะฎุภ	หน้า	๖๒
วิกขายิตะกะอะสะฎุภ	หน้า	๖๓
วิกขิตตะกะอะสะฎุภ	หน้า	๖๓
หะตะวิกขิตตะกะอะสะฎุภ	หน้า	๖๓
โตหิตะกะอะสะฎุภ	หน้า	๖๔
ปุพพะกะอะสะฎุภ	หน้า	๖๔
อัญฐิยะกะอะสะฎุภ	หน้า	๖๔
พุทธานุสัตะติ	หน้า	๖๕
ธัมมานุสัตะติ	หน้า	๗๕
สังฆานุสัตะติ	หน้า	๘๐
สถัฏฐานุสัตะติ	หน้า	๘๕

จากคานุสัตติ	หน้า ๘๖
เทวะคานุสัตติ	หน้า ๘๗
อุประสัมาหุสัตติ	หน้า ๘๘
มรรณานุสัตติ	หน้า ๘๙
กายะคะตาสัตติ	หน้า ๙๒
อาณานิปาณะสัตติ	หน้า ๙๘
เมตตภาพรหมิวิหาร	หน้า ๑๐๔
กรุณาภาพรหมิวิหาร	หน้า ๑๐๖
มุทิตาภาพรหมิวิหาร	หน้า ๑๐๖
อุเบกขาภาพรหมิวิหาร	หน้า ๑๐๗
อาหาเรปะฏิกุระสัณญานา	หน้า ๑๐๗
ธาตุนวตถาน ๕	หน้า ๑๑๑
อะรุปะกรรมฐาน	หน้า ๑๑๕
ฌานแต่สัมาบัติ	หน้า ๑๑๖

บอก แก่ คำผิด

หน้า	บรรทัด	คำผิด	ถูก
๕	๑๘	เช่น ^{นี้}	เช่น ^{นี้}
๗	๕	ขณะยินดี	ขณะยินดี
๗	๙	จิ๋ว	จิ๋ว
๗	๑๒	กระษัตริย์	กระษัตริย์
๑๑	๑๕	ผ้า ผืนเด็ก	ผ้า ผืน เด็ก
๑๒	๒๐	ชุนระกัฏร์	ชุนระกัฏร์
๑๓	๓	ชุนระกัฏร์	ชุนระกัฏร์
๑๓	๑๒	ประเภท	ประเภท
๑๕	๑๖	เป็นผู้	เป็นผู้
๑๘	๑๑	ทศิยภาชนะ	ทศิยภาชนะ
๒๖	๖	อนิจจะ ตัญญา	อนิจจะ ตัญญา
๒๖	๑๑	เบนอริยวงศ์	เบนอริยวงศ์
๒๗	๑๐	ด้วยเหตุนี้	ด้วยเหตุนี้
๒๘	๑๕	ตั้งเื่อ	ตั้งเื่อ
๒๙	๘	จำเดิม	จำเดิม
๓๗	๑๙	วิจารณ์	วิจารณ์
๔๑	๒	วิจารณ์	วิจารณ์
๔๒	๑๒	เป็นปะกะตี	เป็น ปะกะตี
๔๒	๑๕	เป็น ปะกะตี	เป็น ปะกะตี
๔๓	๑	บิตะกะตีณ	บิตะกะตีณ
๔๓	๑	มิได้	มิได้
๔๖	๗		

บอก แก่ คำผิด

หน้า	บรรทัด	คำผิด	ถูก
๔๖	๑๐	เมื่อแรง อุทัย	เมื่อแรก อุทัย
๔๘	๗	กะดินนิมิตร	กะดินนิมิตร
๔๘	๓๑	โดย ถัดบ ๗	โดย ถัดบ ๗
๔๘	๑๘	ทงสิ้น	ทงสิ้น
๔๙	๘	จะได้	จะได้
๕๐	๙	อวษชะนะดี	อวษชะนะวะดี
๕๐	๑๑	ทุดยามาน	ทุดิยามาน
๕๐	๑๒	ทุดิยามาน	ทุดิยามาน
๕๑	๑๑	บิิด	บิิด
๕๒	๙	พืงทำ	พืงทำ
๕๒	๑๒	ชืง ออก	ชืงออก
๕๓	๗	ประฎิภาค นิมิตร	ประฎิภาคนิมิตร
๕๓	๒๐	นำไป	นำไป
๕๔	๙	มิจารณา	พิจารณา
๕๕	๓	มัน	มัน
๕๕	๑๑	ส่งบอย	ส่งบ อย
๕๖	๓	อย่าง เตียง	อย่างเตียง
๕๗	๒๐	ฮาโล่กะกะสึณ	ฮาโลกะกะสึณ
๖๒	๗	สืต่าง ๗	สืต่าง ๗
๖๓	๗	อุคคะหะนิมิตร	อุคคะหะนิมิตร

ปก.กั คำผิด

หน้า	บรรทัด	คำผิด	ถูก
๖๓	๑๘	รับพัน	ดับพัน
๖๖	๒	พระผู้มพระภาค	พระผู้ม พระภาค
๗๘	๗	กัได	กัได
๗๘	๒๐	เมื่อใด	เมื่อใด
๑๐๑	๗	นุ	นุ
๑๐๗	๑๒	กฤษตร	กฤษตร
๑๐๘	๗	บริภค	บริภค
๑๐๙	๑	อิน ขน	อิน ขัน

ถ้าฉบับนี้จักได้เรียบเรียง เรื่องชุกะวัต ต่อไป ความว่า ภิกษุผู้บำเพ็ญ
 คิดด้วยดี บริบูรณ์เต็มทีโดย วินัยนิยม เสร็จแล้ว ควรจะ สละมาทาน ชุกะวัต
 ซึ่ง เปน อะนุโณมะ ประวิบัติ ต่อไป เพื่อ จะ ให้ ได้ คุณะวิเศษ ต่าง ๆ มี มัก
 น้อย และ สันโดษ เป็นต้น เปน เครื่อง ผ่องใส ของ คีตนั้น เพราะ ว่า คีต
 ของ ภิกษุ ผู้ ประวิบัติ ใน ชุกะวัต นั้น เปน คีต ผ่องใส ด้วยดี หนึ่ง วัตตะ
 ประวิบัติ เต็มที จะ บริบูรณ์ เต็มที ี่ เพราะ อาศรัย คุณ คือ ความเป็น ผู้ มัก น้อย
 และ สันโดษ และ ประพฤติ ชุก เถลา กิเลศ และ ความเป็น ผู้ สังกต จาก กิเลศ
 และ ความ ไม่ ก่อ สละสม ทจจวิต แด บรรรภา ความ เพียร ไม่ เกียจ คร้าน
 แด ประพฤติ ตน เบน คน เดียงง่าย เพราะ มิ ได้ มัก มาก และ การ ซึ่ง
 จะ ยัง คุณ เหล่า นี้ ให้ บริบูรณ์ เต็มที ได้ เต็ม ก็ ต้อง อาศรัย สละมา ทาน
 ชุกงค์ แท้จริง แม้ ภิกษุ ประวิบัติ ดี ใน ชุกะวัต ตั้ง อยู่ใน คุณ
 มี ความ มัก น้อย และ สันโดษ เป็นต้น เปน ผู้ มี สละมา จาร ทั้ง สัน อัน
 บริสุทธี ด้วย คีตละ คุณ แด วัตตะ คุณ อัน ปราศ จาก โทษ นี้ แล้ว ก็ จะ
 ต้อง อยู่ใน โปราณาริยวงศ์ ทั้ง สาม คือ สันโดษ ใน จีวร ใน บิณฑะ
 ภาต และ เสนาณะนะ จัก เปน ผู้ ควร ได้ ใน อริยะวงศ์ ที่ ๕ คือ ความเป็น
 ผู้ มี ภาวณะ เบน ที่ มา ยินดี ณ เบื้อง หน้า ก็ ชุกะคะ คุณ เปน เครื่อง ขำระ
 คีต แด วัต ให้ บริสุทธี ผ่องใส และ เปน บัจจัย แก่ ภาวณะ คือ สละมะณะ
 และ วิมุตตนา ณ เหตุ ดัง นั้น พระ อรรณะ กะธาจารย์ เจ้า ท่าน จึง บรรรภา
 ชุกะคะ กะธา ใน ถ้าฉบับ แห่ง สี่ตะ กะธา ต่อไป ก็ ใน ชุกะคะ กะธา นั้น
 ความ ว่า สละเต็จ พระ ผู้ ทรง พระ ภาค เจ้า ได้ ทรง อະณุญาต ชุกงค์
 องค์ ของ ภิกษุ ผู้ กำ จัด กิเลศ ฤา องค์ อัน กำ จัด กิเลศ แก่ บรรรพ ชิต

อัน ละ อามิษ ใน โลก คือ กามะคุณ เลี้ย ไต้ ไม่ เอื้อ เพื่อ อาตัย ในกายและ
ชีวิต ไคร่ ต่อ อนุ โดมะ ประฏิบัติ สัมภวร แก่ โดกุตตะระ ธรรม อย่าง เดียว
ก็ ชดงคันัน จิต โดย องค์ เปน ๑๓ ประการ คือ องค์ ของ
ภิกษุ ผู้ มี อัน ทรง ผ้า บังสุกุล ไว้ เปน ปะกะติ เปน องค์ ๑ คือ องค์ ของ ภิกษุ
ผู้ มี อัน ทรง ผ้า ไตร จีวร ไว้ เปน ปะกะติ เปน องค์ ๑ คือ องค์ ของ ภิกษุ ผู้
แสวงหา ซึ่ง บิณฑะ ชาติ คือ อัน ตกตง แห่ง ล้อ อามิษ เปน ปะกะติ ๑ องค์
ของ ภิกษุ ผู้ มี อัน เทียว ไป เพื่อ บิณฑะ ชาติ เปน ปะกะติ เปน องค์ ๑ คือ องค์
ของ ภิกษุ ผู้ มี อัน เทียว ไป กับ ด้วย อัน ไม่ ชาติ ลำดับ เรือน และ ลำดับ ครอบ
คือ เทียว ภิกขา จาร ตาม ลำดับ เรือน ลำดับ ครอบ ไม่ เตือก รับ ตาม ชอบ
ใจ เปน ปะกะติ เปน องค์ ๑ คือ องค์ ของ ภิกษุ ผู้ มี อัน บริโภค อาหาร
ใน อาสนะ ที่ นึง อัน เดียว ดุก แด้ว ไม่ ฉัน อีก ต่อ ไป เปน ปะกะติ เปน องค์ ๑
คือ องค์ ของ ภิกษุ ผู้ มี อัน ถือ เขา อาหาร เปน ก้อน ฉัน ใน ภาต อย่าง เดียว
เปน ปะกะติ เปน องค์ ๑ คือ องค์ ของ ภิกษุ ผู้ ได้ ห้าม เข้า แด้ว ไม่ ฉัน ภาต ต่อ ไป
อีก ใน ภาย หตัง คือ เมื่อ บริโภค อยู่ และได้ ห้าม เข้า แด้ว ไม่ ทำ วินัยกรรม
ฉัน อีก เปน ปะกะติ เปน องค์ ๑ คือ องค์ ของ ภิกษุ ผู้ มี อัน อยู่ ใน ภา เปน ปะกะติ
เปน องค์ ๑ คือ องค์ ของ ภิกษุ ผู้ มี อัน อยู่ ณะ รุกขะ มุต ร่มไม้ เปน ปะกะติ
เปน องค์ ๑ คือ องค์ ของ ภิกษุ ผู้ มี อัน อยู่ ณะ อพ โภกา ศที่ แจ้ง เปน ปะกะติ
เปน องค์ ๑ คือ องค์ ของ ภิกษุ ผู้ มี อัน อยู่ ณะ ฆ่า เปน ปะกะติ เปน องค์ ๑
คือ องค์ ของ ภิกษุ ผู้ มี อัน อยู่ ณะ เสนา ณะ ณะ ที่ สงฆ์ แดตง ให้ ที่ ฆู ฏาด แด้ว
อย่างไร เปน ปะกะติ เปน องค์ ๑ คือ องค์ ของ ภิกษุ ผู้ มี อัน หนึ่ง อยู่ ไม่ นอน
เปน ปะกะติ เปน องค์ ๑ บรรจบ เปน องค์ ๑๓ ประการ ฉัน

ในองค์ ๑๓ นั้น เมื่อว่า โดยสังเขป ย่น เข้าตาม
 ประวิสัยยุค เปน ๔ อย่าง คือ จัวรรระ ประวิสัยยุค ประกอบ ด้วย
 จัวรร ๒ คือ บิณฑะ บาท ประวิสัยยุค ประกอบ ด้วย บิณฑะ บาท ๕
 คือ เสนา สระนะ ประวิสัยยุค ประกอบ ด้วย เสนา สระนะ ๕ คือ วิริยะ ประวิสัยยุค
 ประกอบ ด้วย ความ พาก เพียร ๑ บรรจบ เปน ประวิสัยยุค ๔ นั้น
 ก็ ประวิสัยยุค ด้วย จัวรร ๒ นั้น คือ ถือ ผ้า บังสุกุล ๑ คือ ถือ ผ้า ไตรจัวรร ๑
 ก็ ประวิสัยยุค ด้วย บิณฑะ บาท ๕ นั้น คือ ถือ บิณฑะ บาท ๑ คือ ถือ เที่ยว
 ไป ตาม ลำดับ เรือน ลำดับ ตรอก ๑ คือ ถือ ฉันทน เดียว ๑ คือ ถือ ฉันทน ใน
 บาทร อย่าง เดียว ๑ คือ ถือ ห้าม เข้า แล้ว มิได้ ทำ วินัย กรรม ฉันทน ไปอีก ๑
 ประวิสัยยุค ด้วย เสนา สระนะ ๕ นั้น คือ ถือ อยู่ใน ป่า ๑ คือ ถือ อยู่
 ใน โคน ไม้ ใน ร่ม ไม้ ๑ คือ ถือ อยู่ใน โพธิ์ โภกาค์ ที่ แจ้ง ๑ คือ ถือ อยู่ใน ป่า
 ช้ำ ๑ คือ ถือ อยู่ใน เสนา สระนะ ที่ สงฆ์ แสดง ให้ ๑ ประวิสัยยุค ด้วย วิริยะ นั้น
 คือ ถือ เนสัช ชิ กังคะ หนึ่ง อยู่ ไม่นอน ๑ จบ ประวิสัยยุค ๔ เท่านั้น ๗

ชุดงค์ ๑๓ นี้ มี คำ สระมา ทาน และ วิถี เปน ต้น ท่าน พรรรณา
 ไว้ ตาม ลำดับ ดังนี้ บัง สุกุล ถึง กังคะ นั้น คำ สระมา ทาน
 ว่า ๘ “ คณะประติ จัวรรวิ ประวิชิกขามิ บังสุกุลถึงคัง สระมาทยามิ ”
 กระนั้น ข้าพเจ้า ห้าม คฤหะประติ จัวรร เดียว ข้าพเจ้า สระมา ทาน องค์ ของ
 ภิกษุ ผู้ มีความ ทรง ผ้า บังสุกุล เปน ประคติ ดังนี้ ๗ ภิกษุ ผู้ สระมา ทาน
 อย่าง นี้ แล้ว พึง ถือ เขา ผ้า ซึ่ง เปน บังสุกุล มา ทำ เปน ไตรจัวรร บริโภค
 หุ่น ห่ม ก็ แล้ว ผ้า บังสุกุล นั้น ท่าน แสดง ไว้ ว่า ผ้า ที่ ตก อยู่ใน ป่า ช้ำ
 ผ้า ที่ ทิ้ง อยู่ที่ ประตู ราน ผ้า ที่ ชน ทิ้ง หาย ผู้ มี ประโยชน์ ด้วย บุญ ทั้ง ได้

ณะถน นรท เปน คัน   ผ้า ที่ ชน ทั้ง เด็ย   ณะ กอง หยาก เยื่อ   ผ้า ที่ ชน
 เข็ด มดทิน ของ ครรรภ แล้ว ทั้ง เด็ย   ผ้า ที่ ชน อัน หมอ ภาค ให้ นุง อาบ หน้า
 แล้ว ทั้ง เด็ย   ด้วย ถือ ว่า ผ้า เหล่า นั้น เปน ภาค กิณี เปน ผ้า จรรไร   ผ้า ที่
 ชน ทั้ง เด็ย ที่ ทำ อาบ หน้า   ผ้า ที่ มนะษย์ ทั้ง หดาย ไป บา ซ้ำ กลับ มา อาบ หน้า
 แล้ว ทั้ง เด็ย ด้วย ถือ ว่า เปน อะระ มงคต   ผ้า ที่ เพดิง ใหม่ ณะ ที่ แห่ง ไค
 แห่ง หนึ่ง เจ้า ของ ทั้ง เด็ย ด้วย ถือ ว่า เปน อะระ มงคต   ผ้า ที่ ไค กัด
 ณะ ที่ แห่ง ไค แห่ง หนึ่ง เจ้า ของ ทั้ง เด็ย   ผ้า ที่ หนูกัด เจ้า ของ ทั้ง เด็ย
 ผ้า ซาด ณะ ที่ สุก เจ้า ของ ทั้ง เด็ย   ผ้า ซาด ที่ ชาย เจ้า ของ ทั้ง เด็ย   ผ้า ของ
 ที่ ผู้ จะ ชน เรือ ผูก ไว้   ผ้า ของ เช่น นัน เมื่อ ดับตา ชน เหล่า นั้น แล้ว   ภิกษุ
 จะ ถือ เขา ด้วย บังสุกุด สันญา ก็ ควร   แม้ ถึง ผ้า ที่ ผูก เปน ชง ไว้ ใน ที่
 รม ที่ สงคราม เด่า   เมื่อ เสนา ทั้ง ๓ ฝ่าย ไป แล้ว   ก็ ภิกษุ จะ ถือ
 เขา ด้วย บังสุกุด สันญา ก็ ควร   ผ้า ที่ มนะษย์ คดุม จยม ปลดวก ทำ พะดี
 กรรม ไว้   จัวร เปน ของ สละ มณะ คือ ผ้า เปน ของ ภิกษุ   ผ้า ที่ ชน ทั้ง
 ใน ที่ ราชา ภิคค   ผ้า ที่ สำเรจ ด้วย ฤทธิ คือ จัวร ของ เขหิ ภิกษุ   ผ้า ที่
 ตก เยื่อ ที่ หน ทาง แด ตก อยู่ ณ ระหว่าง หน ทาง   ก็ แต่ ผ้า ที่ ตก ด้วย
 เจ้า ของ ดิม สติ ให้ ภิกษุ เฝ้า อยู่ น้อย หนึ่ง   ภอ รุ ว่า เจ้า ของ ดิม อาดิย
 จิ ค่อย ถือ เขา ด้วย บังสุกุด สันญา   ผ้า ที่ ตม พัด ภา มา แต่ ไคต   ผ้า นั้น
 เมื่อ ภิกษุ ไม่ เห็น เจ้า ของ คิต ตาม แล้ว   จะ ถือ เขา ด้วย บังสุกุด สันญา
 ก็ ควร   ผ้า ที่ เทวะตา ให้ ตั้ง ผ้า เทวะตา ถวาย พระ อะนุรุท   ผ้า ที่ คด้น
 ใน ทะเจ ชด ชน ยัง ฝั่ง ยัง บก   ก็ แต่ ผ้า ไค คฤหัสถ์ ถวาย ว่า “ ข้าพเจ้า ทั้ง
 หดาย ถวาย แก่ สังฆ ” ดังนี้   ฤฯ ผ้า ที่ ภิกษุ ทั้ง หดาย ผู้ เทียว แสงวงหาผ้า

ได้มา กล้วย ไปยื่น เฉพาะ เขา ถาม บอกว่า ต้องการ ผ้า ผ้า เช่น นั้นไม่
 เปน บังสุกุล แม้ ถึงผ้าที่ ภิกษุ ให้แล้ว ผ้าที่ ท่าน ผู้ แจก จีวร ของ สงฆ์
 แจก ให้ ไป ตาม ลำดับ พรรษา ฎา ผ้าที่ ภิกษุ ฎา คฤหัตถ์ ให้ ไว้ว่าผู้ อยู่
 ใน เสนา ณะนะ นี้ จง บริโภค เกิด ผ้า เหล่านี้ ไม่ เปน บังสุกุล ถ้า ไม่
 ได้ แจก ตาม ลำดับ พรรษา นั้น และ จึง เปน บังสุกุล แม้ ถึง ใน ผ้าที่ ภิกษุ ให้ นั้น
 เต่า ผ้า ไต ทายก วาง ให้ ณะที่ โกธ ์เท่า ภิกษุ ์ หา ได้ รับ แต่ มือ ทายก
 ไม่ ภิกษุ นั้น วาง ให้ ใน มือ ของ ภิกษุ ผู้ ทรง ผ้า บังสุกุล ผ้า นั้น
 ชื่อ ว่า เอกะโตสุทธิ บริสุทธิ แต่ ฝ่าย เดียว ผ้า ไต ทายก วาง ให้ ใน
 มือ ของ ภิกษุ แล้ว ภิกษุ นั้น นำ ไป วาง ให้ โกธ ์เท่า ของ ภิกษุ ผู้ ทรง บังสุกุล
 แม้ ถึง ผ้า นั้น ก็ เปน เอกะโตสุทธิ บริสุทธิ แต่ ฝ่าย เดียว ผ้า ไต ทายก
 วาง ให้ ณะที่ โกธ ์ของ ภิกษุ แล้ว ภิกษุ นั้น ก็ นำ ไป วาง ให้ ณะที่ โกธ ์
 เท่า ของ ภิกษุ ผู้ ทรง บังสุกุล ผ้า นั้น ชื่อ ว่า อุกะโตสุทธิ บริสุทธิ
 ทั้ง สอง ฝ่าย ผ้า ไต ที่ ภิกษุ ได้ มา ด้วย รับ แต่ มือ ทายก แล้ว นำ
 ไป ให้ ใน มือ ภิกษุ ผู้ ทรง บังสุกุล ผ้า นั้น ชื่อ อนะกัฏฐะจีวะระ ไม่ เปน จีวร
 อุกฤษฐ์ ใน ผ้า บังสุกุล ผ้า ซึ่ง โบราณ อรรณะกะธาจารย์ ท่าน พรรณา ไว้
 มี ผ้า ทั้ง อยู่ ที่ ป่าช้า เปน ต้น นับ ได้ ๒๓ อย่าง ฉนั้น ก็ เปน แต่
 ตาม ผ้า ที่ มี อยู่ อย่าง ใน ประเทศ นั้น ์ ใน ครั้ง นั้น ์ แสดง ว่า ผ้า
 เช่น นี้ เปน บังสุกุล ทั้ง ฉนั้น ภิกษุ ผู้ ถือ ผ้า บังสุกุล ู้ว่า ผ้า นั้น เปน ผ้า
 บังสุกุล แล้ว พึง ทรง ไว้ เกิด ้น วิถี ของ ภิกษุ ผู้ ถือ บังสุกุล ถึง กะ ้น
 คำว่า บังสุกุล นี้ ท่าน แสดง อรรถ ไว้ ว่า ผ้า ไต ดุจ เปน ผัง ผุ่น
 เพราะ เปน ของ ตัง อยู่ ณะ เบื้อง บน แห่ง ผุ่น ณะที่ ไต ที่ หนึ่ง มี ถน นรณ

แต่ บำช้ำ แด กอง หยาก เยื่อ เปน คัน ผ้ำ นั้น ชื่อ บังสุกุล ผ้ำ ดัง ผ้ำ ผุ่น
อีก นัย หนึ่ง ผ้ำ ไต ถึง ซึ่ง ความ เปน ของ อัน บุคคล พึ่ง เกิดยด ดัง ผุ่น ผ้ำ นั้น
ชื่อ บังสุกุล ถึง ความ เปน ของ นำ เกิดยด ดัง ผุ่น ด้วย อรรถ
ทั้ง ๒ วิภังค์ นี้ ได้ ความ ว่า ผ้ำ ดัง ผุ่น ผ้ำ นำ เกิดยด ดัง ผุ่น ชื่อ ว่า
บังสุกุล นี้ ว่า ตาม อรรถ แห่ง พยัญชนะ ว่า ตาม ประสงค์ นั้น ผ้ำ ที่ เจ้า
ของ ทั้ง เลี้ย เจ้า ของ ทอด อาลัย แล้ว ชื่อ ว่า บัง สุกุล โดยแท้ รู้ ด้วย
อาการ ๔ อย่าง คือ สำคัญ ว่า ของ ตน คือ ถือ เอา ตาม คัน เคย คือ คิด
ข่ม ก่อน แล้ว จะ ใช้ ให้ คือ สำคัญ ว่า ไม่มี ผู้ ไต หวง แหน ถือ เอา ด้วย
สำคัญ ว่า เปน ของ บังสุกุล ภิภษุ ถือ เอา ของ ผู้ อื่น ด้วย อาการ ๔
อย่าง นี้ อย่าง ไต อย่าง หนึ่ง ไม่ เปน อะทิน นาทาน คือ ถือ เอา ด้วย
เกยยะ จิตร พ้น จาก อาการ ทั้ง ๔ นี้ จึง เปน อะทิน นาทาน ได้ ความ ว่า
ของ ที่ เจ้า ของ ทั้ง เลี้ย เจ้า ของ ทอด อาลัย แล้ว ชื่อ ว่า บังสุกุล
ผ้ำ ที่ ท่าน พรรรณา ไว้ ๒๓ อย่าง มี ผ้ำ ทั้ง อยู่ ใน บำช้ำ เปน คัน นั้น
เปน ผ้ำ บังสุกุล ภิภษุ ผู้ ถือ บังสุกุล ถึง กระชุงค์ นำ มา ทำ เปน
ผ้ำ นุ่ง ห่ม ได้ ภิภษุ ผู้ ถือ ผ้ำ บังสุกุล ถือ เอา ผ้ำ บัง สุกุล ๒๓
นั้น ผั้น ไต ผั้น หนึ่ง แล้ว มา เลือก ดู ตะ ผ้ำ ทูพพต ภาพ เลี้ย ถือ เอา ผ้ำ
ที่ มัน คง ชัก แล้ว ทำ เปน จีวร แล้ว นำ คฤหะปะตี จีวร ของ เก้า ของ เดิม
ออก เลี้ย บริโภค ใช้ ส้อย นุ่ง ห่ม ผ้ำ บังสุกุล นั้น เทอญ อย่าง
นี้ ชื่อ ว่า เปน ผู้ มี อัน ทรง ไว้ ซึ่ง ผ้ำ บัง สุกุล เปนวัต ๆ นี้ เปน วิธึ
ของ ภิภษุ ผู้ ถือ บังสุกุล ถึง กระชุงค์ นี้ ๆ ก็ บังสุกุล ถึง กระ ภิภษุ นี้ จัด โดย
ประเภท เปน ๓ คือ อย่าง อุกฤษฐ์ อย่าง กตาง อย่าง ต่ำ ภิภษุ

ผู้อย่าง อุกฤษณ์ นั้น คือ เขา แต่ ผ้า ใน ป่าช้า อย่างเดียว   ผ้า ไตเจ้า ของ
 คิด ว่า บรรพ ชิต จัก ถือเอา ดั่งนี้ แล้ว วาง ทั้ง ไว้   ภิกษุ ผู้ ปาน กตาง นั้น
 ถือเอา ผ้า ที่ ภิกษุ วาง ไว้   ฤๅ ผ้า ที่ เจ้า ของ ทั้ง ไว้ เช่น นั้น   ภิกษุ
 ผู้ อย่าง ตำนัน ถือเอา ผ้า ที่ เจ้า ของ วาง ให้ ใน ที่ ไถด้เท่า   ชุติงค์ ของ ภิกษุ
 ทั้ง ๓ นี้ แยก ทำ ด้าย ใน คณะ ยิน ดี ผ้า ที่ คฤหัสถ์ ให้ ตาม ชอบใจ ของ คน
 อานิสต์ ของ ภิกษุ ผู้ ทรง ผ้า บังสุกุล นี้   คือ ประวิบัติ ส้มควร แก่
 นิสสัย ที่ กล่าว ว่า ” บรรพชา อาศรัย ซึ่ง ผ้า บังสุกุล   ท่าน เปน
 บรรพชิต แล้ว พึ่งทำ อุดาหะ ใน อัน ทรง ไว้   ซึ่ง ผ้า บังสุกุล จนสิ้นชีพ ” ภาระนี้
 ฤๅ คือ ความ คึง อยู่ เฉพาะ ใน ระเบียบะ วงษ์ ที่ แรก คือ สัน โดษ ใน จีวร
 และ ความ ไม่มี ทุกข์ เพราะ เหตุ ค้อง รักษา จีวร และ ความ ประพฤติ ไม่ เนือง
 อาศรัย ผู้ อื่น เหตุ จีวร   และ ความ ไม่ ถัด แต่ โจระภัย เหตุ จีวร   และ
 ตัณหา ความ อยาก ไม่มี ใน อัน บริโภค จีวร อื่น   แล ความ เปน ผู้ มี จีวร
 บริหาร ส้มควร แก่ สະมะณะ   คุณ คือ ความ เปน ผู้ คึง อยู่ ใน ระเบียบะ วงษ์ คือ
 จีวะระ สัน โดษ และ ความ เปน ผู้ มี จีวะระ บัจจยอันพระ ผู้ มี พระ ภาค สรรเสริญ
 แล้ว   และ เปน ผู้ นำ มา ซึ่ง ความ เลื่อมใส ของ บรรพชิต และ คฤหัสถ์
 ทั้ง หลายน   คุณ คือ ความ ดำ เร็จ ผด แห่ง ธรรม มี มัก น้อย เปน ต้น
 และ ความ เจริญ เนือง ๆ ไม่ เลื่อม ถอย ไป ของ ข้อ ประวิบัติ ชอบ   และ
 ความ ถึง ซึ่ง ทิฏฐฐานุคคติ แห่ง ประชุมชน เกิด ใน ภาย หลัง   คุณ ซึ่ง
 ว่า มา เหล่า นี้ เปน อานิสต์ สำ เร็จ ด้วยดี แก่ ภิกษุ ผู้ ทรง ผ้า บังสุกุล นี้   ภิกษุ
 ผู้ ทรง ผ้า บังสุกุล น้อยม กำจัด เสีย   ซึ่ง ก็ เดส มาร ไต้ งาน ใน ธรรม
 วินัย นี้   ดั่ง กษัตริ มี เครื่อง ประดับ คือ เกราะ สอด ไล่ แล้ว งาน ใน ที่ รม

ณนั้น แต่ พระโศกนารถเจ้า ก็ยังละเสียด ซึ่ง ผ้า คฤหะปะติจีวร อัน ประ
 ณีตนัก มีผ้า กาดิเกะ พัสตร์เป็น คัน มา ทรง ไว้ ซึ่งผ้า บังสุกุล อันใด
 ใครเล่าจะไม่ พึง ทรง ไว้ ซึ่งผ้า บังสุกุล อัน นั้น เพราะเหตุ นั้น ภิกษุ
 เมื่อ ขาระภา อยุ่เนื่อง ๆ ด้วยดี ซึ่ง ประวิญาน คน ว่า เป็น ภิกษุ ควร
 จะ พึง ยินดี ในผ้า บังสุกุล ที่ สสมควร แก่ โยคาพะจร ภิกษุ ผู้ ประพฤติ
 พรหม จรรยา ธรรม วินัย นั้น จบ บัง สุกุลิกังคะ ชุดงค์ ฯ

๑ ใน เตจิวะริกังคะ ชุดงค์ นั้น คำ สะมาทาน ว่า ” จตุตตะจิวะริ ประฏิทชิปามิ
 เตจิวะริกังคะ สะมาทियามิ ” ภาระนี้ ข้าพเจ้า ห้าม จีวร ที่ ๕ เสียด ข้าพเจ้า
 สะมาทาน องค์ ของ ภิกษุ ผู้ มี ความ ทรง ใคร จีวร ไว้ เป็น ประกะติ ดังนี้ ภิกษุ
 ผู้ เตจิวะริก นั้น ได้ ผ้า เพื่อ จีวร แล้ว ยัง ไม่ อาจ ทำ จีวร ได้ ด้วย ไม่ มี
 ความ สะบาย ฤ ยัง ไม่ ได้ กาล ที่ จะ จัด แจง ทำ ฤ เครื่อง อุปะกะ ระณะ มี
 เข็ม เป็น คัน ยัง หา บริบูรณ์ พร้อม ไม่ เพียง ไใด ก็ ให้ เก็บ ผ้า นั้น ไว้
 เพียง นั้น โทษ เพราะ บัจจย คือ เก็บ ไว้ ไม่ มี ตั้ง แต่ ย้อม แล้ว จะ
 เก็บ ไว้ ไม่ควร ถ้า เก็บ ไว้ ก็ ชื่อ ว่า ภิกษุ ชุดงค์ โจร ภิกษุ เป็น โจร
 เพราะ ชุดงค์ นี้ เป็น วิธ ของ ภิกษุ ผู้ ทรง เตจิวะริกะ ชุดงค์ นี้ ฯ ก็ เตจิวะริก
 ภิกษุ นี้ จัด โดย ประเภท เป็น ตาม อย่าง คือ อย่าง อุกฤษฐ์ อย่าง กถาง
 อย่าง คำ ภิกษุ ผู้ อุกฤษฐ์ นั้น เมื่อ ขณะ จะ ย้อม ผ้า ไตร จีวร พึง ย้อม
 ผ้า อันตะระวาสก ฤ ผ้า อุกตะระวา สังค์ ผืนใด ผืนหนึ่ง ก่อน แล้ว เอา ผืน ที่
 ย้อม แล้ว นั้น นุ่ง ผัด แล้ว จึง ย้อม ผืน ที่ ยัง ไม่ ได้ ย้อม เอา ผืน ที่ ย้อม แล้ว นั้น
 ห่ม แล้ว จึง ย้อม ผ้า สังฆาฏิ ก็ แต่ จะ เอา ผ้า สังฆาฏิ นุ่ง ไม่ควร อัน
 เป็น วิธ ของ เตจิวะริก ภิกษุ ผู้ อุกฤษฐ์ ที่ อยู่ เสนาสะนะ ใกล้เคียง นั้น

เตจ้ะวิก ภิกษุ ผู้ อยู่ใน บ่า จะ ย่อม พร้อม กัน ๒ ผู้ ก็ ควร ก็ แต่ ให้ พึง หนึ่ง อยู่ ใกล้ ภาณ ได้ เห็น ใคร ๆ มา จะ ได้ ชัก เขา ผ้า มา วาง ที่ บ่า ภณ เปน ผู้ มี ผ้า ห่ม ๗ เตจ้ะวิก ภิกษุ อย่าง กต่าง นั้น, เมื่อ ณะ ย่อม ผ้า จะ เขา ผ้า ที่ มี อยู่ ที่ โรง ย่อม เปน ผ้า สำหรับ ภิกษุ ย่อม ผ้า จะ ได้ หนึ่ง ห่ม มา หนึ่ง มา ห่ม แล้ว ทำ การ ย่อม ไตร จีวร ของ ตน ก็ ควร ๗

เตจ้ะวิก ภิกษุ อย่าง คำ นั้น, เมื่อ ณะ ย่อม ผ้า จะ เขา ผ้า ของ ภิกษุ อื่น ซึ่ง เช่น ณะ ภาณ กับ ตน ไม่ รั้ง เกยจ มา หนึ่ง บ้าง ห่ม บ้าง ทำ การ ย่อม ไตร จีวร ของ ตน ก็ ควร, แม้ ถึง ผ้า ถาด ที่ ฟู ไว้ อยู่ กับ ที่ ก็ ควร แก่ เตจ้ะวิก ภิกษุ อย่าง คำ นั้น แต่ จะ เขา ผ้า ถาด มา ใช้ นำ ไป ฟู ถาด ใน ที่ นั้น ๆ ไม่ ควร หนึ่ง จะ เขา จีวร ของ ภิกษุ ผู้ ณะ ภาณ กับ มา บริโภค หนึ่ง ห่ม ใน ระหว่าง ๆ ก็ ไม่ ควร คำ อรรถ ณะ ภาณ จารย เจ้า กล่าว ว่า “ จีวร ที่ ครอบ ๕ เจริญ ขึ้น แก่ ภิกษุ เตจ้ะวิก ได้, ก็ แต่ อังษะ กาล่าวะ ผ้า ย่อม ฝาด ที่ จะ พึง ตั้ง ไว้ บน บ่า กว้าง คืบ ๑ ยาว ๓ ศอก เท่านั้น ควร แก่ ภิกษุ เตจ้ะวิก ” คำ นี้ ท่าน กล่าว ไว้ ใน อรรถ ณะ ภาณ คำ นั้น จะ หา ให้ ผู้ ประวิบัติ ยินดี โดย ยุक्ति ได้ ไม่ รุดงค์ ของ เตจ้ะวิก ภิกษุ ทั้ง ๓ นี้, แดก ทำ ตาย ใน ณะ เมื่อ ยินดี จีวร ที่ ครอบ ๕ ๗ ก็ อานิสังส ใน เตจ้ะวิก นี้ ว่า “ เตจ้ะวิก ภาณ เปน ผู้ สัน โดย ด้วย จีวร อัน ะ ริ หาร ซึ่ง กาย ตั้ง อยู่ แล้ว ใน ณะ ริ ยะ วงศ์ ที่ แรก เปน ผู้ ปรารภ ด้วย ดี มัก น้อย ไม่ ขวน ขวาย ใน จีวร บั๊จย และ เปน ผู้ เว้น เสีย จาก จีวะระ สันนิธิ และ เปน ผู้ ะ พุติ ตน เปน คน เมา ด้วย ดี เพราะ เหตุ ไม่มี จีวร มาก และ เปน ผู้ ะ เสีย ซึ่ง ความ

โง่เขลาใน อคติเรกะ จักร และ เปน ผู้ทำ ซึ่ง ประมาณ ใน จักร บัจฉัย
อัน ควร และ เปน ผู้ ประพฤติ ชุต เกธา กิเลส เลี้ย ด้วย ดี เหตุ
มัก น้อย ใน จักร ภิกษุ องค์ ไท ทรง ไตร จักร ไว้ เปน ปะกะติ ฯ

ภิกษุ องค์ นั้น เปน ผู้ มี บัญญา เครื่อง ทรง ไว้ ย่อม รู้ จักร กั คือ ความ สุข
ใน จักร ระ สัน โดษ คุณา นิสังสั ซึ่ง พรวรณา มา นี้ ย่อม ดำ รั้ง ด้วย ดี
แก่ เตจ จักร วิก ภิกษุ นี้ เพราะ เหตุ นั้น โยคา วะ จร ภิกษุ เมื่อ ต้อง การ คุณา
นิสังสั ใน จักร ระ สัน โดษ ใคร เพื่อ จะ เปน ผู้ สัน โดษ ใน ไตร จักร

เท่านั้น เทียว ไป โดย สะบาย ไม่มี กังวล อัน ไค ตัง นก ทั้ง ปีก เทียว ไป
เช่น นั้น ก็ พึง ทำ ซึ่ง ความ ยินดี ใน จักร ระ สัน โดษ คือ ทรง ไว้
ซึ่ง เตจ จักร วิกั ะชุดังคั นั้น เกิด ฯ จบ เตจ จักร วิกั ะชุดังคั ฯ

ความ ดัง เชป ใน จักร ระ ปะฏิสัง ยุค ทั้ง ๒ นี้ ว่า ภิกษุ ห้าม คฤหะ
ปะติ จักร คือ ผ้า ที่ คฤหัสถ์ ถวาย เลี้ย ทรง ไว้ แต่ ผ้า บังสุกุด อย่าง เดียว
เปน ผู้ ทรง ผ้า บังสุกุด มีความ อธิบาย ตาม เถระ มติ ว่า ผ้า ไตร จักร
ซึ่ง เปน อุปะการะ เมื่อ ขณะ อุปะ สัมบต นั้น ท่าน ผู้ ขอ อุปะ สัมบต
แสวง หา มา ครั้ง ยัง เปน คฤหัสถ์ อะนุปะ สัมบัตน์ เปน เครื่อง อุปะการะ
คู่ กับ บาตร ซึ่ง ได้ กำหนด ใน ญัตติ กรรมมะ วาจา ว่า “ปะริปุณ
ณัสสะ ปัตตะ จักร” ดังนี้ ครั้น เสร็จ อุปะ สัมบต แล้ว ภิกษุ นั้น ไม่
รับ ผ้า ที่ คฤหัสถ์ ถวาย ทรง ไว้ แต่ ผ้า ไตร จักร เดิม เท่านั้น ฯ

ละมา ทาน บังสุกุด ก็ จะ ได้ เพราะ ผ้า ไตร จักร เดิม นั้น เปน ผ้า พระ
อุปัชฌายะ ให้ อะนุโณม ตาม สมะณะ จักร เปน ผ้า บังสุกุด อย่าง ต่ำ
เบื้อง หน้า แต่ ละมา ทาน แล้ว ไป ก็ ปะฏิบัติ ตาม กิจ ของ บัง สุกุด

ภิกษุ เมื่อต้อง การ ผ่า ก็ แสง หา แต่ ผ่า ที่ เป็น บัง สุกฺก มา นุ่ง ห่ม
 อย่าง ยืน ต่ ฤหะ ปะติ จัวร ก็ แตะ เถระ มัทยา ธิบาย นี้ ก็ ควร เป็น
 แบบ ของ ผู้ ประชวร ด้ เพราะ ใน อนัน บอ ก นิครัย เติม ก็ ด้ กถ่าง มา
 ว่า “ บรรพชา อาศรัย ผ่า บัง สุกฺก เป็น ไป ท่าน พึง ทำ อุสาหะ ใน ผ่า บัง
 สุกฺก นั้น จน ดั้น ซัพ ” ดังนี้ ซึ่ง ท่าน อุปะสมบท ด้แล้ว ไม่ รับ ฤหะ ปะติ
 จัวร ละ มา ทาน บัง สุกฺก ด้ ด้ คำ นี้ จะ มี ที่ อ่าง ด้ ด้วย ศคถียะ
 ประวิจาศ์ ซึ่ง นิยม ว่า “ ให้ ผู้ เตียรถีย์ เก่า นั้น แสง หา บาตร แตะ จัวร
 และ มี อุปัชฌาย์ เป็น มุต ” ดังนี้ ก็ ด้ ให้ หา บาตร แตะ จัวร แก่ อุปัชฌายะ
 มี คำ นี้ เป็น ที่ อ่าง บ้าง อนึ่ง ก็ ด้ ด้ ด้ ด้วย วาจา ละ มา ทาน ว่า

คะหะปะติ จัวร วั ประชวร ธิปามิ ข้าพเจ้า ห้าม จัวร ของ ฤหะ ปะติ คือ จัวร ที่
 ฤหะ ด้ ให้ ก็ จัวร อนัน ภิกษุ ให้ ไม่ ไซ้ ฤหะ ปะติ จัวร ดังนี้ ๗ ก็ ใน
 เตะ จัวร วั กังค์ องค์ ของ ภิกษุ ผู้ มี ความ ทรง ไตร จัวร วั เป็น ประคะ ด้ นั้น ๗

ซึ่ง คำ ละ มา ทาน ว่า จะ ตุ ตระ จัวร วั ประชวร ธิปามิ ข้าพเจ้า
 ห้าม จัวร ที่ ควบ ด้ เตียร ดังนี้ จัวร ที่ ครบ ๘ นั้น คือ ผ่า ควร จะ นุ่ง
 ห่ม ด้ เมื่อ เป็น ด้ ด้ แล้ว ผ่า ผั้น ด้ เช่น ผ่า เช็ด หน้า เช็ด มือ ด้
 จะ ยาว กว้าง กว้าง ผ่า ควร วั กังค์ อย่าง คำ ก็ ควร แก่ เตะ จัวร วั กังค์ ภิกษุ ๗

เพราะ ไม่ ควร จะ นุ่ง ห่ม ด้ ผ่า นิสี ทะนะ และ ผ่า กรอง หน้า และ ฤหะ บาตร
 เป็น ต้น ไม่ ต้อง ว่า เพราะ เป็น ละ มะณะ ปริก ขาร พิเศษ แฉน กหนึ่ง
 ไม่ ควร จะ นับ ว่า จะ ตุ ตระ จัวร ใน ที่ นี้ ผ่า วั สติ กะ ด้ วั ก้า ผ่า
 กัณฑุ ประชวร ด้ ทั้ง ๒ ผั้น นี้ ไม่ ควร แก่ เตะ จัวร วั กังค์ ภิกษุ ด้ ด้วย
 เป็น ผ่า ใหญ่ ควร นุ่ง ห่ม ด้ จึง กัง ซึ่ง อนัน นับ ว่า จะ ตุ ตระ จัวร ใน ที่ นี้

วินิจฉัย ใน จีวะระประฏิ สังยุต ทั้ง ๒ โดยเถรานุมติ เพียงเท่านี้

๑ จะวินิจฉัย ใน บิณฑะ มาต ประฏิสังยุต ทั้ง ๕ ต่อไป โดยลำดับ

ว่า 'บิณฑะปา ตักังคะชงค์ นั้น คำ สละมา ทาน ว่า "อะติเรกะธำ ปฏิก

ชิปามิ' บิณฑะปา ตักังคะชงค์ สละมา ทาน นี้ ข้าพเจ้า ห้าม อะติเรกะ

ธำ ปฏิก ฉะย ข้าพเจ้า สละมา ทาน องค์ ของ ภิกษุ ผู้ มี อัน เทียว ไป เพื่อ

บิณฑะ มาต บริโภค แต่ บิณฑะ ทหาร เชน ปะกะติ ดังนี้ ภิกษุ

องค์ นี้ ห้าม ไม่ ให้ ยินดี ภัตต์ ๑๕ อย่าง คือ สังฆภัตต์

ภัตต์ ที่ เกิด ขึ้น ใน หมู่ สังฆ เปน ของ สังฆ คือ อุเทศ ภัตต์ ภัตต์ ที่ ทายก

เฉพาะ ภิกษุ ๒ รูป ๓ รูป ถวาย แต่ สังฆ คือ นิมนต์นะภัตต์

ภัตต์ เกิด ขึ้น แต่ ที่ ทายก เขา นิมนต์ ไป ถวาย คือ สละธำ ภัตต์ ที่ ได้

มา โดย จับ สละธำ คือ ปักชิกะภัตต์ ภัตต์ ที่ ทายก ถวาย เฉพาะ

วัน หนึ่งใน ปักช ช้าง ชัน ฤา ช้าง แรม ปักช ไต ปักช หนึ่งใน คือ อุโปสะถิกะ

ภัตต์ ภัตต์ ที่ ทายก ถวาย เฉพาะ ใน วัน อุโปสะถ คือ ปาฏิปะतिकะ

ภัตต์ ภัตต์ ที่ ทายก ถวาย ใน วัน ชัน คำ หนึ่งใน ฤา แรม คำ หนึ่งใน

คือ อาคันตุกะภัตต์ ภัตต์ ที่ ทายก ถวาย เฉพาะ ภิกษุ อาคันตุกะ ผู้ จรมา ไม่ ไร้

เจ้า อาวาส คือ คระมิกะภัตต์ ภัตต์ ที่ ทายก ถวาย เฉพาะ ภิกษุ ที่ เตรียม

จะ ไป เพื่ง กิจ ของ ตน คือ คิถานะภัตต์ ภัตต์ ที่ ทายก ถวาย

เฉพาะ ภิกษุ ไร้ คือ คิถานะบุฏฐาภัตต์ ภัตต์ ที่ ทายก ถวาย

เฉพาะ ภิกษุ ผู้ ประฏิบัติ ภิกษุ ไร้ คือ วิหาระภัตต์ ภัตต์ ที่ ทายก

เฉพาะ วิหาร เฉพาะ วัด เฉพาะ ที่ อยู่ ฟัง ให้ คือ ชุระภัตต์ ภัตต์ ที่

ทายก จะ ฟัง ตั้ง ไว้ ใน เรือน โถถ้อย่าง เดียว แล้ว แตะ ให้ คือ วาระภัตต์

ภักดิ์ ที่ ทายก ทั้ง หาดาย มี ชาวบ้าน เป็น ต้นจะ พึ่งให้ ตาม วาระ คือ เป็นเวรกันให้

๑ วิหาระภักดิ์ ชุระภักดิ์ วาระภักดิ์ ๓ นี้ ณะรอยจะ ว่าไว้ตาม
ที่ ประชุม ชน ชาว ลิงหฬ ที่ ให้ อยู่ ใน ครั้ง นั้น ๆ

ภักดิ์ ทั้ง ๑๔ นี้ ให้ พึ่ง รู้ เกิดว่า เป็น อะติเรกะธาก ไม่ควร ที่ บิณฑะปา
ติกะ ภิกษุ จะ ยินดี ผู้ ที่ ถือ บิณฑะปาติกะ ธุดงค์ พึ่ง เว้น เดียว ถ้า ทายก
เจ้า ของ ทาน หา กล่าว ออก ชื่อ ภักดิ์ “ ว่า ท่าน ทั้ง หาดาย จง รับ ภักดิ์ ” ดังนี้
เป็น ต้น ไม่ กล่าว ว่า “ ท่าน ทั้ง หาดาย จง รับ ภิกษุ เกิด ” ดังนี้ แล้ว และ ให้
ภักดิ์ ที่ ทายก ถวาย ว่า ภิกษุ เช่น นี้ ภิกษุ ผู้ ถือ บิณฑะ ปาติ จะ ยินดี ก็ ควร

ธะธาก ที่ ไม่ มี อามิษ คือ ไม่ มี ของ ยาวะกาติก แจกมา แต่ สังฆ์ ก็ ดี ภักดิ์
ที่ ทายก หุง ใน วิหาร ก็ ดี ก็ ควร อยู่ แก่ ภิกษุ ผู้ ถือ บิณฑะ ปาติ นั้น อนัน
เป็น วิถี ของ ภิกษุ ผู้ ถือ บิณฑะ ปาติกะ ธุดงค์ นี้

ก็ ภิกษุ ผู้ ถือ บิณฑะ ปาติกะ ธุดงค์ นี้ เมื่อ จัด โดย พร เกท เป็น ๓ อย่าง
คือ อย่าง อุกฤษฐ์ อย่าง กถาง อย่าง คำ ภิกษุ ผู้ อย่าง อุกฤษฐ์
นั้น รับ ภิกษุ ที่ ทายก นำ มา เบื้อง หน้า เบื้อง หลัง ยืน อยู่ ที่ ประตู เรือน
ของ ผู้ ถือนั้น แล้ว มี ผู้ มา รับ เขา บาดร ไป ก็ ให้ บาดร ไป ได้ แม้
ถึง ภิกษุ ที่ ทายก นำ มา ให้ เมื่อ กลับ จาก บิณฑะ ปาติ ท่าน ก็ รับ ก็ แต่
ใน วัน นั้น เมื่อ ได้ นั่ง แล้ว หา รับ ภิกษุ อีก ไม่ ภิกษุ ผู้ ปาน กถาง
นั้น ใน วัน นั้น แม้ นั่ง แล้ว ก็ ยัง รับ ภิกษุ ได้ แต่ ไม่ รับ นิมนต์ ภิกษุ เพื่อ
จะ ฉน ใน วัน พຸ່ງ นั้น ภิกษุ อย่าง คำ นั้น รับ นิมนต์ ภิกษุ เพื่อ จะ ฉน ใน
วัน พຸ່ງ นั้น วัน ปຸ່ງ นั้น ภิกษุ ทั้ง ๒ นี้ หา ได้ ความ สุข ใน ที่ จะ อยู่
โดย สะบาย ไม่ ได้ แต่ ภิกษุ ผู้ อุกฤษฐ์ องค์ เดียว ธุดงค์ ของ

ภิกษุ ทั้ง ๓ นั้น แดก ทำตาย ใน ขณะ ยืน ตีรับ อะติเวกระตภา มี สังฆะภักตร์ เป็นต้น

ที่ ขานิสังส์ แห่ง บิณฑะปาติกังคะ นี้ ว่า คุณ คือ ความ ประฏิบัติ

ชอบ สมน ควร แก่ นิศรัย ที่ ท่าน กล่าว ไว้ว่า “บรรพชา อาศรัย ซึ่ง

โภชนะ เป็น ก้อน อัน เกิด ขึ้น ด้วย บิณฑะ มาต ท่าน เป็น บรรพชิต

แล้ว พึง ทำ อุสาหะ ใน อัน ฉนั้น บิณฑะ มาต นั้น จนกราบ ท้าว สิ้นชีพ กระนั้น ๗

และ ความ ตั้ง อยู่ ใน อริยะ วงศ์ ที่ ๒ คือ สัน โดษ ใน บิณฑะ มาต

และ ความ ประพฤติ เดียง ชีพ ไม่ เหนง ใน ผู้ อื่น เพราะ อาศรัย ภิกขา

จาร เป็น ไป ที่ และ ความ เป็น ผู้ มี บัจจย คือ บิณฑะ มาต ที่ พระ

ผู้ มี พระ ภาค ตรัส ธรรม เสริญ แล้ว ว่า บริสุทธี พ้น จาก อะเนณะนะ

หนึ่ง คุณ ความ ย่ำยี ตะเลี้ย ซึ่ง การ เกี่ยจ คร้าน ใน อัน เทียว ภิกขา จาร

และ ความ เป็น ผู้ มี อาชีวะ บริสุทธี พ้น จาก มิจฉาชีพ คุณ คือ บำ พิญ

ประฏิบัติ ใน เสขิยะวัตร ให้ บริบูรณ เพราะ เหตุ ประพฤติ ภิกขา จาระ

วัต อยู่ เป็น นิจ และ ความ เป็น ผู้ มี กิจ กังวล น้อย คือ เดียง แต่

คน ไม่ เดียง ผู้ อื่น และ ความ ทำ อะนุ เคราะห์ แก่ ผู้ อื่น ด้วย เทียว ภิกขา

จาร และ ความ ตะเลี้ย ซึ่ง มานะ ใน ที่ ภิกขาจาร ไม่ เลือก หน้า

และ ความ นำ เเลี้ย ซึ่ง รศ คัณฑา ใน บิณฑะ มาต และ ความ เป็น ผู้

ไม่ ต้อง อาบัติ ด้วย คณะ โภชน์ และ ประรัม ประระ โภชน์ และ จาริต ลิกขาบท

และ ความ เป็น ผู้ ประพฤติ ชอบ อะนุ โดม แก่ สัตถุ คำสะนา มี ความ ปราถนา

น้อย ใน ภักตร์ เป็นต้น และ คุณ คือ ความ ยัง ประฏิบัติ ชอบ ให้ เจริญ

เหนง ๗ ไม่ ให้ เสื่อม ถอย ไป ด้วย บิณฑะปาติกะจาริถะวัต และ

ความ สัน โดษ ใน บิณฑะ มาต เนน อริยะ วงศ์ ที่ ๒ นี้ เป็น ตัว อย่าง ถึง

ซึ่ง ทิฏฐา นุกะติ แห่ง ประชุม ชน ซึ่ง เกิด ใน ภาย หลัง คุณ ซึ่ง พรพณา
 มา เหล่า น เบน อาณิสังส์ ย่อม ดำไว้จ ด้วยดี แก่ บิณฑะ ปาติกะ ภิกษุ
 เพราะ เหตุ นั้น โยคาพะจร ภิกษุ ผู้ มี บัญญา ทำตาย กิเลส อย่า ฟัง คำคณ
 ล่วง เดีย เดย ซึ่ง ภิกขา จารวรรค เพราะ ว่า บิณฑะ ปาติกะ ภิกษุ เดียง
 แค คน ไม่ เดียง ผู้ อื่น เช่น นี้ เบน ที่ นำ มา ซึ่ง ความ เลื่อมใส ของ เทพยดา
 และ มนุษย์ ทั้ง หลาย ฯ จบ บิณฑะ ปาติกัังคะ ชุดงค์ ฯ

๑ สระปะทานะจาริกังคะ ชุดงค์ นั้น คำ สระมาทาน ว่า “ โถสุปะจารุปะฎิก
 ชิปามิ สระปะทานะจาริกังคะ สระมาทियามิ ” ข้าพเจ้า ห้าม อัน เทียว ด้วย
 ศันหา เลีย ข้าพเจ้า สระมาทาน องค์ ของ ภิกษุ ผู้ มี อัน เทียว ไป ไม่ ขาด
 คำคณ เรือน คำคณ กรอก เบน ประคะติ ตั้ง นี้ ภิกษุ นี้ ฟัง ยืน ที่ ประคู บ้าน แล้ว
 ดังเกิด ดู ว่าจะมี อันตราย ฤา ไม่มี ใน กรอก ไต บ้านใด มี อันตราย อยู่
 จะ ละ กรอก ละ บ้าน นั้น เลีย เทียว ภิกขา จาร ใน กรอก ใน บ้าน อื่น ก็ควร

ใน ประคู เรือน ฤา กรอก ฤา บ้าน ไต ภิกษุ เทียว ไป ภิกขาจาร ไม่ ได้
 อะไร ให้ ภิกษุ คำคณ เลีย ว่า ไซ้ บ้าน แล้ว ไป ที่อื่น เกิด ถ้า ที่
 ไต ได้ อยู่ นิด หน่อย จะ ละ ที่ นั้น เลีย แล้ว ละ ไป ไม่ ควร อนึ่ง ภิกษุ
 ผู้ ถือ สระปะทานะ จาริกังคะ ชุดงค์ นี้ ต้อง เข้า ไป บิณฑะ มาตร เข้า ๆ
 จึง อาจ ละ ที่ ๆ ไม่ สระบาย แล้ว เทียว ไป ที่อื่น ได้ ถ้า มนุษย์ ทั้ง
 หลาย ให้ ท่าน อยู่ ฤา มา ใน ระหว่าง หน ทาง รับเอา มาต ไป ได้
 บิณฑะ มาต ลง แล้วเอา มา ถวาย ก็ ควร อยู่ อนึ่ง ภิกษุ ผู้ ถือ ชุดงค์
 สระปะทานะ จาริกัน แม้ เติง ทาง ไป ถึง บ้าน ไต เข้า ใน เวธา ภิกขา
 จาร อย่า ฟัง ล่วง บ้าน นั้น ไป เลีย ฟัง เข้า ไป ภิกขา จาร ใน บ้าน นั้น

ไม่ได้ญาติบ้างเล็กน้อยในบ้านนั้นแล้ว พึ่งเที่ยวภิกขาจารไปตาม
 ลำดับบ้าน อันนี้เป็นวิธีของภิกษุผู้ถึงสระปะทานะจาริกชุกนี้
 ก็สระปะทานะจาริกภิกษุนี้จัดโดยประเภทเป็น ๓ อย่าง คือ อย่าง
 อุกฤษฐ์ อย่างกลาง อย่างต่ำ ภิกษุผู้อย่างอุกฤษฐ์
 นั้นเมื่อภิกษุที่ทายกนำมาเบ่งหน้าเบ่งหลัง และในที่จะกลับ
 ท่านไม่รับ ก็แต่เมื่อไปขึ้นที่ประตูเรือน มีผู้มารับเอาบาท
 ไปท่านก็สระตะให้ ภิกษุผู้ปานกลางนั้นรับภิกษุที่เขานำมาเบ่ง
 หน้าญาติเบ่งหลัง และภิกษุที่เขาให้ในที่จะกลับ เมื่อขึ้นอยู่
 ที่ประตูเรือนมีผู้มารับเอาบาทไป ท่านก็สระตะให้ขึ้นคอยภิกษุ
 อยู่ไม่ห่าง ภิกษุอย่างต่ำนั้นนั่งคอยภิกษุอยู่ในวันนั้น เมื่อ
 เกิดโกลาปปะจารเที่ยวไปตามอำนาจค้นหาแวะรับตามชอบใจ ชุกนี้
 ของภิกษุทั้ง ๓ นี้ก็แตกทำลาย ก็อันดีดั่งดีของสระปะทานะ
 จาริกังคะนี้ คุณคือความเป็นคนใหม่ อยู่เป็นนิจมิได้สนิทคุ้นเคย
 ด้วยผู้ใดผู้หนึ่งในตระกูลทั้งสิ้น ตั้งโศจรของพระจันทร์ และ
 คุณคือความไม่กระหน้ไม่หวงตระกูล และความเป็นผู้มีอะนุ
 เคารวะหัวนไหวตาม ในตระกูลเสมอเป็นนิจและไม่มีโทษในกาด
 เข้าไปยังตระกูล และเป็นผู้ไม่มีความต้องการด้วยอาหารที่เขา
 นำมาเฉพาะ และไม่เพลิตเพลิตยินดียิ่งในอาหารที่เขานำมาถวาย
 และเป็นผู้ประพฤติดีงามชีวิตชอบสมควรแก่สัตถุคำระณา มีความ
 ปราศจากน้อยในอาหารเป็นต้น คุณซึ่งพรรณามาเหล่านี้ย่อมเป็น
 อันดีดั่งดีสำเร็จด้วยดีแก่สระปะทานะจาริกภิกษุ เพราะเหตุนี้ภิกษุ

ผู้ มี บัญญา เครื่อง ทรง ใจ   เมื่อ ต้อง การ ซึ่ง คุณา นิสังสฺตัง ว่า มาหิ
พึง ประพฤติ เกิด ซึ่ง สะปะทานะ จาริก ชุตงคฺ น

จบ สะปะทานะ จาริกังคะ ชุตงคฺ

๑   เอกา สะนิกังคะ ชุตงคฺ นั้น   คำ สะ มา ทาน ว่า

“ นานา สะนะ โภชะนํ   ปะฏิกขิปามิ   เอกา สะนิกังคํ   สะมาทियามิ
ข้าพเจ้า ห้าม อัน บริ โภค ใน ที่นั้ต่าง ๆ เสีย   ข้าพเจ้า สะมา ทาน
องค์ ของ ภิกษุผู้ นั้น ยาวะ กาลิก แต่ใน ที่นั้ อัน เดียว ” ตังนี้ ภิกษุ องค์ นั้น
เมื่อ จะ นั้ ใน โรง ฉัณ   อย่าง นั้ ใน อาสะนะ พระเถระ พึง ดังเกตุ อาสะนะ ที่
สมควร แก่ ตน แลัว จึง นั้   ถ้า ยัง ฉัณ ค้าง อยู่ อาจารย์ ฤ อุปัชฌายะ มา นั้
ที่ นั้ ไชรั ก็ ควร จะ ถูก ชัณ ทำวัค ปะฏิบัติ นี้ เป็น วิธ ของ เอกาสะนิกภิกษุนี้

๑   ก็ เอกาสะนิกภิกษุ จัด โดย ประเภท เป็น ๓ อย่าง   คือ อย่าง อุกฤษฐู
อย่าง กวาง อย่าง คำ   ภิกษุผู้ อย่าง อุกฤษฐู นี้   โภชะนะ น้อย ฤ มาก
ก็ ตาม ได้ หย่อน มือ ลง ใน ภาชะนะ โต แลัว   จะ รับ โภชะนะ อื่น อีก ไม่ ควร
ถ้า ทายก ถวาย น้ำมัน เนย ได้ เป็น ต้น   จะ รับ เพื่อ เป็น ยา อย่าง เดียว
จึง ควร   จะ รับ เพื่อ อาหาร ไม่ ควร   ภิกษุผู้ อย่าง กวาง นี้
โภชะนะ ใน บาตร ยัง ไม่ หมด เพียง โต   รับ โภชะนะ อื่น ได้ เพียง นี้
ภิกษุ องค์ นี้ ชื่อ ว่า มี โภชะนะ เป็น ที่ สุด   ภิกษุผู้ อย่าง คำ   ยัง ไม่
ตก จาก ที่ นั้ เพียง โต   ก็ ยัง บริ โภค ได้ อยู่ เพียง นี้   ชุตงคฺ ของ
ภิกษุ ทั้ง ๓ นี้   แตก ทำตาย ใน ขณะ ฉัณ โภชะนะ ใน ที่ นั้ ต่าง ๆ

๑   ก็ อานิสฺตฺ ของ เอกาสะนิกังคะ นี้   คุณ คือ ความ เป็น ผู้ มี อาพาธ
น้อย ใช้ น้อย เพราะ เหตุ อาหาร   และ ความ เป็น ผู้ เบา ตัว ตกนั้ สะบาย

และ ความ เป็น ผู้ มี กำถัง ภาย กำถัง บัญญา อยู่ ลำราญ เป็น ผู้ ไม่ ต้อง
 อาบ ๕ เพราะ บัจจัย คือ อณะติ วิตตะ โภชนะ และ เป็น ผู้ บันเทา เสีย ซึ่ง รค
 คณหา เพราะ นั้น แต่ เวลา เดียว และ คุณ คือ ความ ประพฤติ
 ชอบ ส้มควร แก่ สักถุ คำสนา มี ความ ปราถนา น้อย ใน อาหาร เป็น ต้น
 คุณ ซึ่ง พรรณามา เหล่า นั้น ย่อม เป็น อานิสังส สำเร็จ ด้วย ดี แก่
 เอกาสะนิกะ ภิกษุ เพราะ เหตุ นั้น ภิกษุ ผู้ จะ ต้อง การ ซึ่ง คุณา
 นิสังส ๕ เป็น ผู้ มี จิตร บริสุทธิ ๕ สะอาด ยินดี ใน ข้อ ประฏิบัติ อัน
 ชุต เกตา เสีย ซึ่ง ก็ เกิด ใน อาหาร พึง ยัง ความ ยินดี ให้ เกิด ขึ้น เกิด
 ใน เอกาสะนิกังคะ ชุตงค ๕

จบ เอกาสะนิกังคะ ชุตงค

๑ บัตตะบีณทิกังคะ ชุตงค ๕ นั้น คำ สะมาทาน ว่า “ ทุกุติยะภาชะปะฏิก
 ขิปามิ บัตตะบีณทิกังค สะมาทियามิ ข้าพเจ้า ห้าม ภาชนะ ที่ ๒ เสีย
 ข้าพเจ้า สะมา ทาน องค์ ของ ภิกษุ ผู้ นั้น โภชนะ แต่ ใน บาตร ” ดังนี้

ภิกษุ ผู้ สะมา ทาน บัตตะ บีณทิกังคะ ชุตงค ๕ นั้น เมื่อ เวลา จะ ต้ม เข้า ยาคู
 พึง ได้ เข้า ยาคู ลง ใน บาตร ครั้น ได้ พยัญ ๕ ๕ ได้ กับ แล้ว พึง นั้น
 กับ ก่อน ๕ ๕ ต้ม เข้า ยาคู ก่อน ก็ ตาม ก็ ถ้า หาก เธอ จะ ได้
 กับ ลง ใน เข้า ยาคู ไชว ๕ ครั้น ได้ กับ ลง เข้า ยาคู เป็น ของ
 ประฏิ กูต นำ เกิด ยด ควร จะ ทำ ให้ เป็น ของ ไม่ นำ เกิด ยด แล้ว จึง
 บริ โภค เพราะ เหตุ นั้น ไปราณา จะ ระวัง เจ้า อาศรัย กับ เห็น ปาน
 นั้น จึง ได้ ถ้าว ไว้ ว่า “ ก็ ของ ไต มี น้ำ ผั่ง และ น้ำ ตาด กรวด
 เป็น ต้น เป็น ของ ไม่ นำ เกิด ยด พึง ได้ ของ นั้น ลง ใน บาตร

ก็ แต่ ภิกษุ ผู้ ถือ บัณฑิตะบิณฑกั๊งคะ ชุคังคัณัน เมื่อ จะ รับ ก็ รับ ควร
 แก่ ประมาณ ภิกษุ นั้น จะ ถือ เขา ของ ฉนั้น ด้วย มือ แล้ว และ ฉนั้น
 ควร อยู่ ก็ เมื่อ จะ ไม่ ทำ อย่าง นั้น พึง ไล่ ลง ใน บาตร เกิด ก็ แต่
 เพราะ ได้ ห้าม ภาชนะ ที่ ๓ แล้วย แล้ว ภาชนะ อื่น แม้ แต่ ไบ ไม่ ก็ ไม่
 ควร ” ดั่ง นี้ นี้ เป็น วิถี ของ ภิกษุ บัณฑิตะบิณฑกั๊งคัณัน

ก็ บัณฑิตะ บิณฑกั๊งคะ ภิกษุ นี้ จัด โดย ประเภท เป็น ๓ อย่าง คือ อย่าง
 อุกฤษฐ์ อย่าง กถาง อย่าง ตำ ภิกษุ ผู้ อย่าง อุกฤษฐ์ นั้น จะ ทั้ง
 แม้ แต่ อยาก เชื้อ ก็ ไม่ ควร เว้น แต่ การ เมื่อ ฉนั้น อ้อย เท่า นั้น จะ ชยี้
 จะ ทำตาย ก้อน เข้า ลุก และ มัจฉะ มังสะ และ ขนมหก็ ไม่ ควร ภิกษุ
 ผู้ อย่าง กถาง นั้น จะ ชยี้ จะ ทำตาย ด้วย มือ ข้าง หนึ่ง แล้ว และ ฉนั้น ควร
 อยู่ ภิกษุ นี้ ชื่อ ว่า หัตถโยคี ผู้ มี ความ ประกอบ ด้วย มือ คือ ว่า
 ผู้ มี ความ ทำตาย ด้วย มือ แล้ว จึง ประกอบ อาหาร ใน ปาก เป็น ปรกติ
 แต่ ภิกษุ ผู้ อย่าง ตำ นั้น ชื่อ บัณฑิตะ โยคี มี ความ ประกอบ ใน บาตร จะ
 ชยี้ จะ ทำตาย ของ ใน บาตร นั้น ทุก สิ่ง ด้วย มือ ฤ ด้วย พัน แล้ว และ ฉนั้น
 ก็ ควร ชุคังคั ของ ภิกษุ ทั้ง ๓ นี้ แดก ทำตาย ใน ขณะ ยินดี ภาชนะ ที่ ๓

ก็ อานิสังส์ ใน บัณฑิตะบิณฑกั๊งคะ นี้ คุณ คือ ความ มันเทา แล้วย ซึ่ง รศ
 คัณหา ต่าง ๆ เพราะ ฉนั้น ใน ภาชนะ อื่น เดียว และ คุณ คือ ความ ละ
 แล้วย ซึ่ง ความ ปรารถนา ล่วง เกิน ใน อาหาร และ เป็น ผู้ เห็น ซึ่ง
 ประมาณ ใน ประ โยชน์ ใน อาหาร ที่ ฉนั้น และ ไม่ มี ความ ดำบาก

เพราะ ต้อง บริหาร รักษา ภาชนะ ไว้
พึง ชำน เพราะ ฉนั้น ใน ภาชนะ อัน เดียว

และ เป็น ผู้ ฉนั้น อยู่ มี จิตร ไม่
และ คุณ คือ ความ ประพฤติ

ชอบ ส้มควรว แก่ สัตถุ ศาสตร์นา

มี ความ ปราถนา น้อย ใน ภาชนะ

เป็น ต้น คุณ ซึ่ง พรวณา มา เหล่า นี้ ย่อม เป็น อาณิสังส ดำ เร็จ ด้วย ดี

แก่ บัณฑิตะ บิณฑิกะ ภิกษุ เหตุ นั้น ภิกษุ เมื่อ ปราถนา ซึ่ง คุณา นิสังส ดัง ว่า

มานี้ พึง เป็น ผู้ ทรง ไว้ ซึ่ง สัน โดษ ด้วย ดี ยินดี ใน บัณฑิตะ บิณฑิกะ ชุติงค น เกิด

จบ บัณฑิตะ บิณฑิกังคะ ชุติงค

๐ ชะตูปัจฉา ภาตติกังคะ ชุติงค นั้น คำ สมา ทาน ว่า

“ อาติ วิตตะ

โกชนะนั ปะฎิกขิ ปามิ

ชะตูปัจฉา ภาตติกังคังคะ สมะมา ทิยามิ

ข้าพเจ้า

ห้าม โภชนะนะ ซึ่ง เป็น อะติ วิตตะ เด็ย

ข้าพเจ้า สมะมา ทาน องค์

ของ ภิกษุ ใช้ ผู้ มี ภาตติ ใน ภาย หลัง

คือ ห้าม เข้า แล้ว ไม่ ทำ วิญญ

กรรม ฉนั้น ต่อ ไป อีก ” ดัง นี้

ภิกษุ ผู้ ถือ ชะตูปัจฉา ภาตติกังคะ ชุติงค

นั้น

ห้าม เข้า แล้ว อย่า พึง ทำ โภชนะนะ ให้ เป็น กับ ปิยะ แล้ว บริ โภค

อีก เดย

ด้วย ได้ สมะมา ทาน “ ว่า ข้าพเจ้า ห้าม โภชนะนะ ซึ่ง เป็น

อะติ วิตตะ เด็ย ” ดัง นี้

ภิกษุ ผู้ จะ สมะมา ทาน ชุติงค นี้ ต้อง คึกษา

ความ ใน ประชุม ประวาระณา สิกขา บท ให้ เข้า ใจ ก่อน

ประชุม ประวาระณา

สิกขา บท นั้น มา ใน โภชนะนะ วรค

ใน ปาจิต ตียะ กัณฑ์ ว่า “ ภิกษุ

องค์ ไร บริ โภค แล้ว ห้าม เข้า แล้ว

คือ ให้ ฉนั้น โภชนะนะ &

อย่าง ไต อย่าง หนึ่ง แต่ เมตติ หนึ่ง ขึ้น ไป

และ ได้ ห้าม โภชนะนะ

& อย่าง นั้น แต่ อย่าง ไต อย่าง หนึ่ง

ซึ่ง ผู้ ให้ อยู่ ใน หัตถะ

บาท น้อม เข้า ไป ให้ ชื่อ ว่า ฤตตาวี ประวาริ ไต

ฉนั้น แล้ว ห้าม แล้ว

ถ้าเธอ นั้น เคยว ฤา บริโภค ขาตะนิยะ ฤา โภชนะนิยะ ที่ ใช้ อะติ วิตตะ
 ต้อง ปาจิต ตีย์ ขาตะ นิยะ โภชนะ นิยะ ที่ ยัง ไม่ได้ ทำ วินัย กรรม
 ฤา ใช้ เตน ภิกษุ ใช้ ที่ ชื่อว่า อะนะติ วิตตะ ขาตะนิยะ โภชนะนิยะ ที่ ทำ
 วินัย กรรม แล้ว ฤา เตน ภิกษุ ใช้ ชื่อ อะติ วิตตะ เธอ นั้น ฉันท
 ได้ ไม่ เปน อาบัติ ภิกษุ ผู้ ละมา ทาน รุดงค์ น ถือ อุกฤษฐ์ ขึ้น ไป
 กว่า วินัย ปะฏิบัติ ไม่ บริโภค โภชนะ ที่ เปน อะติ วิตตะ นั้น นี้ เปน วิธี
 ของ ชะตุ บัจฉา ภาตติกะ ภิกษุ นี้

ก็ ชะตุ บัจฉา ภาตติกะ ภิกษุ นี้ จัด โดย ประเภท เปน ๓ อย่าง คือ
 อย่าง อุกฤษฐ์ อย่าง กถาง อย่างต่ำ ภิกษุ ผู้ อย่าง อุกฤษฐ์ นั้น เมื่อ ได้
 ห้าม แล้ว กตั้ง กัณห์ เข้า เปน ประชุม แล้ว ไม่ บริโภค กัณห์ เข้า ที่ ๒
 ต่อ ไป ภิกษุ ผู้ อย่าง กถาง นั้น ได้ ห้าม ใน โภชนะ ใด บริ โภค
 แต่ โภชนะ นั้น เท่านั้น ภิกษุ ผู้ อย่าง ต่ำ นั้น ยัง ไม่ ดูก จาก อาณะนะ
 เพียง ใด บริ โภค ได้ เพียง นั้น รุดงค์ ของ ภิกษุ ทั้ง ๓ นี้ แดก ทำ ดาย
 ใน ขณะ เมื่อ ได้ ห้าม แล้ว และ ให้ ทำ วินัย กรรม บริ โภค รุดงค์
 ขาด เมื่อ ขณะ ฉันท อะติ วิตตะ โภชนะ

ก็ อานิ สงส์ ของ ภิกษุ ผู้ ชะตุ บัจฉา ภาตติกะ นี้ ว่า “ คุณ คือ
 ความ เปน ผู้ ไกล จาก อา บัติ เพราะ อะ นะติ วิต ตะ โภชนะ ไม่ ต้อง ทำ ความ
 ละ สัม อามิษ ไร และ ความ ต่ำ มาก เพราะ ฉันท แลวง หา อาหาร
 ไม่มี และ เปน ผู้ ประ พฤติ ชอบ สัม ควร แก่ สัตถุ คำ สนา
 มีความ ปราถนา น้อย ใน อาหาร เปน ต้น คุณ ดัง พรรณา อย่าง
 ว่า มา นี้ ย่อม เปน อานิ สงส์ ดำ ไร่จ ด้วย ตี แก่ ชะตุ บัจฉา ภาตติกะ

โถด บรี มุรณ ด้วย องค์ และ มีด ทาง เดี่ย แต่ ที่ นั้น ๆ ภิภษุ นั้น เปน
 ชุดงค์ โจร ถ้า อุษษณาย์ ๆ อาจารย์ ของ ะวัณ ญิกะ ภิกษุ เปน ไซ้
 ไม่ได้ ความ ละบาย ใน บ่า ก็ ให้ ะวัณ ญิกะ ภิกษุ นำ ท่าน ไป
 ประวิบัติ ณะเสนา ณะนะ โถด บ้าน เกิด ภิกษุ นั้น พึ่ง ออก ใน กาด แด้ว
 ให้ ะรณ ชัน ที่ ประ กอบ ด้วย ดักษณ ะวัณ ญะ เกิด อย่า ให้ ชุดงค์ ชาด เดย
 ถ้า เมื่อ เวดา ะรณ จะ ชัน อาพาธ ของ อุษษณาย์ อาจารย์ เจริญ ชัน ไซ้ ก็ ให้
 ะวัณ ญิกะ ภิกษุ ทำ กิจ การ ประวิ บัติ ท่าน เกิด อย่า เปน ผู้บริสุทธ
 ด้วย ชุดงค์ เดย เมื่อ ท่าน หาย แด้ว จึง ละมา ทาน ชุดงค์ เดี่ย ใหม่
 น เปน วิธ ของ ภิกษุ ผู้ ถือ ะวัณ ญิกังคะ ชุดงค์ น

๑ ะวัณ ญิกะ ภิกษุ นั้น จัต โดย ประเภท เปน ๓ อย่าง คือ อย่าง
 อุกฤษฐ์ อย่าง กถาง อย่าง ต่า ภิกษุ ผู้ อย่าง อุกฤษฐ์ นั้น พึ่ง ให้
 ะรณ ชัน ใน บ่า ดั้น กาด ทั้ง ดั้น ภิกษุ ผู้ อย่าง กถาง นั้น เมื่อ ฤดู ฝน
 ๕ เดือน อยู่ โถด บ้าน ก็ ได้ ภิกษุ ผู้ อย่าง ต่า นั้น เมื่อ ฤดู ฝน
 ฤดู หนาว อยู่ โถด บ้าน ก็ ได้ ะวัณ ญิกังคะ ภิกษุ ทั้ง ๓ นั้น
 มา จาก บ่า พึ่ง ธรรม อยู่ ใน เสนา ณะนะ โถด บ้าน ใน กาด ตาม ที่
 กำหนด นั้น แม้ ะรณ ชัน ชุดงค์ ก็ ยัง ไม่ แดก ไม่ ทำตาย เมื่อ พึ่ง
 ธรรม แด้ว เดิน ไป แม้ ะรณ ชัน ใน กลาง ทาง ชุดงค์ ก็ ยัง ไม่ แดก ไม่ ทำตาย
 ก็ ถ้า เมื่อ พระ ธรรม ทะถิก ฤก แด้ว เธอ ทั้ง สาม นั้น คิดว่า เรา จัก นอน คุงู หนึ่ง
 แด้ว จึง จะ ไป หดับ อยู่ ะรณ ชัน ไซ้ ๆ เธอ ทั้ง สาม นั้น ให้ ะรณ ชัน
 ใน เสนา ณะนะ โถด บ้าน ตาม ขอบ ใจ ของ คน ชุดงค์ ของ ภิกษุ ทั้ง ๓ น
 ก็ แดก ทำตาย ก็ อานิสงส์ ของ ภิกษุ ผู้ ถือ ะวัณ ญิกังคะ ชุดงค์ น

ว่า “ ภิกษุที่อยู่ในป่าย่อมทำได้ ในใจ ซึ่งสำคัญว่ามา อยู่เป็น
นิตย เป็น ผู้ควร เพื่อจะได้ ซึ่ง สละมาธิ ที่ยังไม่ ได้ รักษา
ไว้ ซึ่ง สละมาธิ ที่ ได้แล้ว ไม่ให้เสื่อม ไป เสีย และ เป็น ผู้ประ พุติ

สัน โดษ อยู่ ใน ป่า เป็น ที่ ชอบ พระ ฤๅไทย ของ พระ คำสดา ด้วย

เป็น ผู้มี จิตร ไม่ ฟุ้ง ธุร่าณ สงบ ด้วย ดี เหตุ อารมณ มี รูป ที่ เป็น

วิสระภาค เป็น ต้น ไม่มี เป็น ที่ สงัด และ เป็น ผู้มี จิตร ตั้ง มั่น

ด้วย ดี ย่อม ไม่ สะตั้ง หวาด เดียว เหตุ ไภยต่าง ๆ เป็น ผู้ ละ เลีย

ซึ่ง ความ ยินดี ใน ฐิตีทร และ เป็น ผู้ ยิน ดี ซึ่ง รัศ คือ ความ สุข

ใน วิเวก เป็น ผู้ สงัด กาย สงัด ใจ แล้ว ไม่ ระคน ช้อง อยู่ ด้วย

หมุด ด้วย ณะ ย่อม ยัง พระ ฤๅไทย ของ พระ โลก นารถ ให้ ยินดี

ได้ ด้วย ดี ด้วย อยู่ ใน ป่า นี้ และ เป็น ผู้ สามารถ เพื่อ จะ ละ เลีย

ได้ ซึ่ง กิเลส มาร ด้วย อยู่ ใน ป่า นี้ คุณ ที่ พรรณา มา เหล่า นี้

ย่อม เป็น อานิสงส์ สำเรจ ด้วย ดี แก่ ภิกษุ ผู้ ทรง ไว้ ซึ่ง ะวัณญิกังคะ

ชุงค น เหตุ นั้น ภิกษุ ผู้ เป็น บัณทิศย์ มี ศรัทธา ปราณา ซึ่ง คุณะวิเศษ

ใน ธรรม วินัย น พัง ทำ เกิด ซึ่ง ความ ยินดี ใน ะวัณญิกังคะ ชุงค น

จบ ะวัณญิกังคะ ชุงค น

๐ รุกขมุติงค ชุงค น คำ สละมาทานว่า “ ฉนั้น ปะฏิกขิยามิ
รุกขมุติงค สละมาทยามิ ข้าพเจ้า ห้าม ที่ ที่ เขามุง เดีย ข้าพเจ้า สละมา ทาน
องค์ ของ ภิกษุ ผู้ อยู่ ณ ร่ม ไม้ โคน ไม้ เป็น ปะกะติ ” ดังนี้ รุกขมุติงค ภิกษุ
นั้น พัง เว้น ต้น ไม้ ซึ่ง ควร เว้น เดีย คือ ต้น ไม้ ตั้ง อยู่ ณ แดน ของ พระราชา ทั้ง ๒ คือ

ต้นไม้เปนเจดีย์ คือ ต้นไม้ที่มนุษย์ทิ้งทลาย สัมมุติว่า เทวดา
สิง อยู่เทวดา ครอบ ครอบ อยู่ คือ ต้นไม้มี ยาง เช่น ต้น กายาน
คือ ต้นไม้มี ผล คือ ต้นไม้มี ดอก คือ ต้นไม้ค้ำง คาว

อาศรัย คือ ต้นไม้มี โพรง คือ ต้นไม้ตั้ง อยู่ กลาง วิหาร กลาง วัด
เว้น ต้นไม้มี โทษ เช่น น้ เดียว ถือเอา ต้นไม้ ซึ่ง ตั้ง อยู่ ที่ สุด วิหาร
เกิด น้ เปน วิธ ของ ภิกษุผู้ ถู รุกขมุติ กังคะ ชุดงค์

๑ ก็ รุกขมุติ กะ ภิกษุ น้ จัด โดย ประเภท เปน ๓ อย่าง

คือ อย่าง ออกฤษฐ์ อย่าง กลาง อย่าง ต่ำ ภิกษุผู้ อย่าง ออกฤษฐ์ น้
ไม่ ได้ เพื่อ จะ ถือเอา ต้นไม้ ตาม ชอบใจ และ ไม่ ใ้ ให้ เขา ชำ

ระมัด กวาด ภิกษุ น้ พึง นำ แต่ ใบ ไม้ ร่วง เสีย ด้วย เท้า แล้ว พึง
อยู่ เกิด ภิกษุผู้ ปาน กลาง น้ ได้ เพื่อ จะ ใ้ คน ที่ มา ถึง ที่ น้

พวก เดียว ให้ ชำระ บัด กวาด ภิกษุ อย่าง ต่ำ น้ พึง เรียก คน ทำ
กิจ ใน อาราม ฤฯ สาม เณร ใหญ่ ๆ มา แล้ว ให้ ช่วย ชำระ บัด กวาด

ปราบ พ้น ให้ เสมอ ให้ ราบ ให้ ทำ ร้ว ทำ กำ แพง ให้ ประกอบ ประคอง แล้ว
พึง อยู่ ณ ที่ ร่ม ไม้ น้ เกิด ก็ ใน วัน ฆดอง วัน บุชา ประชุม ชน

ไป มา มาก ให้ รุกขมุติ กะ ภิกษุ อย่า พึง อยู่ ณ ที่ น้ พึง น้
อยู่ ณ ที่ กำบัง แห่ง อื่น ชุดงค์ ของ ภิกษุ ทั้ง ๓ น้ แศก ทำ ดาย

ใน ขณะ ดำเรื่ง การ อยู่ ใน ที่ มุง อังคุดตระระภาณะกาจารย์
ท่าน กล่าว ว่า “ ชุดงค์ ของ เธอ ทั้ง ๓ น้ แศก ทำ ดาย เพราะ รู้ แล้ว

และ ให้ อะรุณ ชัน ใน ที่ มุง ”
๑ ก็ อานันดังดี ใน รุกขมุติ กังคะ น้ ว่า “ คุณ คือ ความ ที่ น้ นอน

อยู่ใน รุกขมุต^๕
ที่ ท่าน กล่าว ไว้ว่า

ท่าน เป็นบรรพชิต แล้ว
จน ถึง ชีพ เกิด ” ตัง^๕

ใน ร่ม ไม้ ส้มควร แก่ สระณะ อนัน พระ ผู้มี พระ ภาค ตรีศ ธรรม เดียว แล้ว และ
ความ ที่ นิ่ง นอน อยู่ ใน ร่ม ไม้
ตั้ง ขึ้น ด้วย ดี เอง ๆ เพราะ เห็น ซึ่ง วิการ ของ ต้น ไม้ และ ใบ ไม้

แปล ข้อ ปฏิบัติ ส้มควร ชอบ แก่ นิด^๕
“ บรรพชา อาศรัย ซึ่ง ยืน นิ่ง นอน ใน ร่ม ไม้

พึง ทำ อุสาหะ ใน อัน นิ่ง นอน ใน ร่ม ไม้
หนึ่ง คน คือ ความ เป็น ผู้มี เสนา^๕ สระณะ

ย่อม ยัง อะนาจจะ สัมญา ให้
๗

๐ หนึ่ง คุณ คือ ความไม่ ตระหนี่ ไม่ หวง ใน อาวาส ที่ อยู่ และ ไม่
มีความ ยินดี ใน การ งาน ต่าง ๆ เพราะ นิ่ง นอน อยู่ แต่ ใน ร่ม ไม้
อย่าง เดียว และ ความ ที่ มา นิ่ง นอน อยู่ ใน ร่ม ไม้ นี้ เป็น
อัน ประพฤติ ดัน โดษ ใน เสนา^๕ สระณะ เป็น อหิริยะวงศ์ ที่ ส้ม
ควร แก่ ดี ฤ ก่า สนา มีความ มก น้อย ใน เสนา^๕ สระณะ เป็น
ต้น คุณ ที่ พรรณา มา เหล่า นี้ ย่อม เป็น อานิสังส^๕ ดำ เร็จ ด้วย ดี
แก่ ภิกษุ ผู้ ทรง ไว้ ซึ่ง รุกขะ มุต กังคะ ชุดงค์ นี้ เหตุ นั้น ภิกษุ ผู้ ประกอบ
ด้วย ปัญญา แสง หา ซึ่ง ประโยชน์ ใน บรรพชิต แล้ว
อย่า พึ่ง ดำ คัญ ถ่วง เตี้ย เตย ซึ่ง รุกขะ มุต เป็น ที่ สะงัด ให้ เกิด
ละมาธิ ภาวณะ ได้ ด้วย ดี เป็น มระตก ของ พระ พุทธ เจ้า ด้วย ๗

จบ รุกขะ มุต กังคะ ชุดงค์

๐ อพิ โภกาดี กังคะ ชุดงค์ นี้ คำ สละมา ทาน ว่า “ ฉัน
นัญจะ รุกขะ มุต ัญญา ปฏิกิจ ขิ ปา มิ อพิ โภกาดี กัง ค์

สมาทียา มิ ข้าพเจ้า ห้าม ที่ มุง ด้วย รุกขะมุต ด้วย ข้าพเจ้า
 สะมาทาน องค์ ของ ภิกษุ ผู้ มี อัน อยู่ ณ ที่ แจ่ม เปน ประทีป ” ดังนี้
 อพโภกาติกะ ภิกษุ นั้น จะ เข้าไป ยัง โรง อุโบสถ เพื่อ จะ พัง ธรรม
 ฤา เพื่อ จะ ทำ อุโบสถ ควร อยู่ ถ้า เมื่อ เธอ จะ เข้า ไป
 แล้ว ฝน ตก ไซ้ร เมื่อ ฝน ยัง ตก อยู่ ยัง ไม่ ออก จาก ที่ มุง
 ครั้น ฝน หาย พัง ออก จาก ที่ มุง นั้น อหนึ่ง จะ เข้า ไป ใน โรง ฉนั้น
 ฤา โรง ไฟ ทำ วัด อุปัชฌาย์ ก็ ควร ฤา จะ ให้ อุท เทศ และ
 เรือน อุท เทศ ด้วย เหตุ นั้น จะ เข้า ไป ยัง ที่ มุง ก็ ควร
 ฤา จะ เก็บ ขน เคียง ตั้ง ที่ ตั้ง ไว้ ไม่ ตี ฌายนอก เข้า ไป ภาย
 ใน ที่ มุง ด้วย เหตุ นั้น ก็ ควร เมื่อ เดิน ทาง ไป และ ช่วย ถือ บริกขาร
 ของ ภิกษุ ผู้ แก่กว่า ไป ด้วย ไซ้ร ครั้น เมื่อ ฝน ตก จะ ภาบริก ขาร
 เข้า ไป ยัง ศาลา ที่ มี อยู่ ท่าม กลาง ทาง เพื่อ จะ
 รักษา บริกขาร ก็ ควร ถ้า หา ได้ ช่วย ถือ ของ ดึง ใด
 ไป ไซ้ร เมื่อ ฝน ตก จะ คิด ว่า “ เรา จะ อยู่ ณ ศาลา ” ดังนี้
 เดิน ไป โดย ประทีป เข้า ศาลา นั้น ฝน พัง ยืน อยู่ หยด อยู่ กว่า ฝน
 จะ หาย จึง ค่อย ไป ดังนี้ ก็ ควร นี้ วิธี ของ ภิกษุ ผู้ ถือ อพโภกา
 ดีกักรชุงค์ แม้ ถึง ภิกษุ ถือ รุกขะมุต ก็ นัย นี้ แบบ เดียว กัน
 ก็ อพโภกาติกะ ภิกษุ นี้ จัด โดย ประเภท เปน ๓ อย่าง
 คือ อย่าง อุกฤษฐุ อย่าง กลาง อย่าง ต่ำ
 ภิกษุ ผู้ อย่าง อุกฤษฐุ นั้น จะ อาศรัย เนาต้น ไม่ ฤา เนา ฤา เขา
 ฤา เนา เรือน อยู่ ไม่ ควร พัง ทำ จีวะระกฐิ คือ ทำ

๑ โสธำนิกังคะ รุดงคฺนั้น คำ สละมาทาน ว่า “ นะตุสฺธานิ
ประภิกขิปามิ โสธำนิกังคฺ สละมาทียมมิ ”

๑ ข้าพเจ้าห้ามที่ ใช้ป่าช้าเสีย ข้าพเจ้า สละมาทาน องค์
ของ ภิกษุ ผู้มีอิน อยู่นป่าช้า เป็น ป. กะติ ” ตั้ง ฐ
มนุษย์ ทงหลาย เมื่อ ตั้ง บ้าน อยู่น กำหนดที่ใด ไว้ว่า “ ที่ ฐ
เป็น ป่าช้า ” ตั้ง ฐ

หา เป็น ป่าช้า ไม่ ก่อน เหตุ นั้น โสธำนิกะ ภิกษุ นั้น อย่า พัง
อยู่ ณ ที่ นั้น จั เติม แต่ได้ เสา ทราก ศพ นั้น แล้ว แม้ ถึง วัง อยู่น
ไม่ได้ เสา อีก ๑๓ ปี ก็ นับ ว่า เบน สฺธานะ ป่าช้า อยู่นั้น และ
ความ ดังเชบ ว่า “ โสธำนิกะ ภิกษุ ฐ จะไม่ ไป ป่าช้า แม้ แต่ วัน
หนึ่ง ก็ ไม่ควร ” องค์คุตตะระภาณะ กาจราย ทาน กล่าว ว่า

“ จะไป อยู่น ป่าช้า ยัง มีชเมิมะยาม ให้ ดั้น ไป แล้ว
จึง กลับ มา ใน มีจณิมะยาม ก็ ควร ” ตั้ง ฐ โภชนะนะ เจือ

ด้วย ของ เคียว มี ฐ เบน ที่ ชอบใจ ของ
อะนะนุชย ภิกษุ ผู้โสธำนิกะ นั้น อย่า พัง ดัง เสพย์
อย่า พัง เข้า ไป ยัง เวื่อน แห่ง ตระกุด นี้ เป็น วิธ ของ โสธำนิกะ ภิกษุ
จัด โดย ประเภท เป็น ๓ อย่าง

๑ ก็ โสธำนิกะ ภิกษุ ฐ ใน ป่าช้า ไค
คือ อย่าง ออกฤษฐุ อย่าง กตาง อย่าง ต้า มี ทราก ศพ มิได้ ขาด
ที่ เขา เสา ทราก ศพ อยู่น ทุก วัน ภิกษุ ผู้ อย่าง
มี ญาติ ของ ผู้ตาย ไป ร้อง ให้ อยู่น ทุก วัน

อุกฤษฐ์ นั้น พึ่ง อยู่ใน บำช้ำ เช่น นั้น อย่างเดียว ใน บำช้ำ
 โด ที่ เขา เผา ทราก ศพ อยู่ เป็น นิจ ฤา ทราก ศพ มี อยู่ เป็น นิจ
 ฤา เขา มา ร้อง ให้ อยู่ เป็น นิจ ๓ อย่าง นี้ แต่ อย่าง โด อย่าง หนึ่ง
 มี อยู่ ก็ ควร แก่ ฤกษุ ฎ์ อย่าง กตาง นั้น ฤกษุ ฎ์ อย่าง ค่ำ
 นั้น จะ อยู่ ใน บำช้ำ ที่ ๑๒ มี เขา เผา ครั้ง หนึ่ง ภาอ ได้
 ถักษณะ ว่า เป็น บำ ช้ำ ตัง กถ่าว แล้ว นั้น ก็ ควร รุขงค์ ของ ฤกษุ
 ทั้ง ๓ นี้ แดก ทำถาย ด้วย ลำเร้ง การ อยู่ ใน ที่ ไซ้ บำช้ำ อังคุดตะระ
 ภาณะ กาจาร์ย ท่าน กถ่าว ว่า “ แดก ทำถาย ใน วัน ที่ เธอ ไม่ไป บำช้ำ ”

๑ ก็ อานิสงส์ ของ โดธ่า นิถังคะ นี้ ว่า “ คุณ คือ ความ
 เป็น ผู้มี สละติ คือ ความ ไม่ ประมาท เป็น ที่ ตัง อยู่ เป็น นิจ
 ย่อม ได้ ซึ่ง มะระณะ สละติ อยู่ เนื่อง ๆ แดะ ความ ได้ ซึ่ง อะสุภะ
 สัจญญา และ อะนิจ จะ สัจญญา เพราะ เห็น ซึ่ง บำ ช้ำ อยู่ เนื่อง ๆ
 แดะ ความ บรรเทา เสีย ได้ ซึ่ง ความ กำหนัด ยินดี ใน กา มารมณณ์
 เพราะ เหน อะสุภ เป็น ของ ประฏิภูต อยู่ เป็น นิจ แดะ ความ เป็น
 ผู้มี จิตร ดังเวช อยู่ เนื่อง ๆ เพราะ เหน ความ คาย ของ สัตว์
 มตะ เสีย ได้ ซึ่ง ความ เมา ใน จีวิตร เพราะ เหน มะระณะ อยู่
 เป็น นิจ อนึ่ง เป็น ผู้อดทน อารมณณ์ อันน่า กถัว แดะ พิภก เสีย ได้
 แดะ ความ เป็น ผู้อะมะนุษย์ นิมถือ ด้วย ดี แดะ ความ ประพฤติ ชอบ
 ยิง ส้มควร แก่ สัตถุ คำสณา มี ความ ปราณาน้อยใน อารมณณ์ เป็น
 คั้น คุณ ที่ พรรณามา เหล่า นี้ เป็น อานิสงส์ ย่อม ลำเร้ง ด้วย ดี
 แก่ โดธ่า นิถะ ฤกษุ นี้ เหตุ นั้น ฤกษุ ฎ์ มี หะทัย น้อม ไป ยัง

พระนิพพาน พึง ล้างเสพ เกิด ซึ่ง โสธานิกังคะชุตงค์มี คุณ มาก นะ

จบ โสธานิกังคะชุตงค์

๑ ยะธา สันตะ ติกังคะชุตงค์ นั้น คำ สมา ทาน ว่า “เสนาสะนะ
 โดอุปบํ ประฏิท ขิปามิ ยะธา สันตะ ติกังคัง สะมาทियามิ” ข้าพเจ้า
 ห้าม เสีย ซึ่ง ความ โภภยิตี ใน เสนาสะนะ ข้าพเจ้า สะมาทาน องค์ ของ
 ภิกษุ ผู้ มี อัน อยู่ใน เสนาสะนะ ที่ ท่าน ปุจฉา ให้ แล้วอย่างไร เช่น ะกะติ” ดังนี้
 ภิกษุ ผู้ ให้ ถือ เขา ซึ่ง เสนาสะนะ ท่าน ให้ ถือ เขา เสนาสะนะใด ฤา ผู้ ที่
 ปุจฉา เสนาสะนะ ท่าน ปุจฉา เสนาสะนะใด ให้ ด้วย คำ ว่า
 “เสนาสะนะนี้ ถึง แก่ ท่าน” ดังนี้ เสนาสะนะ นี้ ชื่อ ว่า
 ยะธา สันตะติ ยะธา สันตะติ ะ ภิกษุ นั้น พึง ยินดี เต็มใจ ด้วย
 เสนาสะนะ นั้น นั้น และ อย่า พึง ขวน ขวาย ให้ ต้อง ใต้อ่าน องค์
 อื่น ให้ ดูก ออก จาก เสนาสะนะเลย นี้ เป็น วิธ ของ ยะธา
 สันตะติ กังคะ ภิกษุ ก็ ยะธา สันตะ ติกังคะ ภิกษุ นี้ จัก โดย ะระเภท
 เป็น ๓ อย่าง คือ อย่าง อุกฤษฐุ อย่าง กถาง อย่าง คำ ก็
 ภิกษุ ผู้ อย่าง อุกฤษฐุ นั้น จะถาม ถึง เสนาสะนะ ที่ ถึง แก่คน ว่า “โกถ
 ฤา โกถนัถ ฤา อัน ทรายมี ะมะนุษย์ แดง เป็น คัน ร้อน ฤา เย็น” ถาม ดังนี้ ไม่ได้
 ท่าน ให้ ถือ เขา เสนาสะนะใด ต้อง อยู่ ณ เสนาสะนะ นั้น อย่าง
 เดียว ภิกษุ ผู้ อย่าง กถาง นั้น จะถาม ได้ อยู่ ก็ แต่ จะไป
 เลือกดู ว่า สบาย ฤา ไม่ สบาย ไม่ได้ ภิกษุ ผู้ อย่าง คำ นั้น จะไป ดู

ถ้า ไม่ชอบ ใจ ขอ เปลี่ยน เสนาณะนะ อื่นได้
ดี ใน เสนาณะนะ ขึ้น แล้ว

เมื่อ เกิด ความ โดภย

ชุดงค์ ของ เธอ ทั้ง ตาม นี้ ก็ แยก ทำ ง่าย ๆ

๑ ก็ อานิสงค์ ของ ยะธา สันตะ คิกังคะ นี้

ว่า “ ผู้ ทรง

ยะธา สันตะ คิกังคะ ชุดงค์ นี้

ย่อม ทำ ตาม โอวาท ของ

พระ โภคะ นาค สัตว์ สอน ไว้
ดังนี้ ” ดังนี้

ว่า “ ได้ อะไร แล้ว พึง ยินดี ด้วย

และ เป็น ผู้ สัน โดษ ใน เสนาณะนะ ยิ่ง นัก

และ อาศรัย อนุเคราะห์ เกื้อ กุศล แก่ พรหมจรรย์ ผู้ บวช ใหม่ ด้วย

เพราะ ไม่ได้ เลือก เสนาณะนะ

ย่อม บริจาค เสีย ซึ่ง ความ กำหนด

วิเศษ ใน เสนาณะนะ ที่ เถว และ ประณีต

ไม่ ยินดี และ ยินร้าย

ใน เสนาณะนะ นั้น

เพราะ ว่า พระสงฆ์ ท่าน แต่ง ให้ อยู่ใน

ที่ ไหน บุลาต ไว้ อย่างไร

ก็ อยู่ใน ที่ นั้น อย่าง นั้น ไม่ได้

อยู่ ตาม ใจ ของ ตน ย่อม เป็น ผู้ ประ พฤติ ชอบ ยิ่ง ใน เสนาณะนะ สัน โดษ เป็น

อะริยะวงศ์ ที่ ๓

สมควร แก่ สัตถุ ศาสตร์ นามี ความ ปราถนา น้อย ใน

เสนาณะนะ เป็น ต้น ”

คุณ ที่ พรรรณา มา เหล่า นี้ ย่อม เป็น อานิสงค์

สำเร็จ ด้วย ดี

แก่ ยะธา สันตะ คิกังคะ ภิกษุ

เหตุ นั้น ภิกษุ ผู้ มี

เมธา ปราถนา จะ ยัง สัตถุ ศาสตร์ ให้ บริบูรณ์ ด้วย ดี พึง ประกอบ เนื่อง ๆ เกิด

ซึ่ง อัน ยินดี ใน ยะธา สันตะ คิกังคะ ชุดงค์ นี้

อัน พระ อะริยะเจ้า ประ พฤติ

มา แล้ว ด้วย ดี

มี คุณ อัน พระ ศากยะ มุนี สรรเสริญ แล้ว

ฯ

จบ ยะธา สันตะ คิกังคะ ชุดงค์

เสนาณะนะ ประ ฏิสังยุต จบ แต่ เท่านั้น

ภิกษุ ทั้ง ๓ นั้น   แดก ทำ ภาย ใน ขณะ ดำ เจริญ การ นอน   ฯ

ก็ อา นิสัง ส์ ของ เนล ษ์ ชิ กะ นี้ ว่า   คุณ คือ ความ เปน ผู้ มี ความ

เพียร ปรารภ กดำ แด้ว ย่อม ตัด ละ เลีย ใต้ ซึ่ง ธรรม เครือ ง ผูก ใจ   คือ

ความ สุข ใน อัน นอน แดะ ความ สุข ใน อัน หดับ   ย่อม ใต้ ต้ม กิน

ด้วย ดี   ซึ่ง บั ตี แดะ สุข อัน ปราศ จาก อามิ ษ   แดะ ความ

เป น ผู้ มี เพียร ประ กอบ อยู่ เหนือ ง ๆ   ซึ่ง กรรม ฐาน ทั้ง ดั้น เปน ที่ สะบาย

เพราะ ยิน ต์ ใน อิ ริยา บถ เติ น ยืน นิ่ง อย่าง เดียว   แดะ ความ เปน

ผู้ มี อิ ริยา บถ งาม   นำ มา ซึ่ง ความ เลื่อม ใส   แดะ เปน

ผู้ ไม่นอน   เปน ข้อ ประ ฏิ บั ตี ส้ม ควร แก่ อัน ปรารภ ซึ่ง ความ เพียร

ใน สัตถุ ค่ำ ดำนานี้   ยัง ประ ฏิ บั ตี ชอบ ให้ เจริญ ด้วย ดี   คุณ ที่

พร รณ มา เหน่า นี้   ย่อม เปน อา นิสัง ส์ ดำ เจริญ ด้วย ดี แก่ เนล ษ์ ชิ กะ

ภิกษุ   เหตุ นั้น ภิกษุ ผู้ มี เพียร เครือ ง ทรง ไว้   อยาก ใต้ บั ตี

แดะ สุข อัน ปราศ จาก อามิ ษ แด้ว พึง ประ กอบ เหนือ ง ๆ   เกิด   ซึ่ง

เนล ษ์ ชิ กัง คะ ชุ ดง ค์ น

จบ เนล ษ์ ชิ กัง คะ ชุ ดง ค์

แต่ ดง มา ด้วย เรื่อง สะมา ทาน แดะ วิ ธี ประ ฏิ บั ตี   แดะ ประ เภท

แดะ แดก ทำ ภาย   แดะ อา นิสัง ส์ ใน ชุ ดง ค์ ทั้ง ๑๓ ประ การ

จบ แต่ เถ้าน   วินัย กะ ภา จบ   ๗๖

๐ ถ้าดับนี้จักได้เรียบเรียงเรื่อง สละ มะ ภาวณะต่อไป ความว่า
กรรมเป็นเครื่อง ดงบ ร้างบ ของ จิตร ชื่อ สละ มะ หนึ่ง ว่า กรรมอัน
ให้ จิตร ดงบ ร้างบ ไป จาก นิเวระณ ปะกิเลศ ชื่อ สละ มะ หนึ่ง ความ
ดงบ ร้างบ ของ จิตร ใน ภาย ใน ชื่อ สละ มะ

กุดะ บุตร ผู้ มี ศรัทธา มา เจริญ สละ มะ ณะ ทำให้ เกิด มี ฐัน ด้วย เจตนะ
อัน ไต เจตนะ นัน ชื่อ สละ มะ ภาวณะ หนึ่ง ทำ สละ มะ ณะ เป็น
อุบาย เครื่อง ดงบ ร้างบ ของ จิตร ให้ เกิด มี ฐัน ชื่อ สละ มะ ภาวณะ

เมื่อ กดำว โดย เนื้อ ความ แล้ว เจตนะ อัน เป็น ไป ใน
สละ มะ ณะ กรรม ฐาน หมก ทัง ฐัน ชื่อ สละ มะ ณะ ภาวณะ สละ มะ
ภาวณะ นัน เป็น อุบาย เครื่อง ดงบ ร้างบ บิด กัน นิเวระณ ปะกิเลศ มิ ให้ เกิด
ฐัน ครอบงำ จิตร ฐัน ดาน ได้ ทัง บุค คต บิด ทำ นบ กัน

หน้า ไว้ มิ ให้ ไหล ไป ได้ ฉนั้น หนึ่ง ว่า เป็น อุบาย
ข่ม ฐัน สักก จิตร ไว้ มิ ให้ คิน รน พุง ฐัน ได้ ดง นาย สาระ ถี ฝีก ม้า ให้
เรียบ ร้อย ควร เป็น ราชะ พาหะนะ ได้ ฉนั้น ก็ กรรม ซึ่ง

เป็น อารมณ เครื่อง ดงบ ร้างบ ของ จิตร ให้ ดำ เริศ เป็น สละ มะ
ภาวณะ นัน ใน พระ บาฬี ซึ่ง เป็น พุทธะ ภา สัต ที่ พระ พุทธ

เจ้า ตรีศ เทชะนา มี มาก หตาย อย่าง หตาย ประณร เหมือน
อย่าง อะภิน หะ บัจ เวก ณะ วิธ ให้ พิจารณา ที่ ทัง ๕ สถาน คือ
กำหนด ว่า “ คน แด สักว อื่น มีความ แก่ ความ เจ็บ ความ ตาย

เป็น ธรรมดา ไม่ ถ่วง พัน ความ แก่ ความ เจ็บ ความ ตาย ไป ได้ แด
จะต้อง วิโยค พรีด พราก จาก สักว แด สังขาร สิ่ง ของ ที่ รัก ไร้ แด

ที่ฆ่าเข้าเป็นต้น อันตายแล้ว วันหนึ่ง ๓ วัน ๓ วัน ขึ้น พอง มีดี เชี่ยว
แต่มีบุพโพไหล ออก อย่าง ๑ คือ ทราก ศพ ที่ เขา ทัง ไร่ อัน ลัดว
ทั้ง หลาย มี สุนัข เป็น ต้น กัด เคี้ยว กิน แล้ว ๑ คือ ทราก ศพ ที่

เขา ทัง ไร่ ไทรม ลง เป็น ร้าง กระตุก มี เนื้อ แด เตือด แด เล้น เอ็น
ริง รัต ผูก พันธุ์ อยู่ ๑ คือ ทราก ศพ ที่ เขา ทัง ไร่ ไทรม ลง เป็น ร้าง

กระตุก มี เนื้อ แด เตือด หมด ไป แล้ว ยัง แต่ เล้น เอ็น ริง รัต ผูก พันธุ์ อยู่ ๑
คือ ทราก ศพ ที่ เขา ทัง ไร่ ไทรม ลง เป็น ร้าง กระตุก มี เนื้อ แด

เตือด แด เล้น เอ็น ริง รัต หมด ลีน ไป แล้ว เหลือ แต่ กระตุก ๑ คือ ทราก
ศพ ที่ เขา ทัง ไร่ มี กระตุก เค็ด อุน หลุด จาก ที่ ผูก ที่ ต่อ เรี้ย ร่าย

กระจัด กระ ฉาย อยู่ ใน ที่ ต่าง ๆ ๑ คือ ทราก ศพ ที่ เขา ทัง ไร่ เป็น
กระตุก มี พรพรรณ ชาว ดึง ลัง ๑ คือ ทราก ศพ ที่ ทัง อยู่ เป็น กระตุก เรี้ย

ร่าย เป็น กอง ๆ ทน แด ทน ฝน อยู่ มี เห็ด รา เกิด ขึ้น ทัง อยู่ ล่วง ๓ ปี
ไปแล้ว ๑ คือ ทราก ศพ ที่ ทัง อยู่ เป็น กระตุก ผุ ย่อย เป็น ตะเอียด

เป็น จุน ไป ๑ อะสุภ ๘ อย่าง ซึ่ง ว่า มา นี้ เรียกว่า ลีวะ ถิกา
บรรพะ ๘ ข้อ รวม เป็น ๑๘ ข้อ ด้วย ซึ่ง เรียกว่า กาย เพราะ

เป็น เอกะ เทศ ของ กาย อย่าง หนึ่ง อย่าง หนึ่ง
กุดะ บุตร มา ตาม เห็น ด้วย ปัญญา พิจารณา ซึ่ง กาย โดย บรรพะ ข้อ ๑๘

ข้อ ๆ ไต่ ข้อ หนึ่ง ซึ่ง ว่า มา นี้ จน ละ องค์ ๕ คือ นีวรรณ์ ๕ เสีย ได้
แต่ ประ กอบ ด้วย องค์ ๕ คือ วิตถ วิจาร์ณ ปิติ สุก เอกักกะตา อย่าง นี้

เป็น ตัว ละ มาธิ เกิด ขึ้น ชื่อ ว่า ละ มะกะ ภาวะ นา
๑ หนึ่ง เวทะนา นุ บัด ละ มา ปัญญา ตาม เห็น พิจารณา

ซึ่ง

เวทนา เป็น อารมณฺ์ ก็ดี

จิตตานุบัตฺ ตระนา บัญญา ตาม เห็น

พิจารณา ซึ่ง จิตร เป็น อารมณฺ์ ก็ดี

ธัมมา นุบัตฺ ตระนา บัญญา

ตาม เห็น พิจารณา ซึ่ง ธรรม เป็น อารมณฺ์ ก็ ดี

ถ้า อนาคตายัง

ไม่ ปรากฏ แจ้ง ชัด ใน สันดาน เพียง ไต

ก็ ยัง เป็น ตระมะณะ ภาวณะ

อยู่ เพียง นั้น

ธรรม ที่ เป็น อารมณฺ์ ของ ตระมะณะ ภาวณะ นี้

มี มาก หดาย

อย่าง หดาย ประการ นี้

เพราะ เหตุ นั้น กุตะ บุตร ผู้ ที่ จะ เจริญ

ตระมะณะ ภาวณะ นี้ พึง สันนิษฐาน ทราบ เกิด ว่า

“ ธรรม เหล่า ไต เป็น

เครื่อง ส่งบ ร้างบ ของ จิตร

เมื่อ จิตร ตฤก คิด อยู่ เหนือ ๗ แด้ว

ย่อ มตะ องค์ ๕

แต่ ประ กอบ ด้วย องค์ ๕

ให้ ดำริ ใจ เป็น สัมมา

ธมาริ ชน ได้ แด้ว

ธรรม เหล่า นั้น ก็ จัด เป็น อารมณฺ์ ของ ตระมะณะ

ภาวณะ หมด ทั้ง สิ้น

ก็ แต่ ใน คัมภีร์ อธิ ธรรม สังคะหะแด คัมภีร์

วิสุทฺธิ มรรค

ท่าน แด้งดง ธรรม ที่ เป็น อารมณฺ์ ของ ตระมะณะ

ภาวณะ ไว้ ๗ หมวด

แตก ออก เป็น อย่าง ๗ จัด ได้ ๕๐

ประ การ

ธรรม ๗ หมวด นั้น คือ

กะสิณ ๑๐ หมวด หนึ่ง

อะคฺกุภ ๑๐ หมวด หนึ่ง

อะนุตฺตะติ ๑๐ หมวด หนึ่ง

พรหม

วิหาร ๕ หมวด หนึ่ง

อาหาเว ประฏิ กุณะ สัจญญา หมวด หนึ่ง

จะตุ ธาตุระวัต ถาน หมวด หนึ่ง

อะรูป ๕ หมวด หนึ่ง

รวม เป็น

๗ หมวด

กะสิณ ๑๐ นั้น คือ ประกะวี กะสิณ ๑

อาโป กะสิณ ๑

เตโช กะสิณ ๑

วาโย กะสิณ ๑

นีตะ กะสิณ ๑

บีตะ กะสิณ ๑

โตหิตะ กะสิณ ๑

โอทาทะ กะสิณ ๑

อาโดกะ กะสิณ ๑

อากาศะ กะสิณ ๑

รวมเป็น กะถิน ๑๐

๑ อະศุก ๑๐ นั้น คือ ทราก ศพ ที่ เน่า พอง ขึ้น ๑ คือ ทราก
 ศพ ที่มี ดี เขียว ๑ คือ ทราก ศพ ที่มี น้ำ เหลือง ไหล ออก อยู่ ๑
 คือ ทราก ศพ ที่ ชาติ กตาง ตัว ๑ คือ ทราก ศพ ที่ ดี ตัว มี แร้ง กาดู นกซ์
 เป็น ต้น ยอ แยม จิก กัด กิน แล้ว ๑ คือ ทราก ศพ ที่ มี มือ แด เท้า แด
 ดี สะ ชาติ ไป อยู่ ข้าง หนึ่ง ๆ ๑ คือ ทราก ศพ ที่ คน มี เหว เป็น ข้ำ คี ดับ
 พัน นั้น เป็น ท่อน ๆ ๑ คือ ทราก ศพ ที่ ต้อง ประ หาร ด้วย ส่า ตรา
 มี โด หิต ไหล อาบ อยู่ ๑ คือ ทราก ศพ ที่ มี ตัว หนอง คตาม คดำ ไป
 อยู่ ๑ คือ ทราก ศพ ที่ ยัง เหลือ อยู่ แต่ ร้าง กระตุก ๑ รวม เป็น

อะศุก ๑๐

๑ อະนุสัตะติ ๑๐ นั้น คือ พุทธา นุสัตะติ ระฎก ถึง คุณ พระ
 พุทธ เจ้า เป็น อารมณ ๑ ธัมมา นุสัตะติ ระฎก ถึง คุณ พระ ธรรม
 เป็น อารมณ ๑ สังฆา นุสัตะติ ระฎก ถึง คุณ พระ สังฆ เป็น อารมณ ๑
 ดีดา นุสัตะติ ระฎก ถึง คีต ที่ ตน รักษา เป็น อารมณ ๑ จาคา
 นุสัตะติ ระฎก ถึง ทาน ที่ ตน บริจาค แล้ว เป็น อารมณ ๑ เทวะตา
 นุสัตะติ ระฎก ถึง เทพยดา ที่มี คีตา ทิคุณ เสมอ เหมือน กับ
 ด้วย ตน ตั้ง เทพตา เหล่า นั้น ไว้ เป็น พยาน แล้ว กถับ ระฎก
 ถึง คีตา ทิคุณ ของ ตน เป็น อารมณ ๑ อูปะระมา นุสัตะติ ระฎก
 ถึง นิพ พาน ว่า เป็น ที่ ร้าง บั ดับ เพลิง กิเลส เพลิง ทุกข์ เป็น บรม สุข อย่าง ยิ่ง
 เป็น อารมณ ๑ มะระณา นุสัตะติ ระฎก ถึง ความ ตาย ของ
 ตน แด ดี ตัว อื่น เป็น อารมณ ๑ กา ยะ ตะ ตา ตะติ ระฎก

ไป ใน กาย มี ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เป็นต้น   โดย ความ เป็น ของ ประฏิภูต
 เป็น อารมณฺ์ ๑   อาณา ปาณะ ๕๕   ระฤก ถึง ตม หาย ใจ เข้า ออก
 ยาว ดั้น เป็นต้น เป็น อารมณฺ์ ๑   รวม เป็น อนุสฺสละติ ๑๐   พรหม วิหาร ๕
 นั้น   คือ เมตตา พรหม วิหาร   คิด ให้ สัตว์ ทั้ง ดั้น เป็น สุข ๆ
 ทั้ง ไป หมด ๑   กรุณา พรหม วิหาร   คิด ให้ สัตว์ ทั้ง ดั้น ที่ เป็น
 ทุข อยู่ ให้ พ้น จาก ทุข ทั้ง ดั้น ๑   มุทิตา พรหม วิหาร   คิด ให้
 สัตว์ ทั้ง ดั้น ที่ ได้ สุข สัมบัติ แล้ว   จง ดำรง อยู่ ใน สุข สัมบัติ ของ
 คน ๆ   อย่า ได้ วิโยค พริต พราก จาก สุข สัมบัติ ที่ คน ได้ แล้ว ๑
 อูเปก ขา พรหม วิหาร   มี ความ เพิกเฉย เป็น กลาง ไม่ ดี ใจ
 ไม่ เสีย ใจ ใน สัตว์ ทั้ง ดั้น ที่ ได้ สุข ได้ ทุข ๑   รวม เป็น พรหม วิหาร ๕
 อาหาเร ประฏิภูต ๕ ๕ นั้น ว่า   ความ หมายถึง สำคัญ ใน
 อาหาร ที่ เป็น ของ บริ โภค เห็น ว่า เป็น ของ ประฏิภูต นำ เกลียต จน ไม่ ยินดี ใน รัศ
 ๑   จะตุ ธาตุ ๕ ๕ นั้น   กำหนด พิจารณา ซึ่ง กาย โดย
 เป็น ธาตุ ทั้ง ๕   คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม ให้ เห็น จริง   จน ถอน สัตตุ ๕
 สัตติ สัตต สัตตญา เสีย ได้
 ๑   อรูป ๕   นั้น คือ อากาธา นัญจา ยะตะนะ   พง อากาศ
 ที่ มี ดวง กะสีณ เตาะ เพิก ขัน แล้ว เหลือ อยู่ แต่ อากาศ เปด่า   ด้วย
 บริ กรรม นี้ กว่า “ อากาศ มี ที่ สุด ไม่มี ตั้ง นี้ ” เป็น อารมณฺ์ เป็น บ่อ เกิด ๑
 คือ วิญญา ณัญจา ยะตะนะ   พง อรูป วิญญาณ ที่ แรก บริกรรม
 นี้ กว่า “ วิญญาณ ไม่มี ที่ สุด ”   ตั้ง นี้ เป็น อารมณฺ์ เป็น บ่อ เกิด ๑

คนที่ มี จิตร มัก ฉุนเฉียว โกรธ เคือง ง่าย ๆ สันดาน หนักไป ใน โทษะ
มัก ก่อ ทุกข์ โทษะหนัก ให้แก่ ผู้อื่น จัด เป็น โทษะ จะริต มีโทษะ เป็น เครื่อง
ประพาศิ เป็น ปะกะติ ของ ตัว

คนที่ มี จิตร มัก ดืมน หอง สะติ ไม่ มั่น คง พุดจาก ก็ มัก พดั่ง พดาศ ถูก บ้าง
ผิด บ้าง จัด เป็น โมหะ จะริต มี โมหะ เป็น เครื่อง ประพาศิ เป็น ปะกะ
ติ ของ ตัว

คนที่ มี สันดาน มัก เชื้อ คน ง่าย ๆ ใน ถ้อย คำ วาจา ที่ กถ่าว ดี
แต่ ชั่ว เป็น บุญ แต่ เป็น บาป เป็น ต้น จัด เป็น ศรัทธา จะริต
มี ศรัทธา เป็น เครื่อง ประพาศิ เป็น ปะกะติ ของ ตัว

คนที่ มี ปัญญา เยียบ แหตม ว่อง ไว ได้ ยิน ได้ ฟัง ได้ ใด
มัก จำ ได้ แด รู้ แจ้ง แหง คตอด ไป ได้ โดย เร็ว จัด เป็น พุทธิ จะริต
มี ความ รู้ เป็น เครื่อง ประพาศิ เป็น ปะกะติ ของ ตัว

คนที่ มี สันดาน มัก คิด คตอก ตรอง ไป ไม่ ใคร จะ แน่ ดง ได้
ไม่ ใคร จะ รู้ แจ้ง แหง คตอด ไป ได้ จัด เป็น วิตก จะริต มี วิตก
เป็น เครื่อง ประพาศิ เป็น ปะกะติ ของ ตัว

ก็ คน ที่ เป็น ราคะ จะริต นั้น ควร เจริญ กรรมฐาน ๑๑ ประการ
คือ อะสุภ ๑๐ กายะ คตะสะติ ๑ เพราะ กรรมฐาน เหล่า นี้ เป็น ที่ สะบาย
ของ คน ที่ เป็น ราคะ จะริต นั้น

คนที่ เป็น โทษะ จะริต นั้น ควร เจริญ กรรมฐาน ๘ ประการ
คือ วรรณะกะถิณ ๕ กับ พรหมวิหาร ๕ วรรณะกะถิณ ๕ นั้น

คือ นีละ กะสัณ ปิตะ กะสัณ โด หิตะ กะสัณ โอทาทะ กะสัณ
 พระหมะ วิหาร ๕ นั้น คือ เมตตา กะรุณา มุทิตา อุเบกขา
 เพราะกรรมฐาน ๘ เหล่านี้ เป็นที่สละบายของ คน ที่เป็น โทษะจระิตนั้น
 คนที่เป็น โมหะจระิต กับ คนที่เป็น วิตกจระิตนั้น ควร เจริญ
 อาณา ปาณะ ๘ ประการ เพราะ อาณา ปาณะ ๘ ประการนี้ เป็นที่ สละบาย
 ของ คนที่เป็น โมหะจระิต แต่ คนที่เป็น วิตกจระิตนั้น

คนที่เป็น ศรัทธาจระิตนั้น ควร เจริญ อะนุสสังคะติ ๖ คือ
 พุทธานุสสังคะติ ชัมมานุสสังคะติ สังฆานุสสังคะติ สัตถานุสสังคะติ
 จาคานุสสังคะติ เทวะตานุสสังคะติ เพราะ อะนุสสังคะติ ๖ เหล่านี้ เป็นที่
 สละบายของ คนที่เป็น ศรัทธาจระิตนั้น

คนที่เป็น พุทธิจระิตนั้น ควร เจริญ กรรมฐาน ๕ คือ มาระณา
 นุสสังคะติ อุปะสะมานุสสังคะติ อาหาเรปะฏิกูละสังญญา จะตุมะคุดะวัต
 ถานะ เพราะ กรรมฐาน ๕ เหล่านี้ เป็นที่ สละบายของ คนที่เป็น
 พุทธิจระิตนั้น

กรรมฐาน ๘ คือ อรูปกรรมฐาน ๕ กุตะกะสัณ ๕ คือปะระเว อโโป
 เตโสะ วาโย เหล่านี้ เป็นที่ สละบายแห่ง จระิตทั้งสี่ แต่ อรูป
 กรรมฐาน ทั้ง ๕ นั้น กุตบุตร ไม่ควร จะเจริญ ก่อน พึง เจริญ กรรมฐาน
 อื่น ๆ เสีย ก่อน เมื่อใด กรรมฐาน อื่น ๆ อย่าง ไต อย่าง หนึ่ง เป็น พิน
 เสียก่อน แล้ว จึง ควร เจริญ อรูป กรรมฐานนั้น ได้ ต่อ ภาย หลัง

ก็แต่ใน กรรมฐาน ๕๐ ประการ มีนิมิต ๓ อย่าง
 มีภาวณะ ๓ อย่าง นิมิต ๓ อย่าง นั้น คือบริกรรม นิมิต ๑
 อุกคระหะ นิมิต ๑ ปฏิภาคนิมิต ๑ บริกรรม นิมิต แต่ อุกคระหะ
 นิมิต ๒ อย่างนี้ ได้ทั่วไป ในกรรมฐาน ทั้งสิ้น ปฏิภาคนิมิต
 นั้น เฉพาะได้ ในกรรมฐาน ๓๒ ประการ คือ กะถิน ๑๐ อดสุภ ๑๐
 กายะ คตะ สติ ๑ อาณา ปาณะ สติ ๑ เหล่านี้ เท่านั้น

ภาวณะ ๓ นั้น คือ บริกรรม ภาวณะ ๑ อุปะจาระ ภาวณะ ๑
 อัมปะนะ ภาวณะ ๑ บริกรรม ภาวณะ นั้น ได้ทั่วไป ในกรรมฐาน
 ทั้งสิ้น ก็ อุปะจาระ ภาวณะ นั้น ได้ ในกรรมฐาน ๑๐ ประการ
 คือ พุกถา นุสสังคิ ฐัมมา นุสสังคิ สังฆานุสสังคิ สัตถา นุสสังคิ
 จาคา นุสสังคิ เทวะทา นุสสังคิ อุปะระมา นุสสังคิ มะระณานุสสังคิ
 อาหา เรปะฏิกุละ สันญญา จะตฺธา ตุระวัตถาน เหล่านี้ ย่อม ให้ได้
 สำเร็จ แต่ เพียง อุปะจาระ ภาวณะ เท่านั้น ไม่ ถึง อัมปะนะ ภาวณะ
 เพราะ เป็น กรรมฐาน สุขุม ละอียด ยิ่ง นัก ไม่ ปรากฏชัด ได้ อัน จิตร
 แด เจตะติก ไม่ แอบ แนบ คติ สนิท ตั้ง อยู่ ได้นาน จึง เป็น แต่ อุปะจาระ ภาวณะ
 เท่านั้น ก็ อัมปะนะ ภาวณะ นั้น ได้ ในกรรมฐาน ๓๐ คือ กะถิน ๑๐
 อดสุภ ๑๐ อาณา ปาณะ สติ ๑ กายะ คตะ สติ ๑ พรหมวิหาร ๕
 กระจุก ๕ เหล่านี้ ย่อม ให้ได้ สำเร็จ ตลอด ถึง อัมปะนะ ภาวณะ เพราะ
 กรรมฐาน เหล่านี้ เป็น อารมณฺหยาบ ปรากฏชัด อัน จิตร แด
 เจตะติก แอบ แนบ คติ สนิท ตั้ง อยู่ ได้นาน จึง เป็น อัมปะนะ ภาวณะ

แต่รูปะมาณ แต่ อรูปะมาณนี้ เป็น คัว อปัปะนา ภาวะนา อยู่ แล้ว

ก็ กรรมฐาน ๓๐ ซึ่ง ให้ สำเร็จ อปัปะนา ภาวะนา นั้น จะ ได้ มี อานุภาพ เด่มอ กั้น ก็ หามิได้

อะสุภ ๕๐ กายะ ๓๓ คธาติ ๑ ดิบเอ็จ ประการ นี้ มี อานุภาพ ให้ ได้ แต่ เพียง รูปาพะจร ประฐะมะณาน อย่าง เดียว เท่านั้น

พรหมวิหาร ๓ คือ เมตตา ๓ มุทิตา เหล่านี้ มี อานุภาพ ให้ ได้

รูปาพะจรมาน ตั้งแต่ ประฐะ มะณาน ขึ้น ไป จนถึง จะตตุถะณาน

อุเปกขา พรหม วิหาร ที่ ๕ นั้น มี อานุภาพ ให้ ได้ แต่ เพียง ปัยยะมะรูปา พะจรมาน อย่าง เดียว

อะรูป กรรมฐาน ๕ มี อานุภาพ เฉพาะ ให้ ได้ แต่ อรูปะมาณ อย่าง เดียว

นับ กรรมฐาน อัน ให้ สำเร็จ รูปา พะจระ ๓๖ แต่ ให้ สำเร็จ อรูปา พะจระ ๕ จึงรวม เป็น กรรมฐาน อัน ให้ สำเร็จ อปัปะนา

ภาวะนา ๓๐ ด้วย ประการ ๕

๑ ถ้าดับ นี้ จะ แสดง วิธี ที่ จะ ภาวะนา ใน กรรมฐาน ๗ หมวด แดก ออก เป็น ๕๐ ประการ นั้น ให้ พิศดาร

จะ วิวินิจฉัย ใน ประะวี กะถีนก่อน กุณบุตร ผู้มี ศรัทธา ปราถนา จะ เจริญ กรรมฐาน อัน ชื่อ ว่า ประะวี กะถีน นั้น

พึง คัด ประดิโพธ กังวต ห่วง ไย น้อย ใหญ่ เสีย ให้ ดั้น แล้ว ไป ยัง ที่ เจียบ สังกัด พ่วง พิจารณา ดิน ที่ คน ตกแต่ง เป็น ดอง กะถีน เป็น

อารมณัฎา ๆ จะ พ่วง พิจารณา ดิน ที่ แผ่นดิน แด ดิน ที่ ดานเข้า เป็น

คนเป็น อารมณ์ ก็ ตาม   เมื่อ จะ พิจารณา ดิน ที่มี ได้ ตก แต่ง
 เป็น ดวง กะลีณ นั้น   พึง กำหนด ให้ มี ที่ สุก โดย กตม เท่า ตะแกรง
 กว้าง คืบ ๕ นิ้ว เป็น อย่าง ใหญ่   เท่า ขอบ ปาก ชัน เป็น อย่าง
 เด็ก   อย่าง กำหนด ให้ ใหญ่ ให้ เต็ม ไป กว่า นั้น   แล้ว พึง ทำ
 บริกรรม นึก ว่า " ประณี ๗ ดิน ๗ "   ตั้ง นี้ ไว้ ไป อย่า อยุค
 ถ้า มี ภาชนะ มา ระเบิด ได้ ตั้ง สม อบรม มา แต่ ชาติ ก่อน ๗   แล้ว
 ก็ อาจ ได้ ดำ เร็จ ฌาน   ถ้า ภาชนะ มา ระเบิด มี ได้ ยาก ที่ จะ ได้
 ดำ เร็จ ฌาน ด้วย พง์ แผ่น ดิน อย่าง ว่า มา นี้   จะ ต้อง ทำ เป็น ดวง
 กะลีณ เมื่อ จะ ทำ เป็น ดวง กะลีณ นั้น   พึง หา ดิน ที่มี สี แดง
 ตั้ง แล้ว พระ อาทิสย์ เมื่อ แรง อุทัย ชัน มา ทำ   แด เมื่อ จะ ทำ นั้น อย่า
 ทำ ใน ที่ คน สัตว์ จร ไป มา พึง ทำ ใน ที่ สงัด เป็น ที่ ดับ ที่ กำบัง   แด ดวง
 กะลีณ จะ ทำ ให้ เป็น ของ ตั้ง อยู่ ที่ เดียว ก็ ตาม จะ ทำ ให้ เป็น ของ ยก ไป ได้
 ก็ ตาม   แด ดิน ที่ จะ ทำ เป็น ดวง กะลีณ นั้น   พึง ชำระ ให้ บริสุทธิ์
 ทำ ให้ เป็น วงกลม กว้าง คืบ ๕ นิ้ว   ชัด ให้ ราบ เสมอ ตั้ง นำ กตอง แล้ว
 พึง บัด กวาด ที่ นั้น   ให้ เคียน สอาด ปราศ จาก อยาก เยื่อ เชื้อ ผุ ย
 แล้ว พึง อาบ น้ำ ชำระ ภาย ให้ หมด เหงื่อ ใจ   เมื่อ จะ นั่ง ภาวนา
 นั้น พึง นั่ง บน ตั้ง ที่มี เท่า สุก คืบ ๕ นิ้ว   นั่ง ให้ โดด ดวง กะลีณ
 ออก ไป ประมาณ สอง ศอก คืบ   อาการ ที่ นั่ง นั้น ให้ นั่ง ชัด สม่ำ
 เท่า ขวา กับ เข้า ซ้าย   มือ ขวา กับ มือ ซ้าย   ตั้ง ภาย ให้ ตรง ผิน หน้า
 ไป ช้าง ดวง กะลีณ   แล้ว พึง พิจารณา โทษ ของ กามะคุณ ต่าง ๗
 แด ตั้ง จิต ให้ ยินดี ใน ฌานะธรรม   อัน เป็น อุบาย ที่ จะ ยก คน ออก

จาก กามะคุณ แด จะ ดำง เดี่ย ซึ่ง กอง ทุกข์ ทงสิ้น แด พัง
 ระฤก คิด ไบ ใน คุณ ของ พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ยัง บรีดา
 ปราโมทย์ ให้ เกิด ขึ้น แด้ว พัง ทำ จิตร ให้ เคารพ รัก ไคร ใน พิช
 ทาง ประฏิบัติ ให้ มัน ว่า “ ประฏิบัติ ดัง นี้ ไต่ ชื่อ ว่า เนก ชัมมะ ประฏิบัติ พระอะ
 ริยะ ทัง หตาย มี พระพุทฺธ เจ้า เปน ต้น จะ ไต่ ณะ ไต่ เว้น เดี่ย
 หามิได้ แต่ ถ้วน ประฏิบัติ ดัง นี้ ทุก ๆ พระองค์ ” ครั้น แด้ว พัง ตง จิตร ว่า
 “ เรา จะ ไต่ เสดวย สุข อัน เกิด แต่ วิเวก ด้วย ประฏิบัติ อัน นี้ โดยแท้ ”
 ยก อุดาหะ ให้ เกิด ขึ้น แด้ว จึง ต้ม จักขุ ชน ตุง ดวง กะลีณ เมื่อ ต้ม
 จักขุ ชน นน อย่า ต้ม ชน ให้ กว้าง นก จะ ดำบาก จักขุ อนึ่ง มณฑท
 แห่ง ดวง กะลีณ จะ ปรากฏ แจ้ง นก ครั้น ต้ม จักขุ ชน น้อย นก
 มณฑท แห่ง ดวง กะลีณ ก็ จะ ไม่ ปรากฏ แจ้ง จิตร ที่ จะ ถือ เขา
 กะลีณ นิมิตร เปน อารมณ นั้น ก็ จะ ย่อ หย่อน ท้อ ถอย เกี้ยว คร้าน
 ไป เหตุ ฉนั้น จึง ต้อง ต้ม จักขุ ด้วย อาการ อัน เสมอ เหมือน
 อย่าง บุคคล อัน ล่อง กระจก ตุงเงา หน้า ของ คน ที่ ปรากฏ ใน พินกระจก ฉนั้น
 อนึ่ง เมื่อ แด ตดวง กะลีณ นั้น อย่า พิจารณา ดี พัง กำหนด
 ว่า “ ดิ่ง น เปน ดิน ” เท่านั้น แต่ ดี ดิน นั้น จะ ละ เดี่ย ก็ มิ ไต่ เพราะ ว่า ดี
 กับ ดวง กะลีณ นั้น เปน อัน เดียว กัน ตดวง กะลีณ ก็ เปน อัน ดุ ดี อยู่ ด้วย
 เหตุ ฉนั้น พัง รวม ดวง กะลีณ กับ ดี นั้น เข้า ด้วย กัน แด ตดวง กะลีณ
 แด ดี นั้น ให้ พร้อ ม กัน กำหนด ว่า ดิ่ง น เปน ดิน แด้ว จึง บริกรรม
 นึก ว่า “ ประณะ วิ ๆ ดิน ๆ ” ดัง นี้ ว่า ไป ร้อย ครั้ง พิน ครั้ง เมื่อ กระทำ
 บริกรรม ว่า “ ประณะ วิ ๆ ” นั้น อย่า ต้ม จักขุ เปน นิคัย ต้ม ตุง

อยู่ น้อย นิ่ง   แล้ว พึ่ง หลับ ดง เลี้ย หลับดงลึก น้อย นิ่ง   แล้ว พึ่ง ลืม ชัน
 คุ อีก เต่า   พึ่ง ะฐิบัติ ตั้ง นี้ ไป กว่า จะ ได้ อุกคะหะ นิมิตร   ก็ แด
 กะสิดิน นิมิตร อัน เปน อารมณฺ์ เบน ที่ ตั้ง แห่ง จิตร   ใน กาด เมื่อ
 ทำบรกรรม ชื่อ ว่า บรกรรม นิมิตร   กิริยา ที่ ทำ บรกรรม ว่า
 “ ะระวี ๆ ”   นั้น ชื่อ ว่า บรกรรม ภาวะนา   เมื่อ ตั้ง จิตร ใน กะสิดิน
 นิมิตร กระทำ บรกรรม ว่า “ ะระวี ๆ ”   นั้น   ถ้า กะสิดิน
 นิมิตร มา ปรากฏ ใน มะโน ทวาร   หนัก จักษุ ดง กะสิดิน นิมิตร
 ก็ ปรากฏ อยู่ อย่าง นั้น ใน มะโน ทวาร   ตั้ง ลืม จักษุ แล้ว ณะกาดะ ไค ชื่อ ว่า
 ได้ อุกคะหะ นิมิตร ณะกาด นั้น   เมื่อ ได้ อุกคะหะ นิมิตร แล้ว พึ่ง ตั้ง
 จิตร ไว้ ใน อุกคะหะนิมิตร นั้น กำหนด ให้ ยิง โดย วิเศษ ชัน ไป   เมื่อ
 ะฐิบัติ อยู่ ดัง นี้ ก็ จะ ช่ม นิระระณะ ธรรม เลี้ย ได้ โดย ดำดับ ๆ   ก็ เดศ ก็
 จะ ส่ง บร้างบ จาก สันดาน   ละมาริ ก็ จะ กดำ หาญ เบน อุปาจาระ
 ละมาริ   ะฐิภาคะนิมิตร ก็ จะ เกิด ปรากฏ ชัน   อุกคะหะ นิมิตร กับ
 ะฐิภาคะ นิมิตร นี้ ต่าง กัน   อุกคะหะ นิมิตร นั้น ยัง ะระกอบ ด้วย
 กะสิดิน โทษ   คือ ยัง ปรากฏ เปน ดี ดิน อยู่ อย่าง นั้น   ะฐิ
 ภาคะ นิมิตร นั้น ปรากฏ   บริสุทธี งาม กว่า อุกคะหะ นิมิตร ตั้ง แวน ะระจก
 ที่ บุคคล ถอด ออกจาก ผัก ออก จาก ถุง นั้น   จำ เต็ม แต่ ะฐิ ภาคะ
 นิมิตร เกิด ชัน แล้ว   นิระระณะธรรม ทั้ง สัน ก็ ะระงับ ไป จิตร นั้น ก็ ได้
 ชื่อ ว่า ตั้ง มั่น เปน อุปะจาระ ละมาริ   ถ้า เริ่จ กิตย เปน กามา ะระจ
 ละมาริ ภาวะนา   เมื่อ ได้ อุปะจาระ ละมาริ แล้ว   ถ้า พาก เพียร
 พยายาม ต่อ ชัน ไป ไม่ หยุด หยอน   ก็ จะ ได้ ดำ เริ่จ ะฐิ ะปะนาละมาริ

ซึ่ง เป็น คัว ฌานล้วน ฐา พะจร
 อธิปะนาฌาน   เกิด ขึ้น ใน ดันตาน แล้ว   แต่เมื่อ กระทำ เพียร จน บรรลุ ถึง
 " เรา ประพฤติ อิริยาบถ อย่าง นี้   ก็ พึง กำหนด ไว้ ว่า
 โภชณา หาร อัน เป็น ที่ หมาย อย่าง นี้ ๆ   อยู่ใน เสนาสนะ อย่าง นี้ ๆ
 โยคา พะจร กุตะบุตร ที่ ได้ ฌาน สมาบัติ ด้วย วิถี ดัง ว่า มา นี้ นั้น   จึง ได้ ดำ เริ่จ ฌาน " ซึ่ง
 ให้ กำหนด อิริยาบถ แต่ เสนาสนะ แต่ อาหาร ไว้ นี้ เพื่อ จะ ได้ สืบ ต่อ เมื่อ
 ภาย น้า   เกิด ออก จะ มีความ ประมาท ฌาน เลื่อม ไป   เมื่อ จะ
 เจริญ สืบ ต่อ ไป ใหม่ นั้น   ละ ได้ ประพฤติ อิริยาบถ แต่ เสด์
 เสนาสนะ แต่ โภชณา หาร เหมือน อย่าง แต่ ก่อน   ฌาน ที่ เลื่อม ไป
 แล้ว นั้น ก็ จะ ได้ เกิด ขึ้น ได้   บริบูรณ์ ใน ดันตาน อีก   ครั้น เมื่อ
 โยคา พะจร เจ้า ได้ ดำ เริ่จ ประฐะมะฌาน แล้ว   ก็ พึง ประวิบัติ ใน
 ประฐะมะฌาน นั้น ให้ ชำนาญ กตอง แคล้ว ด้วย ดี ก่อน แล้ว   จึง จะ เจริญ
 กุติยะฌาน สืบ ต่อ ไป ได้   ก็ ประฐะมะฌาน นั้น จะ ชำนาญ กตอง
 แคล้ว ด้วย ดี   ก็ ค้อง ประกอบด้วย วรรตี ทั้ง ๕ คือ อาวชชะนะวรรตี ๑
 ณะมาปัชชะนะวรรตี ๑   อธิฐฐานะวรรตี ๑   วุฐฐานะวรรตี ๑   บัจจะเวก
 ษณะวรรตี ๑ รวม เป็น ๕   อาวชชะนะวรรตี   คือ ชำนาญ ครอบ แคล้ว
 ใน การ นี้ก็   ถ้า ปราถนา จะ นี้ก็ ของ ค์ ฌาน ที่ ตน ได้   ก็ อาจ จะ นี้ก็ ได้
 โดย เร็ว พถัน มิ ได้ เน้น ซ้ำ   ไป จน ถึง เบื้อง หน้า แต่ ชะนะวะจิตร ที่ ครอบ ๕ |
 ตกถง ยัง ภาวะงะจิตร ๒ | ชะนะ   ณะมาปัชชะนะวรรตี นั้น   คือ ชำนาญ
 คตอง แคล้ว ใน การ ที่ จะ เข้า ฌาน   อาจ จะ เข้า ฌาน ได้ ใน ถ้า ดับ
 อาวชชะนะจิตร อัน พิจารณา ซึ่ง อารมณ   คือ ประวิภาค นิมิตร มี

ได้เห็นข้า ฯ อะริฏฐฐานะวาลีนั้น คือ ข่านาญ คดอง แคล้ว ใน การ ที่ จะ
 รักษา ไว้ มิ ให้ ฌานะจิตร นั้น ตกกระวังก์ ตั้ง ฌานะจิตร ไว้ ได้ ตาม
 กำหนด ปราถนา จะ ตั้ง ไว้ เท่า ไถ่ ก็ ตั้ง ไว้ ได้ เท่า นั้น ฯ วุฏฐา
 นะวะลี นั้น คือ ข่านาญ คดอง แคล้ว ใน การ ที่ จะ ออก จาก ฌาน
 กำหนด ไว้ ว่า เวदानั้น ฯ จะออก ก็ ออก ได้ ตาม กำหนด ไม่ คดาด
 เวดา ที่ กำหนด ไว้ ฯ บั้จะเวก ณะวะลี นั้น คือ ข่านาญ
 คดอง แคล้ว ใน การ ที่ จะ พิจารณา ปราถนา จะ พิจารณา องค์
 ฌาน ที่ ตน ได้ ก็ อาจ พิจารณา ได้ โดย เร็ว มิ ได้ เห็น ข้า
 มี นัย ดัง กล่าว มา ใน อาวชชะมะลี นั้น ฯ เมื่อ พระ โยคา พระจเร เจ้า
 อัน ได้ ดำเนิน ประชุมะฌาน ข่านิ ข่านาญ เปน อัน ดี ด้วย ะลี ทั้ง ๕ ตั้ง ว่า
 มา นี้ แล้ว จึง จะ ดำรง เจริญ ทุกุยาฌาน ต่อ ขึ้น ไป ได้ ถ้า
 ไม่ ข่านาญ ใน ประชุมะฌาน ก่อน แล้ว จะ เจริญ ทุกุยาฌาน ต่อ
 ขึ้น ไป ก็ จะ เต็ม เตี้ย จาก ประชุมะฌาน แด ทุกุยะฌาน ทั้ง ๒
 ฝ่าย เพราะ อาไศรย เหตุ ณะนี้ จึง ห้าม ไว้ ว่า “ถ้า ยัง
 ไม่ ข่านาญ ใน ประชุมะฌาน แล้ว อย่า พึ่ง เจริญ ทุกุยะฌาน ก่อน
 ต่อ เมื่อ ข่านิ ข่านาญ คดอง แคล้ว ใน ประชุมะ ฌาน ด้วย ะลี ๕ ประการ
 แล้ว จึง ควร จะ เจริญ ทุกุยะ ฌาน ดับ ต่อ ขึ้น ไป ได้ เมื่อ
 ข่านาญ ใน ทุกุยะฌาน แล้ว จึง เจริญ ตะติยะฌาน จะ ตุกุละฌาน
 บั้ญจะมะฌาน ดับ ต่อ ไป ฯ ขึ้นไป ได้ โดย ดำดับ ดัง กล่าว มา แล้ว นั้น
 แด ประชุมะฌาน นั้น มี องค์ ๕ คือ วิตถ ความ ตกูก คิต มี ลักษณะ ยก
 จิตร ขึ้น อยู่ อารมณฺ์ เปน องค์ ที่ หนึ่ง คือ วิจาร ความ พิจารณา มี

ลักษณะ อัน ตรอง ซึ่ง อารมณ์ เปน องค์ ที่ ๑ ของ

คือ ปิณฑะ สิก อัน

ยัง กาย และ จิตร ให้ อิ่ม | เต็ม | มี ประเภท ๕

คือ ขุทตะ กาย ปิณฑะ กาย

แต่ จิตร อิ่ม จน จน พอง ขู ขัน ทำ หน้า เนตร ให้ ไหล่ ๑

พระนิภา ปิณฑะ กาย

แต่ จิตร อิ่ม มี แสง สว่าง ดัง แสง ฟ้า แดบ ปรางู ใน จักขุ ๑

โองกัน ติภา ปิณฑะ

กาย แต่ จิตร อิ่ม ปรางู ดัง คดื่น แด ละลอก ให้ ไหว ให้ สิ้น ไป ๑

อุเบกขา ปิณฑะ

กาย แต่ จิตร อิ่ม ให้ กาย เมา เตือน ดอย ไป ได้ ๑

พระระณา ปิณฑะ กาย

แต่ จิตร อิ่ม ให้ เห็น ระบาย แม่ ทราบ ด้ว ัน ไป ทั่ว กาย ๑

ปิณฑะ มี ประเภท ๕

ดังนี้ รวม เข้า เปน องค์ หนึ่ง จัด เปน องค์ ที่ ๓ คือ สุธ อัน

เพน ไป ใน กาย แต่ จิตร ๑ เปน องค์ ที่ ๔ คือ เอกัคคะตา ความ

เพน จิตร มี อารมณ์ เปน อัน เดียว ไม่ พุง ด้ว ัน ๑ จัด เปน องค์ ครอบ ๕

หุคิยะ ณะ นัน มี องค์ ๓ คือ ปิณฑะ ๑ สุธ ๑ เอกัคคะตา ๑

หุคิยะ ณะ มี องค์ ๒ คือ สุธ ๑ เอกัคคะตา ๑ จะ ตุคตะ ณะ

มี องค์ ๒ คือ เอกัคคะตา ๑ อุเบกขา ๑ อัน นี้ จัด โดย จตุคคะ ณะ

ประฐะ ณะ มี องค์ ๕ คือ

๑ ถ้า จัด โดย ปัญจะ ณะ

หุคิยะ ณะ มี องค์ ๔

วิคก วิจาร ปิณฑะ เอกัคคะตา เหมือน กัน

หุคิยะ ณะ มี องค์ ๓ คือ ปิณฑะ

คือ วิจาร ปิณฑะ เอกัคคะตา

จะ ตุคตะ ณะ มี องค์ ๒ คือ สุธ เอกัคคะตา

เอกัคคะตา

ปัญจะ ณะ มี องค์ ๒ คือ เอกัคคะตา อุเบกขา

อาจ ได้ ด้ว เร็ว ณะ ระ ณะ ปิณฑะ

กุดะ บุตร ผู้ จะ เจริญ กะ สิ้น นั้น

วินิจ ณะ ใน ประ ณะ วิ กะ สิ้น

โดย จะ ตุคคะ ณะ ปัญจะ ณะ ดัง พร ณะ มา น

ยุคติ แต่เท่านี้

๐ จักวินิจฉัย ใน อาโป กะสัณ ค่อไป โยคา พระจร กุตะบุตร
 ผู้มี ศรัทธา ปราถนา จะ เจริญ อาโปกะสัณ นั้น ถ้าเป็น
 ผู้มี วาสนาบารมี เคย ได้ตั้ง ส้ม อาโป กะสัณ มาแต่ชาติก่อน ๆ บ้างแล้ว
 ถึง จะมี ได้ ตก แต่ง กะสัณ เลย แต่ เพิ่ง แด ตู น้ำ ใน ที่ ไต ที่หนึ่ง
 เปน ต้น ว่า น้ำ ใน สระ ใน บ่อ ก็ อาจ ได้ สำเร็จ อุกคระหะ นิมิตร แด ประวิ
 ภาค นิมิตร โดยง่าย ถ้า กุตะบุตร อัน หา วาสนาบารมี มิ ได้
 ไม่เคย ได้ ตั้ง ส้ม อาโป กะสัณ มา แต่ ชาติ ก่อน ๆ บ้าง แล้ว ฟัง จะ
 ได้ เจริญ ใน บัณฑิตยบันนะชาติ นี้ ก็ ฟัง ทำ อาโป กะสัณ ด้วย น้ำ ที่ ได้
 บริสุทธ์ น้ำ สี ดำ แดง ขาว เหลือง ๕ อย่าง นี้ ไม่ บริสุทธ์
 เปน กะสัณ โทษ อย่า เอา มา ทำ เปน อาโป กะสัณ ฟัง เอา ผ้ำ ขาว
 ซึ่ง ออก ใน ที่ แจ้ง รong เอา น้ำ ฝน ที่ บริสุทธ์ ใน เวตา เมื่อ ฝน ตก
 มา ทำ เปน อาโป กะสัณ “ ถ้า ไม่ ได้ น้ำ ฝน อย่าง นั้น ” ได้ น้ำ อย่าง อื่น
 แต่ ได้ บริสุทธ์ เหมือน ดัง นั้น ก็ ใช้ ได้ แด นำ มา ได้ ภา ชะนะ
 มี บาตร ๗ ชิ้น เปน ต้น ให้ เค็ม เเด่ม อ ขอบ ปาก อย่า ให้ บก พร่อง
 แล้ว ยก ไป ตั้ง ไว้ ใน ที่ ตับ กำบัง แดะ ตั้ง ม้า ๕ เหลี่ยม เต้า สูง คืบ ๕ นิ้ว
 กระทำ พิธี ทั้ง ปวง ตาม นัย ที่ กล่าว มา แล้ว ใน ประระวี กะสัณ นั้น เกิด แล้ว
 ฟัง นั้น บน ม้า ชัด สะมาชิ ให้ ห่าง กะสัณ ออกมา ๓ คอก คืบ ตั้ง
 จิตร ทำ หนด ว่า ตั้ง นี้ คือ อาโป รัตนะ แล้ว ฟัง ทำ บริกรรม
 ว่า “ อาโป ๆ น้ำ ๆ ” ตั้ง นี้ ไว้ อย่า หยุด ถ้า พาค เพียร พยา
 ยาม กระทำ บริกรรม อยู่ ตั้ง นี้ ไม่ หยุด ไม่ หย่อน แล้ว ก็ จะ ได้ สำเร็จ

ปดายผม ไหว ๆ อยู่ด้วย ดม อย่างใด อย่างหนึ่ง เป็น อารมณ์ ได้ชื่อ
 ว่า ถือ เขา วาโย กะสิดน ด้วย สามารถ ได้เห็น อาการ ที่ ถือ เขา วาโย กะสิดน
 ด้วย สามารถ ถูก ต้อย มัน คือ กำหนด ดม ที่ พัดมา ถูก ต้อย กาย ของคน
 เหตุ ดังนั้น โยคา พระจร กุณะบุตร ผู้จะ เจริญ วาโย กะสิดน นั้น ฟัง ได้
 แด่ คุณ ซึ่ง ยอ ด อ้อย ฤา ยอ ด ไม้ ฤา ยอ ด ไม้ ฤา ปดายผม ที่ ดม พัด
 ต้อย ไหว อยู่ อย่าง ไต อย่าง หนึ่ง แด้ว ก็ ฟัง ตั้ง ละเอียด ไว้ ว่า ดม พัด
 ต้อย ใน ที่นี้ ๆ มี ดังนั้น ดม พัด เข้า มา โดย ช่อง หน้า ต่าง ฤา ช่อง ฝา ลูก ต้อย กาย
 ใน ที่ ไต ถึ ฟัง ตั้ง ละเอียด ไว้ ใน ที่ นั้น แด้ว บริกรรม ว่า “ วาโย ๆ
 ดม ๆ ” ตั้ง นี้

ไป กว่า จะ สำเร็จ อุกะหะ นิมิตร แด่ ประภูภาค นิมิตร
 อุกะหะ นิมิตร ใน วาโย กะสิดน นี้ นิมิตร เกิด ไหว ๆ ปรากฏ ดู อยา แห่ง
 เข้า ปายา ส อ้น บุคคล ฟัง ปดง ดง จาก เตา ๆ ประภูภาค นิมิตร นั้น ดง บ อยุ
 เปน อ้น ตี มิ ได้ หวัน ไหว เมื่อ อุกะหะ นิมิตร แด่ ประภูภาค นิมิตร
 เกิด แด้ว โยคา พระจร กุณะบุตร นี้ ก็ จะ ได้ สำเร็จ ฌาน ดู กต่าง
 แด้ว ใน ประระวี กะสิดน นี้ วิจัย ฉัย ใน วาโย กะสิดน ยุค ตี แต่ เท่านั้น

๐ จัก วิจัย ฉัย ใน นี้ ณะ กะสิดน ค่อ ไป โยคา พระจร กุณะบุตร ผู้ มี
 ศรัทธา ปรากฏา จะ เจริญ นี้ ณะ กะสิดน นั้น ฟัง พิจารณา นิมิตร ใน
 นี้ เชี่ยว เปน อารมณ์ ถ้า โยคา พระจร กุณะบุตร ที่ มี วา สนา บารมี
 เคย ได้ เจริญ นี้ ณะ กะสิดน มา แต่ ชาติ ก่อน ๆ แด้ว จะ พ่วง แด่ คุณ แต่ ดอก
 ไม้ สี่ เชี่ยว ฤา ไม้ สี่ เชี่ยว เปน ต้น ก็ อาจ ให้ อุกะหะ นิมิตร แด่ ประ
 ภาค นิมิตร เกิด ขึ้น ได้ โยคา พระจร กุณะบุตร ที่ เปน ผู้ ฟัง จะ ได้ เจริญ
 นี้ ณะ กะสิดน ใน บั ตย บัน นะ ชาติ นี้ จะ พ่วง แด่ คุณ แต่ ดอก ไม้ สี่ เชี่ยว เปน ต้น

เช่น นั้น   หา อาจ ให้ อุกคະหะ นิมิตร แด ประวิภาค นิมิตร เกิด ขึ้น ได้ ไม่
ต้อง ทำ เปน กอง กะลีน ก่อน   เพื่อ จะ ทำ กอง กะลีน นั้น   พึง เอา
ดอก ไม้ อย่าง ไค อย่างหนึ่ง   ที่มี สี เขียว ด้วน อย่าง เดียง   มา ตำคั
ง ใน ฆะอบ ฤา ฝา กถอง ให้ เสร้มอ ขอบ ปาก   อย่า ให้ เกสร แด ก้าน นั้น
ปรากฏ   ให้เห็น แต่ กถิบ ที่ เขียว อยู่ ดั้ง เดียว   ฤา จะ เอา ฝ้า เขียว
มา ม้วน เข้า   ใส่ ให้ เต็ม ใน ฆะอบ ฤา ฝา กถอง เสร้มอ ขอบ ปาก   ฤา จะ
เอา ฝ้า เขียว ซึ่ง งง ที่ ขอบ ปาก ฆะอบ ฤา ฝา กถอง ทำให้ เสร้มอ ดัง น้า กถอง ก็ได้
ฤา จะ เอา ของ ที่ เขียว เปน ต้น ว่า คราม มา ทำ เปน ดวง กะลีน   เหมือน
อย่าง ประวะวี กะลีน นั้น ก็ ได้   เมื่อ ทำ ดวง กะลีน เสร็จ แล้ว   ก็ พึง นั้ง
ตาม พิธี ที่ กถาว มา แล้ว ใน ประวะวี กะลีน นั้น เกิด บริกรรม ว่า   “ นั้ง ๆ
เขียว ๆ ”   ตั้ง น้ ำ ไป   กว่า อุกคະหะ นิมิตร แด ประวิภาค นิมิตร
จะ เกิด ขึ้น   อุกคະหะ นิมิตร ใน น้ ะ กะลีน นั้น   มี กะลีนะ โทษ
อัน ปรากฏ   ถ้า กะลีน นั้น ทำ ด้วย ดอก ไม้ ก็ เห็น เกสร แด ก้าน   แตร
หว่าง กถิบ นั้น ปรากฏ   ประวิภาค นิมิตร นั้น   ปรากฏ คุจ กาบ ขั้ว ตาด
แก้ว มะณิ ที่ ตั้ง อยู่ ใน อากาศ   เมื่อ ประวิภาค นิมิตร เกิด แล้ว   อุปะ
จาระณาน อัมปะนาณาน ก็ จะ เกิด   ตั้ง กถาว ใน ประวะวี กะลีน นั้น
วินิจฉัย ใน น้ ะ กะลีน ยุคติ แต่เท่า นั้น

๐ จัก วินิจฉัย ใน บ้ ะ กะลีน   แด โถหิทะ กะลีน แด โอทาทะ กะลีน
ค่อ ไป   ใน บ้ ะ กะลีน นั้น พง์ คุ ดี เหต็อง   บริกรรม ว่า
“ บ้ ะ กัง ๆ เหต็อง ๆ ”   ตั้ง น้   โถหิทะ กะลีน นั้น พง์ คุ ดี แดง
บริกรรม ว่า   “ โถหิทะ กัง ๆ แดง ๆ ”   ตั้ง น้   โอทาทะ กะลีน

นั้นเพ่งดูดีขาว
 ดักษะณะวิธีที่จะทำดวงกะลีณ ในกะลีณทั้ง ๓ นี้ อย่างเดียวกันกับนี้
 กะลีณ นั้น ดักษะณะอุคคะหะ นิมิตร แด ประฏิภาคนิมิตร นั้น ก็ปรากฏ
 เหมือนกันกับ นีตะกะลีณ นั้น ต่างกันแต่สี อย่างเดียวเท่านั้น

ใน อาโดกะกะลีณ นั้น เพ่ง แด ดู แสง สว่าง เปน อารมณ ถ้าโยคา
 พะจร กุตะบุตร ผู้มี วาสะนา บารมี เคยได้เจริญ อาโดกะกะลีณมา
 แต่ชาติก่อน ๆ แล้ว จะเพ่ง ดูแต่ แสง พระจันทร์ ฤๅ แสง พระอาทิตย์

ฤๅ แสง ไฟ อัน ล่อง เข้า มา ตาม ช่อง ฝา ฤๅ ช่อง หน้าต่าง เปน ต้น
 ที่ ปรากฏ เปน วงกลม อยู่ ที่ ฝา แด พื้น นั้น ก็ สามารถ จะ ได้ ดำ เจริญ
 อุคคะหะนิมิตร แด ประฏิภาคนิมิตร โดยง่าย โยคาพะจร กุตะบุตร

พึง แรก เรียน ค้อง หา หม้อ มา เจาะ ให้ เปน ช่อง กลม ประมาณ คืบ ๕ นิ้ว
 เอา กระจีป ตาม ไม้ ข้าง ใน ปิดปาก หม้อ เสีย ให้ ดี ฉนั้น ช่อง หม้อ นั้น ไป ข้าง ฝา
 แสง สว่าง ที่ ออกมา โดย ช่อง นั้น ก็ จะ ปรากฏ เปน วงกลม อยู่ ที่ ริม ฝา

แด พึง นั้น ตาม วิธี ที่ กล่าว แล้ว ใน ประถวี กะลีณ นั้น แล้ว เพ่ง มอง
 ดูดวง วงกลม ที่ ปรากฏ ใน ริม ฝา นั้น เปน อารมณ บรริกรรม
 ว่า “ อาโดโก ๆ แสง สว่าง ๆ ” ดังนี้ ไป กว่า จะ ได้ ดำ เจริญ อุคคะหะ

นิมิตร แด ประฏิภาคนิมิตร อุคคะหะนิมิตร ใน อาโดกะกะลีณนี้
 ปรากฏดูจะดวงกลมอัน ปรากฏ ใน ฝา นั้น แด พื้น แผ่นดิน ประฏิภาคน
 นิมิตร นั้น มอง ได้ เปน แห่งหน้าทับ ปรากฏ ตั้ง กอง แห่ง แสง สว่าง

วินิจฉัย ใน อาโดกะ กะลีณ ยุคติ แต่เท่านี้
 ใน อากาศ กะลีณ นั้น เพ่ง อากาศ ที่ ว้าง เปด่า เปน อารมณ ถ้าโย

คาพระจรกฤษบุตร ผู้ มี วาณะนา บารมี เคย ได้ เจริญ อากาศ กะลีน
 มาแต่ชาติ ก่อน ๆ แล้ว จะเพ่ง แด่ ดู แต่ ช่อง ฝา ฤา ช่อง ดาด
 ฤา ช่อง หน้า ต่าง เป็น ต้น ก็ อาจ ให้ สำ เร็จ อุกคะหะ นิมิตร แด่ ปาฏิ
 ภาค นิมิตร ได้ ถ้า เป็น ผู้ หา วาณะนา บารมี มิ ได้ ต้อง ทำ
 เป็น ดวง กะลีน สำหรับ จะ ได้ เป็น ที่ ตั้ง แห่ง จิตร เมื่อ จะ ทำ ดวง
 กะลีน นั้น พึง ตัด ช่อง ฝา ทำ ให้ เป็น วง กกลม กว้าง คืบ ๕ นิ้ว ฤา เขา
 ท่อน หนึ่ง ฤา เลื่อ ตำแพน มา เจาะ ทำ ให้ เป็น วง กกลม กว้าง คืบ ๕ นิ้ว แล้ว
 เอา มา ชั่ง ไว้ ที่ ตรง หน้า ทำ วิธี ทั้ง ปวง ดัง กล่าว แล้ว ใน
 ประภาว กะลีน นั้น แล้ว ตั้ง จิตร กำหนด ใน ช่อง นั้น ทำ กรรม
 ว่า “ อากาศ ๗ ” ดังนี้ ว่าจะ ได้ อุกคะ หะนิมิตร
 แด่ ประภาว นิมิตร อุกคะหะนิมิตร ใน อากาศ กะลีน นี้ ที่ สุด
 แห่ง ช่อง ฝา เป็น ต้น ที่ โยคา พระจร กฤษบุตร กระทำ นั้น ปรากฏ อยู่
 ประภาว นิมิตร นั้น ปรากฏ แด่ อากาศ เปลา่ ที่ สุด แห่ง ช่อง ฝา
 เป็น ต้น นั้น มิ ได้ ปรากฏ ปรากฏ เป็น อากาศ กกลม อยู่ เท่า กัน กับ วง
 กะลีน นั้น แต่ ว่า มี วิเศษ ที่ แฉ่ ออก ได้ เมื่อ ยัง เป็น อุกคะ
 หะนิมิตร อยู่ นั้น แฉ่ ออก มิ ได้ ต่อ เป็น ประภาว นิมิตร แล้ว จึง
 แฉ่ ออก ได้ วิญญาณ ใน อากาศ กะลีน ยุติ แต่ เท่า นี้
 วิธี จะ ตั้ง เคียง ตั้ง ม้า แด่ หนึ่ง บน ดังกั ละมาธิ หดับ ตา ต้ม คา พิจารณา
 โทษ แห่ง กามะคุณ แด่ อานิสต์ แห่ง ฉาน แด่ ระภก ถึง คุณ พระรัตนตรัย
 เป็น ต้น ใน กะลีน ทั้ง ๘ ตั้ง ต้น แต่ อาไป กะลีน ไป จนถึง อากาศ กะลีน นี้
 ให้ พึง กระทำ วิธี เหมือน ที่ กล่าว แล้ว ใน ประภาว กะลีน นั้น เกิด ๗
 วิญญาณ ใน กะลีน ๑๐ จบ แต่ เท่า นี้

๐ จักวินิจฉัย ในอะสุภ ๑๐ ต่อไป โยคาพะจร ผู้มี ศรัทธา ปราถนา จะ
 เจริญ อุททะมาตะ กะอะสุภ นั้น พึ่งไป ผู้ที่ พิจารณาอุททะมาตะกะอะสุภ
 นิมิตร เมื่อ จะไป นั้น อย่า ไป ได้ดม พึ่ง ไป ข้าง เหนือ ดม ถ้า ทาง
 ข้าง เหนือ ดม ไป ไม่ได้ ด้วย มี รวด แด หนาม เบน ต้น กั้น กำบัง อยู่
 ฤา เปรอะ เบือน เบน โคถน เถน ก็ พึ่ง เอา ผ้า ฤา มือ ปิด จะ มุก เดี่ยว
 ไป เกิด เมื่อ ไป ถึง แล้ว อย่า เพื่อ แด ตู อะสุภ นิมิตร ก่อน พึ่ง กำ
 หนด ทิศ ก่อน ยืน อยู่ใน ทิศใด เหน ทราก อะสุภ ไม่ หนด น้ำ จิตร
 ไม่ควร แก่ ภาวะนา กรรม พึ่ง เว้น เดี่ยว อย่า ยืน ใน ทิศ นั้น พึ่ง ไป ยืน
 ใน ทิศ ที่ ได้ เห็น ทราก อะสุภ หนด น้ำ จิตร จะ ได้ ควร แก่ กรรมฐาน
 หนึ่ง อย่า ยืน ใน ที่ ได้ ดม กลิ่น อะสุภ จะ เบียด เบียด พึ่ง อย่า ยืน ข้าง เหนือ
 ดม หมู อะมะนุษย์ ที่ ดึง อยู่ใน ทราก อะสุภ จะ โกรธ เคือง พึ่ง หลีก
 เดียง เดียง สัก หน้อย หนึ่ง อย่า ยืน ให้ ไถด นัก ไถด นัก ยืน ไถด นัก ทราก
 อะสุภ จะ ไม่ ปราถนุ แจ้ง ครั้น ยืน ไถด นัก จะ ไม่ ดบาย ด้วย กลิ่น อะสุภ
 แด ประฏิกูล ด้วย ทราก ศพ ยืน ชิด เท้า ชิด ศีรษะ นักจัก มิ ได้ เหนอะ
 สุภ ลื่น ทง กาย เหตุ ดัง นั้น จึง อย่า ยืน ให้ ไถด นัก ไถด นัก ชิด เท้า นัก
 ชิด ศีรษะ นัก พึ่ง ยืน ใน ที่ ท่าม กวาง ตัว อะสุภ อัน เบน ที่ สะบาย
 เมื่อ ยืน อยู่ ดัง นั้น แล้ว ถ้า ก่อน คิดา ฤา จอม ปวดก ฤา ต้นไม้ แด
 กอ หมาย เป็น ต้น ที่ ปราถนุ แก่ จักษุ จะ เด็ก ใหญ่ ดำ ขาว ยาว ดั้น สูง คำ
 อย่างไม่ ใด ๆ ก็ ให้ พึ่ง กำหนด รู้อย่าง นั้น ๆ แล้ว ต่อไป พึ่ง กำหนด

อุททะมาตะกะอะระสุณนิมิตร โดยอาการ ๖ อย่าง คือกำหนด โดยดี ๑
โดยเพศ ๑ โดยฐานะ ๑ โดยทิศ ๑ โดยที่ตั้ง ๑ โดยบริเวณ ๑
กำหนด โดยดี นั้น คือ ให้กำหนดว่า “ทราภ อะระสุณ^๕ เป็น ร่าง กาย ของ คน
ตัวคน ชาว เป็น ต้น” กำหนด โดยเพศ นั้น คือ ให้กำหนดว่า “ทราภอะระสุณ^๕

^๕ เป็น ร่างกาย ของ คน ที่ ตั้งอยู่ใน

ประชุม	}	ว้ย”
มัชฌิม		
ปัจฉิม		

 กำหนดโดยฐานะ

นั้น คือ ให้กำหนด ฐานะ แห่ง อุททะมา ตะกะอะระสุณ^๕ว่า “^๕ เป็น
ฐานะ

ศีล	}	ตั้ง ^๕ เป็น ฐานะ	}	ท้อง
คอก				

 เป็นต้น” กำหนด

โดยทิศ นั้น คือ ให้กำหนดว่า “ใน ทราภ อะระสุณ^๕ มี ทิศ ๒ ทิศ คือ ทิศ

เมือง	}	ท่า
บน		

 ท่อน กาย ตั้ง แต่ นากี้ ลง มา เป็น ทิศ เมืองท่า ตั้ง แต่

นากี้ขึ้นไป เป็น ทิศ เมือง บน” ซึ่งให้กำหนด อะระสุณนิมิตร โดยที่ตั้งนั้น
คือ ให้กำหนดว่า “มือ อยู่ข้าง ^๕ เท้าอยู่ข้าง ^๕ ศีลอยู่ข้าง ^๕ ท่อน กลาง
กาย อยู่ ^๕” กำหนด โดย บริเวณ นั้น คือ ให้กำหนดว่า “ทราภอะระสุณ^๕
มี กำหนด ใน เมือง ท่า ด้วย ^๕ เท้า มีกำหนด ใน เมือง บน คือ ปถายณ
มี กำหนด ใน เมือง ขวาง ด้วย ^๕ หลัง เต็มไป ด้วย เครื่อง หน้า ๓๑ ส่วน”

โยคาพะจร พิจารณา ที่เท่าใด ว่า เป็น อุททะ มาตะกะอะระสุณนิมิตร โดยอาการ ๖
อย่าง นั้น แต่ ร่างกาย ที่ เป็น ภาวะ ก็นั้น คือ ชาย ตั้งเดี่ยว

๑ เมื่อ พิจารณาอุททะมาตะกะอะระสุณ^๕จะ

นี้	}	ก็ได้ ไม่กำหนด
อื่น		

 แต่

ถ้า ว่าอย่าอยู่ ให้ โถงนัก อยู่ แต่ ภาว ประมาณ แล้ว ให้พิจารณาเห็น
 อานิสต์ ใน อะสุภกรรมฐาน นั้น ถ้า คัญ ว่า เป็น ดังดวงแก้ว ดังไว้
 ซึ่ง ความ เคารพ รักใคร่ ยิ่งนัก ผูก จิตร ไว้ ใน อารมณ คือ อะสุภนั้น ให้มัน
 ด้วย คิด ว่า “ อาตมะ จะ พ้น จาก ชาติ ชะรามะ ณะทุกข ด้วย วิธปฏิบัติ
 นี้ ” แล้ว พัง ดิม จักษุ ฐน แด ตู อะสุภ ถือเอา เป็น นิมิตร แล้ว จึง เจริญ บริกรรม
 ภาวนา ไป ว่า “ อุกทะมา ตะ กั ปะ ฎีกุ ตั ทรากลัพ พอง ฐน เป็น ของ
 นำ เกิด ยต ” ตั้ง นี้ รั่า ไป ร้อย ครั้ง พัน ครั้ง ดิม จักษุ ฐน แด ตู แล้ว
 พัง ด้ บ จักษุ ฐน พิจารณา เต่า เมื่อ โยคา พะจร ปฏิบัติ อยู่ ตั้ง นี้ ถ้า
 อะสุภ นิมิตร ปรากฏ ใน วิถี จิตร ของ โยคา พะจร เหมือน เมื่อ แด ตู ด้วย จักษุ
 เมื่อ ด้ บ จักษุ ฐน ก็ เห็น อะสุภ นิมิตร ปรากฏ อยู่ เหมือน เมื่อ ดิม จักษุ
 ใน กาด ใด ซึ่ง ว่า ได้ สำเร็จ อุกคะหะ นิมิตร ใน กาด นั้น ด้ บ
 อุกคะหะ นิมิตร แล้ว ถ้า ไม่ ด้ ะ ความ เพียร เสี่ย พยายาม ต่อ ไป ก็ จะ ได้
 อุกคะหะ นิมิตร แด ปะ ฎีกา ค นิมิตร อุกคะหะ นิมิตร กับ ปะ ฎีกา ค นิมิตร ต่าง กัน
 อุกคะหะ นิมิตร นั้น ปรากฏ โดย เห็น เป็น ของ พัง เกิด ยต พัง ด้ แด แด ปด กปดาศ
 ยิ่ง นัก ปะ ฎีกา ค นิมิตร นั้น ปรากฏ ตู จ บุษย์ มี กาย อัน อ้วน พักิน อาหาร
 อิม แด แด นอน อยู่ เมื่อ โยคา พะจร ได้ ปะ ฎีกา ค นิมิตร แล้ว นิวะ ณะ
 ธรรม ทั้ง ๕ มี กามะ ฉันท์ เป็น ต้น ก็ จะ ปราศ จาก สันตนะ สำเร็จ เป็น อุปะ
 จาระ ฌาน แด อปั ณะ ฌาน อปั ณะ คือ ะ ชู ะ มณาน แด ความ แด ด้ คด ด้
 ขำ ฌาน ใน ะ ชู ะ มณาน ก็ ด้ เบื้อง นำ แต่ อุป จาระ ฌาน นี้ ให้ พัง ด้ โดย ญ
 ด้ กถำ แด ใน ะ ณะ วิ กะ สิ้น นั้น เกิด วินิจ ญ ใน อุกทะมา ตะ กะ อะสุภ
 โดย สึง ฌบ เท่า นี้ ะ

๑ จะวินิจฉัยในวินิจฉัยกระอะสุภเป็น ต้น ต่อไปในวินิจฉัยกระอะสุภนั้น มีข้ออธิบายว่าให้ โยคาพะจรพิจารณา ทราบ อะสุภ มี ดี เชี่ยว ต่าง ๆ เป็น อารมณฺ์วิธีที่จะพิจารณา วินิจฉัยกระอะสุภกรรมฐานนี้ ก็เหมือนกันกับอุททะมาตะกะอะสุภกรรมฐานนั้น แปรกกัน แต่บทปริกรรมใน วินิจฉัยกระอะสุภ กรรมฐานนี้ ให้ปริกรรมว่า “วินิจฉัยปะฎิกุต์ อะสุภ มี ดี เชี่ยว ต่าง ๆ เป็น ของน่าเกลียด” ดังนี้ว่าไป

กว่าจะได้ อุคคะหะนิมิตร แด ปะฎิภาค นิมิตร แด ใน วินิจฉัยกระอะสุภกรรมฐานนี้ อุคคะหะนิมิตร ปราภฏ มี ดี ต่าง ๆ แปรก กัน, ปะฎิภาค นิมิตร นั้น ปราภฏ ด้วย ดี แดง ดี ขาว ดี เชี่ยว เจือ กัน ฯ

ในวิบุพะกะอะสุภกรรมฐานนี้ ให้ โยคาพะจร พิจารณาทราบคัมภีร์หน้า หนองเหนืออง ใหญ่ อยู่เป็น อารมณฺ์ พึง ปริกรรมว่า “วิบุพะกะปะฎิกุต์ทราบ อะสุภ

หน้า หนอง } ใหญ่ อยู่เป็น ของ น่าเกลียด” ดังนี้ ว่าไป กว่า จะ

หน้าเหนืออง } ใหญ่ อยู่เป็น ของ น่าเกลียด” ดังนี้ ว่าไป กว่า จะ

ดำเรื่ออุคคะหะนิมิตร แด ปะฎิภาค นิมิตร อุคคะหะนิมิตร ใน วิบุพะกะ กรรม ฐาน

นี้ ปราภฏ ดุจมี หน้า หนอง } ใหญ่ อยู่ มี ขาด ปะฎิภาค นิมิตร

หน้าเหนืออง } ใหญ่ อยู่ มี ขาด ปะฎิภาค นิมิตร

นี้ ปราภฏ ดุจ เป็น ร่าง อะสุภ สงบ นิ่ง อยู่ มี ได้ ห้วน ไหว

ในวินิจฉัยททะกะอะสุภกรรมฐาน นี้ ให้ โยคาพะจรพิจารณาทราบคัมภีร์ที่คน เป็น ข้าศึก สืบ พัน ฤา สัตว์ร้าย ขบ กัด ขาด เป็น ท่อน ๆ ทั้ง อยู่ในที่ที่หงาย มี สนามรบ แด บ่า ข้า เป็น ต้น ปริกรรมว่า “วินิจฉัยททะกะปะฎิกุต์ ทราบ อะสุภ ขาด เป็น ท่อน เป็น ของน่าเกลียด” ดังนี้ ว่าไป

กว่าจะได้

ดำเรื่อ อุคคะหะ นิมิตร แด ปะฎิภาค นิมิตร อุคคะหะนิมิตร ในวินิจฉัยททะกะอะสุภ

ปรากฏ ดูจะมี อากาโร อันชาติ ใน ท่าม กตาง ประวิภาค นิมิตร นั้น ปรากฏ
เหมือน อะสุรมี อะวะยะวะบริบูรณ์ มิได้ เปน ช่อง ชาติ อย่าง อุกคะหะ นิมิตร นั้น
ใน วิกขัยตะกะอะสุภนั้น ให้ โยคาพะจร พิจารณา ทราบ ศัพ อัน
สัตว์ มิ แร้งกา สุนัข เปน ต้น กัด กิน แล้ว ที่ อะวะยะวะ ต่าง ๆ บริกรรม

ว่า “ วิกขัยตะกะปะฏิกฤต ทราบ ศัพ ที่ สัตว์ กัด กิน
ที่ อะวะยะวะ ต่าง ๆ เปน ของ น่า เกิดยด ” ดังนี้ ว่าจะได้สำเร็จ
อุคคะหะนิมิตร แด ประวิภาคนิมิตร อุคคะหะนิมิตร ใน วิกขัยตะกะอะสุภนั้น
ปรากฏ เหมือน ร่าง อะสุภ อัน สัตว์ กัด กิน กัด อยู่ใน ที่นั้น ๆ ประวิภาคนิมิตรนั้น
ปรากฏ บริบูรณ์ สิ้น ทั่ว กาย จะ ปรากฏ เหมือน ที่ สัตว์ กัด กิน หา มิ ได้

ใน วิกขิตตะกะอะสุภนั้น ให้ โยคาพะจร พึง นำ มา เอ็ง ญา ให้ ผู้ อื่น
นำมา ซึ่ง ทราบ ศัพ ที่ ตก ทั้ง เรี่ย ราย อนุ ใน ที่ ต่าง ๆ กองไว้ ใน ที่ เดียว
กัน แล้ว กำหนด พิจารณา บริกรรมว่า “ วิกขิตตะกะปะฏิกฤต

ทราบ ศัพ ที่ ชาติ ไป ใน ที่ ต่าง ๆ เปน ของ น่า เกิดยด ” ดังนี้ ว่าจะไป
กว่า จะได้ อุคคะหะนิมิตร แด ประวิภาค นิมิตร อุคคะหะนิมิตร ใน วิกขิต
ตะกะกรรมฐานนี้ ปรากฏ เปน ช่อง ๆ เปน ระยะเวลา เหมือน ร่าง อะสุภนั้น
ประวิภาค นิมิตร นั้น ปรากฏ ดัง ร่าง กาย บริบูรณ์ จะมี ช่อง มี ระยะเวลา หา มิ ได้ ข
ให้ โยคาพะจร พึง นำ

ใน หะตะวิกขิตตะกะอะสุภนั้น
มา เอ็ง ญา ให้ ผู้ อื่น นำ มา ซึ่ง ทราบ ศัพ ที่ คน เปน ข้า คู้ กับ พัน บัน เปน ท่อน
น้อย ท่อน ใหญ่ ทั้ง ไว้ ใน ที่ ต่าง ๆ ถ้าดับ ให้ ห่าง กัน ประมาณ
นิ้ว มืข หนึ่ง แล้ว กำหนด พิจารณา บริกรรมว่า หะตะวิกขิตตะกะ
ปะฏิกฤต ทราบ ศัพ ชาติ เปน ท่อน น้อย ท่อนใหญ่ เปน ของ น่า เกิดยด ” ดังนี้

รำไป ถ่าจะได้อุคคะหะนิมิตร แดปะฏิภาคนิมิตร อุคคะหะนิมิตร ในหะตะ
จกชิตะกะระอะสุภกรรณฐาน^{นี้} ปรากฏ ดุจ รอยปาก แผล อัน บุคคล ประหาร
ปะฏิภาคนิมิตรนั้น ปรากฏ ดัง เต็ม บริบูรณ์ทั้งกาย มิได้ เป็นช่อง เปนระยะ

ใน โดหิตะกะระอะสุภ^{นี้} ให้ โยคา พะจร พิจารณา ทราภัพ ที่ คนประหารดับ
พัน ในอะระยะ มีมือ แดเท้า เป็น คัน มีโลหิตไหล ออก อยู่ แดทั้ง
ไว้ ในที่ ทั้งหลาย มี สนาม รบ เป็น คัน ฤา พิจารณา อะสุภ ที่ มีโลหิตไหล
ออกจาก แผล มีแผล เป็น คัน ก็ ดี แด้ว แดบวิกรรม ว่า “โดหิตะกะ
ปะฏิภุ^{นี้} อะสุภ มีโลหิตไหล เประอะ เื่อน เปน ของ น่า เกด็ยด ” ดัง^{นี้} รำไป
ถ่า จะ ได้อุคคะหะนิมิตร แด ปะฏิภาคนิมิตร อุคคะหะนิมิตร ในโดหิตะกะ
อะสุภกรรณฐาน^{นี้} ปรากฏ ดุจ ผ้า แดง อัน ค้อง ดม แด้ว แดไหว ๆ อยู่
ปะฏิภาคนิมิตร นั้น ปรากฏ เปน อันดี จะได้อุคคะหะนิมิตร

ในปุพพะกะอะสุภ^{นี้} ให้ โยคาพะจร พังพิจารณาซึ่งทราภัพ มนะขุยฎา^{นี้}
มี สุนัข เป็นคัน ที่มี หนอน คณาน คด้า อยู่ แดบวิกรรม ว่า “ปุพพะกะปะฏิภุ^{นี้}
อะสุภมี หนอน คณาน คด้า อยู่ เปน ของ น่า เกด็ยด ” ดัง^{นี้} รำไป ถ่า จะได้อุคคะ
หะนิมิตร แด ปะฏิภาคนิมิตร อุคคะหะนิมิตร ในปุพพะกะ อะสุภ กรรณฐาน^{นี้}
เมื่อ ปรากฏ มี อากา^{นี้} อัน หวันไหว ดัง หมู หนอน อัน สันญจรคณาน อยู่ ปะฏิภา
คนิมิตร นั้น ปรากฏ มี อากา^{นี้} อัน สบ เปน อัน ดี ดุจ กอง เข้า สด้าดี อันชาว นั้น ๆ

ในอฏฐิ^{นี้} ให้ โยคาพะจร พัง พิจารณา
ซึ่ง ทราภัพ ที่ เหลือ แด่ กระตุก อย่าง เดียว จะพิจารณา ร้าง
กระตุก ที่ คัด กัน อยู่ ทั้งหมด ยังไม่ เค็ด็ยน หุดุด ไป จาก กัน เดย ก็ ได้ จะ
พิจารณา ร้าง กระตุก ที่ เค็ด็ยน หุดุด ไป จาก กัน แด้ว โดยมาก ยังคิต
กัน อยู่ น้อย ก็ ได้ จะ พิจารณา ท่อน กระตุก อัน เดียว ก็ ได้ ตาม แด่ จะ

เด็อกพิจารณา แด กระทำ บริกรรม ว่า “อัญชิภักดิ์ กระจุก
 เพลน ของ นำ เกด็ยด” ดัง นี้ รั่าไป กว่าจะ ดำ ไร่ฯ อุกคะหะนิมิตร แด ประภิกาคนิ
 มิตร ถ้า โยคาพะจร พิจารณา แด่ ท่อน กระจุก อัน เดียว อุกคะหะนิ
 มิตร แด ประภิกาคนิมิตร ปรากฏ เพลน อย่าง เดียว กัน ถ้า โยคาพะจร พิจา
 ราว้าง กระจุก ที่ ยัง คิด กัน อยู่ ทั้ง ๕๕ อุกคะหะนิมิตร นั้น ปรากฏ เพลน
 ชอง ๆ เพลน ระยะเวลา ๆ ประภิกาคนิมิตร นั้น ปรากฏ ดัง เพลน ว่าง
 กาย อะสัฏ ๖ บริบูรณ์ ๕๕ ทั้ง นั้น ๗ วิวินิจฉัยใน วิธิ เจริญ อะสัฏ ๑๐ โดย ดัง
 เชบ เท้าน

๑ จัก วิวินิจฉัยใน วิธิ เจริญ อะสัฏ ๑๐ มี พุทธานุสัฏติ เพลน ต้น ค่อ ไป ว่า
 โยคาพะจร กุตะบุตร ผู้ มี ศรัทธา ปราภนา จะ เจริญ พุทธานุสัฏติ ระภาก ถึง
 คุณ ของ พระ พุทธเจ้า นั้น พึง ทำ คัด ให้ บริสุทธิ คัด ปะติ โทษ เครี ออง
 กังวอด ใจ เดียว ให้ หมด อาศรัย เสนาณะนะ ที่ ดัง ดั ส่มควร แก่ ภาวะนา นุโยค
 แด้ว พึง หนึ่ง บัด ดังก์ ๕๕ ชัด ส่มมาธิ คัง กาย ให้ ตรง แด้ว พึง ระภาก ตก
 คิด ไป ใน คุณ ของ พระ พุทธเจ้า แท้ จริง คุณ ของ พระ พุทธเจ้า นั้น
 ถ้า จะ ถ้าว พรวณา ไป เพลน อย่าง ๆ แด้ว พระ คุณ มาก นัค ไม่มี ที่ สุก
 ไม่มี ประมาณ ใคร มี บัญญา มาก ๕๕ มาก ก็ ระภาก ตก คิด ไป ได้ มาก
 ใคร ที่ มี บัญญา น้อย ๕๕ น้อย ก็ ระภาก ตก คิด ไป ได้ น้อย เหมือน
 อย่าง คน ที่ มี เชือก สาย ส่ม ยาว ทอด ส่ม ลง ไป ได้ ใน ที่ น้ำ ฤก
 คน ที่ มี เชือก สาย ส่ม สั้น ทอด ได้ แด่ ใน ที่ น้ำ สั้น ๆ ฉะนั้น ก็ พระ คุณ
 ของ พระ พุทธเจ้า นั้น เมื่อ จะ ย่น เชือก ถ้าว ให้ สั้น ๆ แด้ว ก็ ส่อง อย่าง
 กือ พระ บัญญา คุณ แด พระ ภรรณา คุณ เท้าน นั้น พระ ปรีชาญาณ

ที่ รอบรู้^๕ ทั่วไปใน สภาวะ ธรรมที่จริง แต่ไม่จริง   สภาวะ ธรรมที่ ไม่จริง
 นั้น คือ สัมมุติ ว่า สัตว์ มนุษย์ สัตว์ บุรุษย์ เรา เขา เป็น ต้น   สภาวะ ธรรม
 ที่ จริง นั้น คือ ชันชะบายะตะนะชาคฺคินทริย^๕   ะริยะสัจจ^๕ ประฏิจะระสมุปบาท
 ครั้น พระองค์ ตรัสรู้ สภาวะ ธรรมที่จริง แต่ไม่จริง ฉะนั้นแล้ว   สภาวะ ธรรม
 ที่ ไม่จริง นั้น พระองค์ ละเลยไม่เอา มาเป็น อารมณ^๕   สภาวะ ธรรม
 ที่ จริง นั้น เอา มา เป็น อารมณ^๕   พิจารณา ด้วย ปัญญา เห็น ว่า ไม่เที่ยง
 เป็น ทุกข์ เป็น อนัตตา   จน ก็เกิด กับ ทั้ง วาสนา ชาติ จาก ดันตพ เป็น
 สมุจเฉตะปะหาน   ข้อ^๕ นี้ จัก เป็น พระ ปัญญาคุณ   ครั้น พระองค์ มาตรัส
 รู้ ใน สภาวะ ธรรมที่จริง แต่ไม่จริง   จน ละเกิด กับ ทั้ง วาสนา ของ
 พระองค์ ได้ แล้ว   แต่ ทรง สั่งสอน สัตว์อื่น ให้รู้ ตาม เห็น ตาม ใน
 สภาวะ ธรรมที่ พระองค์ ตรัสรู้^๕ นั้น   จน ได้ บรรลุ มรรค ผล ทำให้แจ้ง
 ซึ่ง พระ นิพพาน ได้ ด้วย   ตาม ภูมิ ปัญญา แต่ วาสนา บารมี
 ของ คน ๆ   เมื่อ ทรง สั่งสอน สัตว์อื่น   เพื่อ จะ ให้ ตรัสรู้ ตาม ใน
 สภาวะ ธรรมที่ พระองค์ ตรัสรู้^๕ นั้น   หา ได้ ย่อ หย่อน ท้อ ถอย
 เกียจ คร้าน   ใน การ ที่ จะ สั่งสอน สัตว์อื่น ไม่   ข้อ^๕ นี้ จัก เป็น
 พระ กรุณา คุณ   ก็ พระ ปัญญา คุณ แต่ พระ กรุณา คุณ ของ พระ
 ผู้ มี พระภาค เจ้านั้น   ไม่มีที่ สุด ไม่มี ประมาณ   โยคา พจร กุตะ
 บุตร ผู้ เจริญ พุทธา นุสสะติ นั้น   จะ พัง ระกะ ตกก คิด ไป ใน พระ
 ปัญญา คุณ แต่ พระ กรุณา คุณ   ของ พระ ผู้ มี พระภาค เจ้า
 ที่ กล่าว มา แล้ว นี้ ก็ ได้   ฤ จะ ระภก ตกก คิด ไป ใน คุณ ของ
 พระ ผู้ มี พระภาค เจ้า   โดยคุณะนาม ๑๐ ประการ อย่าง ไต

อย่างหนึ่งก็ได้
ระภาคตั้งนี้ว่า

เมื่อจะระภาคโดยคุณนาม ๑๐ ประการ พึง
“ พระผู้มีพระภาคเจ้า นั้น ทรงพระนามว่า

อระหัง เพราะเป็น ผู้ โทง จาก กิเถส อย่าง ๑ เพราะเป็น ผู้ควร
อย่าง ๑ ซึ่งว่า เป็น ผู้ โทง จาก กิเถส นั้น คือ ไม่มีกิเถส เครื่อง
เสร์ำ หมอง ใจ คือ โธภา โกรช หอง แด มายา ส่าเถยย์ เป็น ต้น

มิได้มี ใน พระ สันดาน ของ พระองค์ เพราะ พระองค์ ละ กิเถส
กับ ทั้ง วาละนา เลี้ย ได้ แถ้ว ด้วย มรรคญาณ นั้น ๆ วาละนา นั้น คือ ปรกติ
อาการ กาย วาจา อัน กิเถส อบรม มา แต่ชาติ ก่อน ๆ วาละนา

นี้ พระ สรรพัญญู พุทธเจ้า จำพวก เดียว จึง มละ ได้ ชาติ พร้อม
กับ กิเถส ด้วย พระ อระหัง ตระมรรคญาณ แต่ พระ บัจเจจะ พุทธเจ้า
แด พระ อระหัง ตระ ชีณาศัพ อื่น ๆ มละ วาละนา ไม่ได้ มละ ได้ แต่ กิเถส

อย่าง เดียว พระ ผู้มี พระภาค เพราะ โทง จาก กิเถส ตั้ง นี้ พระองค์
จึง มี พระ หฤทัย บริสุทธ ได้ สอาด ไม่หวาด ไหว ใน โธกะธรรม ทั้ง
คือ ดาภ แด ไซ้ ดาภ ยศ แด ไซ้ ยศ

มาถึง เณภาะ พระองค์ ๆ ไม่ ยินดี ยิน ร้าย นินทา สรรเสริญ สุข ทุกข์
ด้วย ฉะพัง คุเบกขา ย่อม เพิก เณย ประกอบ
มารมณที่ ตี ชั่ว ไค ๆ มา กระทบ จัก มุ ได้ ระต ฆานะ ชิวหา กาย ใจ พระ

องค์ ไม่ โธม นัศ โทม นัศ ย่อม เพ่ง โดย อุประบัตติ ด้วย ญาณ เบกขา ฉะน
ก็ เพราะ พระองค์ โทง จาก กิเถส แถ้ว ซึ่ง ว่า เป็น ผู้ควร นั้น คือ
พระองค์ ควร ใน ดาภ ยศ ความ สรรเสริญ ความ สุข เพราะ พระองค์ ไม่

มี ยินดี อนึ่ง พระองค์ ควร รับ ซึ่ง บัจเจัย ๕ มี จัวร เป็น ต้น

แต่ บุษบา พิเศษ อัน ประชุม ชนใน โลก   ถวาย บุษบา ด้วย ความ เต็มใจ
 เพราะ พระองค์ เปน ยอด ของ ทักขิณียะ บุคคล   ย่อม กระทำผล
 ของ ทาน การ บุษบา นั้น ให้ ไพร บุตุ วิเศษ ยิ่ง ๆ ได้   พระ ผู้ มี พระภาค
 พระองค์ มี คุณ ความ ดี ดัง พรรณา มา ฉะนั้น   จึง ทรง พระ นาม
 ว่า “ อระหัง เหน ผู้ โทถ เปน ผู้ ควร ” ดังนี้

พระ ผู้ มี พระภาค เจ้านั้น ทรง พระนาม ว่า “ สัมมา สัมพุทโธ ” เพราะ
 พระองค์ ครดิ รั ซึ่ง ธรรม ทั้ง สิ้น แต่ ดำ พัง พระองค์   ชอบ แท้ ไม่ วิปริต
 แปร ผัน ถึง ผู้ ไต ได้ รั ซึ่ง ธรรม ที่ พระองค์ ครดิ รั แล้ว แต่ ทรง จำ ไว้ ด้วย
 บัญญา แล้ว แต่ ประฏิบัติ ตาม ซึ่ง ธรรม นั้น   ไม่ วิปริต เปน ความ

ชอบ เพราะ มตะ ทุจจะ วิค   แต่ กิเลส คือ โธภ โกรธ หอง ได้ จึง
 ก็ พระ ผู้ มี พระภาค เจ้านั้น รั อย่าง นี้ แต่ จึง ชื่อ ว่า ชอบ   ไม่ มี ใคร
 ล่อน พระองค์ ๆ ครดิ รั เอง   เพราะ เหตุ นั้น จึง ทรง พระนาม ว่า
 “ สัมมา สัมพุทโธ ผู้ ครดิ รั แล้ว ชอบ เอง ซึ่ง ธรรม ทั้ง สิ้น ”   บท ว่า

“ อระหัง ” นั้น ดำ เร็ว ด้วย ความ เปน ผู้ บริสุทธ   โทถ จาก กิเลส ด้วย
 อัน มตะ เปน ส่มุจ ฉะทะ ประทาน   บท ว่า “ สัมมา สัมพุทโธ ” นั้น ดำ เร็ว ด้วย
 ภา วนา ความ ทำ อะ นุคตะ ระ สัม มา สัม โพิธิ ญาณ ให้ เกิด เจริญ ขึ้น ด้วย ที่
 พระ ผู้ มี พระภาค เจ้านั้น ทรง พระนาม ว่า “ วิชชา จะ ระณะ สัม บัน โน ” เพราะ
 พระองค์ ถึง พริ อม บริบูรณ์ แล้ว ด้วย วิชชา   แต่ จะ ระณะ เครื่อง ประพฤติ
 เพื่อ วิชชา   วิชชา นั้น ท่าน แจก เปน ๓ อย่าง บ้าง ๘ อย่าง บ้าง
 วิชชา ๓ นั้น คือ บพ เนิ วา สำนุ สติ ญาณ   บัญญา ที่ ตาม ระภา รั
 ซึ่ง ษณะ ที่ คน อยู่ แล้ว ใน ภาพ ก่อน ๆ   คือ ระภา ชาติ ก่อน ๆ ได้ ๑

จุดปะปาตะญาณ

ของ ดีศว ทง ดัน ๑

บัญญัติอัน กำหนด รู ซึ่ง จุด ประจักษ์นิชิ อุปะบัต

อาตวะกัษะยะญาณ บัญญัติอัน รู ใน ธรรม

เพน ที่ ดัน ไป แห่ง อาตวะกะกิเลส ๑ รวม เพน ๓ ฉะนี วิชชา ๘ นั้น

คือ วิบัลลสะนาญาณ บัญญัติอัน เห็น กาย นี้ ดัง ว่า เพน ธาตุ ๕

คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม มี วิญญาณ อาศรัย อยู่ ใช้ บุคคต เพน ดัน ๑

มะโน มะยิทธิ ฤทธิ ดำไว้จ ด้วย ใจ คือ นิมิตร ซึ่ง รูป อื่น ออก จาก

กาย นี้ ทั้ง ชัก ได้ หย้า ปลั่งอง ออก ๑ อิติ วิธิ ฤทธิ ดำไว้จ

ธิบาย ตาม ประสงค์ คือ คน เดียว อธิษฐาน ให้ เพน คน มาก ๆ

อธิษฐาน ให้ เพน คน เดียว ได้ เพน ดัน ๑ ทิพพะโลตตะธาตุ โลตต เพน

ดัง ทิพย คิต จะ พัง เดียง มะนุชย์ ฤา เดียง ทิพย ใน ที่ ไกธ ฤา ไกธ

ยอม ได้ ยิน ๑ เจโต ปะริญญะญาณ รู กำหนด จิตร ของ ผู้ อื่น

ว่า คี แด ชั่ว มี กิเลส แด ไม่มี กิเลส ๑ กับ วิชชา ๓ ที่ กล่าว แดไว้ ก่อน

นั้น จึง รวม เพน ๘ ฉะนี ธรรม มี ประเภท ตาม ประเภท ๘ เหล่า นั้น

เรียกว่า วิชชา เพราะ ว่า เพน ความ รู วิเศษ ยิ่ง กว่า ความ รู อื่น ๆ ๗

จะ ระณะ เครื่อง ประพฤติ เพื่อ วิชชา ๑๕ นั้น คือ สัตถะสังวร ดำรวม กาย

วาจา ให้ เพน ปกติ ตั้ง งาม อยู่ เสมอ มิ ให้ ทุก จจะ วิต ความ

ประพฤติ ชั่ว เกิด ขึ้น ได้ ๑ อินทริยะ สังวร ระวัง ตาหู จมูก ลิ้น กาย

จิตร ไว้ มิ ให้ อะภิชณา โทมนัส บาปะชรรณ เกิด ขึ้น ครอบ งาม จิตร ได้ ๑

โภชะ เนมัตตัญญู ตา ความ เพน ผู้ รู ประมาณ ใน อัน กิน อาหาร แด ของ

บริโภคต่าง ๆ ๑ ชาคริยานุโยค ประกอบ ตาม ความ เพียร

เพน ของ ของ คน ผู้ ดัน อยู่ ด้วย สัจฉิ ๑ ศรัทธา ความ เชื่อ กรรม

เชื้อผลแห่งกรรม ๑ หิริ ความเกลียดชังอายแต่ทุกข์จะวิตบาประกรรม ๑
โศกัสสยะ ความสลด กัดัวแต่ทุกข์จะวิตบาประกรรม ๑ พาหุสัจจะ ความเป็น
พหูสูต ระดับฟังจำทรงธรรมไว้ได้มาก ๑ วิริยะ ความเพียร
ละบาปบำเพ็ญบุญ ๑ สละกิเลส ความระภาค ซึ่งเปนเหตุให้บาป อะกุกัด
น้อยเบา บางหมดสิ้นไป ให้บุญ กุศล เกิด เจริญ ทวี มาก

ชั้น ๑ บัญญาความรู้ทั่วไป ในบาปบุญ แด่สุขทุกข์ แด่เหตุเกิด
บาปบุญ แด่สุขทุกข์ ๑ ประมุขะนิมาน ๑ ทุกุติยะนิมาน ๑ ตะติยะ
นิมาน ๑ จะตตะนิมาน ๑ รวมเปน จะระณะ เครื่อง
ดำเนิน ไปยัง วิชชา ๑๕ วิชชา ๓ วิชชา ๘ แด่ จะระณะ ๑๕

เหล่านี้ ย่อม มีพร้อม บริบูรณ์ ใน พระผู้มี พระภาค เจ้านั้น เพราะ
เหตุ นั้น พระองค์ จึง ทรง พระนาม ว่า “ วิชชา จะระณะ สัมบันโน
ผู้ถึงพร้อมแล้ว ด้วย วิชชา แด่ จะระณะ ”

พระผู้มี พระภาค เจ้านั้น ทรง พระนาม ว่า “ สุกะโต ” เพราะ
พระองค์ ไป แด่ว สุกะ ที่ อัน ตี คือ นิพพาน เปน อะระกุกายะ สถาน

หนึ่ง เพราะพระองค์ ไป แด่ว ชอบ ก่อเกิด เหล่า ไต ที่ พระองค์ มณะ
ได้แล้ว พระองค์ มิได้ ถัดบ คั้น มา ยัง เกิด เหล่า นั้น อีก เลย

หนึ่ง เพราะ พระองค์ ดำเนิน ตี คือ พระองค์ มณะ ฆะระวาค สัมบตี
ออก ทรง ผนวช แล้ว ก็ พาก เพียร พยายาม ไป จน ได้ สำเร็จ พระ
อะนุกตะระ สัมมา สัม โภชัญญาน

หนึ่ง เพราะ พระองค์ ดำเนิน ตามทาง พระ อัยฆวาง ติกะมรรค มิได้
เข้า ไกล่ กุมรรค มิจณา ประฏิบัติ ทาง ผิด คือ กามะสุขัตถิกานุโยค แด่ อักตะ

กิตติมถณานุโยค

หนึ่ง เพราะ พระองค์ มี วาจา ดี คือ กล่าว แต่ คำที่ จริง ที่ แท้ แด
ประกอบ ด้วย ประโยชน์ แด กล่าว ใน กาลที่ ควร กล่าว แด กล่าว แก่ บุคคล
ที่ ควร กล่าว

คุณ ความ ดี ของ พระผู้มี พระภาค เจ้านั้น มี อยู่จริง ตั้ง
พรณมา มา ฉะนั้น เพราะ เหตุ ดัง นั้น พระองค์ จึง ทรง พระนาม ว่า “ สู่คะ โด
เปน ผู้ ไป ดี แลแล้ว ” ดัง นั้น

พระผู้มี พระภาค เจ้านั้น ทรง พระนาม ว่า “ โดคะวิฑู ” เพราะ รู้
แจ้ง ซึ่ง โลก ด้วย ประการ ทั้ง ดั้น โลก นั้น ว่า โดย ประเภท มี ๓

คือ สังขาระโลก ได้ แก่ นาม แด รูป เปน ดั้น ๑ สัตวโลก ได้
แก่ เทพดา มนุษย์ เปน ดั้น ๑ โลกาศโลก ได้ แก่ แผ่นดิน แด

อากาศ เปน ดั้น ๑ พระผู้มี พระภาค เจ้านั้น ย่อม รู้ ซึ่ง โลก ทั้ง สาม นี้
ว่า “ เปน ประดุจ ชะนะจรรรม มีความ ทรุคโทรม หลุด ทลาย หัก พัง ไม่ ยั้ง ยืน เปน

จรรมะดา พระองค์ เมื่อ รู้แจ้ง โลก ได้ ฉะนั้น จึง ชำม โลก เสีย ได้
ไม่ คิด อยู่ ใน โลก ด้วย ยาง คือ ตัณหา เพราะ เหตุ นั้น พระองค์ จึง

ทรง พระนาม ว่า “ โดคะวิฑู ผู้รู้แจ้ง โลก ”
พระผู้มี พระภาค เจ้านั้น ทรง พระนาม ว่า “ อะนุตตะโร ” เพราะ ไม่มีใคร

ใน โลก จะ เสมอ แด ยิ่ง กว่า พระองค์ ด้วย คุณ คือ คีตตะมาริบัญญัติวิมุติ
ญาณะ ทัสสะนะ เหตุ ดัง นั้น พระองค์ จึง ทรง พระนาม ว่า “ อะนุตตะโร

มี ผู้ ชื่น ยิง เดิศ กว่า พระองค์ ไม่มี ”
พระผู้มี พระภาค เจ้านั้น ทรง พระนาม ว่า “ ปุริสสะทัมมะสาระถิ ” ผู้

ทรมาณ บุรุษย ที่ ควร ทรมาณ แท้จริง พระผู้มี พระภาค เจ้านั้น ย่อม

ทรง ทรมาน สัตว์โลก ที่ ควร ทรมาน ด้วย อุบาย อันวิจิตรต่าง ๆ
 คือ สัตว์ เหล่า ไต ชอบ คำ ตะเยียด ไพเราะ พระองค์ ก็ ทรง ทรมาน ด้วย คำ
 ตะเยียด คือ แดง สัจจะวิต ๓ มี กาย สัจจะวิต เป็น ต้น แด ทรง
 แดง ผล แห่ง สัจจะวิต ให้ สัตว์ นั้น ยินดี ประพฤติ ตาม สัตว์ พวก ไต ชอบ
 คำ หยาบ พระองค์ ก็ ทรง ทรมาน ด้วย คำ หยาบ คือ ประภาค
 ทุกจระวิต ๓ แด ผล แห่ง ทุกจระวิต นั้น ให้ สัตว์ เกิดยศ กตวั ละ เลี้ย สัตว์
 พวก ไต ชอบ ทั้ง คำ ตะเยียด แด คำ หยาบ พระองค์ ก็ ทรง ทรมาน ด้วย
 คำ ตะเยียด แด คำ หยาบ คือ ทรง ชี้แจง ซึ่ง สัจจะวิต แด ทุกจระวิต แด ผล
 ของ สัจจะวิต แด ทุกจระวิต ให้ สัตว์ มละ เลี้ย ซึ่ง ทุกจระวิต ดำรง อยู่ใน
 สัจจะวิต พระผู้มี พระภาค ฉลาด ใน การ ทรมาน สัตว์โลก ให้ มละ
 พยัส อัน ร้าย เลี้ย ได้ ดังนี้ พระองค์ จึง ทรง พระนาม ว่า บุริสะทัมมะธาระถิ
 ผู้ ทรมาน ซึ่ง บุรุษย์ ควร ทรมาน ” ดังนี้

อนึ่ง อเนตตะโร บุริสะทัมมะธาระถิ สอง พระนาม นี้ ท่าน รวบรวม เป็น พระ นาม
 เดียว กัน ว่า “ พระผู้มี พระภาค เจ้านั้น ทรง พระนาม ว่า อเนตตะโร บุริสะทัมมะ
 ธาระถิ ผู้ ทรมาน ซึ่ง บุรุษย์ ที่ ควร ทรมาน ไม่มีใคร เล่มอ แด ยิ่ง กว่า พระองค์
 ได้ ” ดังนี้ แท้จริง เหมือน อย่าง คชสาร อัธยาศัย ที่ นาย ความ ทรมาน คดอง แด
 ด้วย ดี แด้ว นาย ความ ประสงค์ จะ ให้ แด่น ไป ใน ทิศ ไต ๆ ก็ แด่น ไป ได้ ยัง
 ทิศ นั้น ๆ อย่าง เดียว ใน วาระ อันหนึ่ง ส่วน บุรุษย์ ที่ พระผู้มี พระภาค เจ้า ทรง
 ทรมาน แด้ว นั้น แม้นั่ง อยู่ ด้วย มั่นคง ก็ อัน เดียว ย่อม ให้ แด่น
 ไป ได้ ยัง ทิศ ทั้ง ๘ คือ สะมาปัตติ ๘ แด ทิศ ทั้ง ๘ คือ มรรค ๘ ผล ๘
 เพราะ เหตุ นั้น พระองค์ จึง ทรง พระนาม ว่า “ อเนตตะโร บุริสะทัมมะธาระถิ

ผู้ยัง บรุษย์ที่ ควร ทรมาน ให้เด่น ไป ไม่มีใคร เสมอแต่ยิ่งกว่า พระ
 องค์ใด ^๕ ดึงน ^๕ อนึ่ง พระผู้มี พระภาค เจ้า ทรง ทรมาน สัตว์ โดยที่ควร
 ทรมาน นน ^๕ เปน กระทบ ทรมาน ไม่ กต ชี ช่มเหง ด้วย อาญา ทำ
 ให้ สัตว์ใด ทุกข์ ลำบาก ^๕ ดัง ความข้ำง ความขำ้ ถน คนที่ เปน อิศรา
 ธิบดี ^๕ ทรมาน คชสาร อัสสัระ แด คนที่ อยู่ ใน อำนาจ ของ ตน ด้วย คำ
 หยาบ แด อาญา ^๕ คือ จำจง เขียน ดี ต่าง ๆ เช่น นั้น หามิได้ ^๕ พระ
 องค์ ย่อม ทรง ทรมาน สัตว์ บางพวก ^๕ ด้วย อธิปาฏิหาร แด อาณา
 เทศนาปาฏิหาร ^๕ บาง เหล่า ก็ เปน กระทบ ทรมาน ช่ม ชี ให้ สิ้น พยส
 ธิ ร้าย ^๕ แด มานะ ทิฏฐิ ธิน กระทบ เลี้ย ก่อน แล้ว ^๕ ก็ ทรง ทรมาน
 ด้วย ออนุสาสนี ปาฏิหาร ^๕ เทศนา ดัง สอน ให้ สัตว์ ประฏิบัติ ตามจนมตะ
 พยส ธิ ร้าย คือ ทจจะริตสังกิเลศ ธรรม เลี้ยได้ ด้วย มรรคภาวณะ นั้น ๆ เพราะ
 เหตุ นั้น พระองค์ จึง ทรง พระนาม ว่า ^๕ “ ออนุตตะโร ปุริสะทัม มะดาระถิ ผู้
 ทรมาน ช่ง บรุษย์ ควร ทรมาน ^๕ ไม่มีใคร เสมอแต่ยิ่งกว่า พระองค์ใด ” ^๕ ดึงน
 พระผู้มี พระภาค เจ้านั้น ทรง พระนาม ว่า ^๕ “ สัตถา เทวะมะนุสส์ถานี
 ผู้ ศาสตร์ตา ดัง สอน ของ เทพธิดา แด มนุษย์ ทงดิน ^๕ พระผู้มี พระภาค ย่อมดัง
 สอน สัตว์ ให้ ได้ บรรลุ ประโยชน์ ทั้ง ๓ คือ ประโยชน์ ใน ชาตินี้ แด ประโยชน์
 ใน ภพ หน้า ^๕ แด ประโยชน์ อย่าง ยิง คือ นิพพาน ตามควร แก่ อธิยาศรัย ของ
 เวเนยยะ สัตว์ นั้น ๆ เพราะ เหตุ นั้น พระองค์ จึง ทรง พระนาม ว่า ^๕ “ สัตถา เทวะ
 มะนุสส์ถานี ผู้ ศาสตร์ตา ดัง สอน ของ เทพธิดา แด มนุษย์ ทงดิน ” ^๕ ดึงน
 พระผู้มี พระภาค เจ้านั้น ทรง พระนาม ว่า ^๕ “ พุทโธ ” ^๕ ผู้ บาน แล้ว
 เต็ม ที่ ด้วย ครัต รู สัจจะ ของ จึง ทัง ๕ ด้วย พระองค์ เอง แล้ว แด ดัง สอน ให้

สัตว์อื่น ตรัสรู้ ตาม ใต้ ด้วย ดั่ง น

พระผู้มีพระภาค เจ้านั้น ทรง พระนาม ว่า “ ภาคะวา ” ผู้มี
ภาคภาคนั้น คืออกุศล ธรรม มีทาน คีต เป็นต้น ซึ่ง เป็นธรรม ถึง ซึ่งส่วน
อัน อุดม อย่าง ยิ่ง อุกฤษฏ์ แด เป็น ธรรม ยัง โดภิชะ สุข แด โลกุตตระระสุช
ให้เกิด ขึ้น ภาค นั้น ย่อมมี แก่ พระผู้มี พระภาค เพราะ เหตุ
นั้น พระองค์ จึง ทรง พระนาม ว่า “ ภาคะวา ” ดั่ง น

อนึ่ง พระองค์ ทรง พระนาม ว่า “ ภาคะวา ” เพราะ พระองค์ ทรง แจก ประ
เภท ธรรม เป็น แขนกต่าง ๆ จนถึง โลกุตตระ ธรรม มรรคผล นิพพาน เป็น
ที่สุด แก่ เทพธิดา แด มนุษย์ ทงหลาย เพราะ เหตุ นั้น จึง ทรง พระนาม
ว่า “ ภาคะวา ผู้จำแนก ” ดั่ง น พระนาม คือ ภาคะวา นี้ เป็น พระนาม ของ
พระผู้มี พระภาค ดำหรับ กล่าว ด้วย ความ เคารพ ใน พระ ผู้มี พระภาค
ของ ผู้ เป็น ดาวก พิเศษ อุดม กว่า สัตว์ ทง ดิน

๑ อนึ่ง พระนาม ตั้งแต่ ภาระห์ จนถึง ภาคะวา เหล่านี้ พระพุทธ
มารดา ฤ็ พระพุทธะ บิดา ฤ็ พระญาติ ฤ็ ผู้ที่ วิเศษ ใน โลก ผู้ใด
ผู้หนึ่ง ก็ดี ฤ็ เทวดา แด พรหม ก็ดี จะ ได้ ถวาย แก่ พระองค์ หา มิได้
พระนาม เหล่านี้ เป็น เนमितตะกะนาม มา แต่ นิมิตร คือ ภาระห์ ตตะคุณ แด
อะนุกตะระดั้มมา ดัม โพธิคุณ เกิด ขึ้น พร้อม กัน กับ ด้วย ความ เกิด ด้วย นามะ
กาย ใน ภาระยะชาติ แด ทรง แสดง ธรรม จักกะ ประวัติตะนะสัตร ของพระองค์

อนึ่ง พระนาม ตั้งแต่ ภาระห์ จนถึง โลกะวิฑู เหล่านี้ แดคง พระบัญญัติ
คุณ พระนาม คือ อะนุกตะโร ปุริสะทัม มะสัระถิ สัตะถา เทวะมะนุสัถานัน
นี้ แดคง พระกรุณา คุณ พระนาม คือ พุท ไซ ภาคะวา นี้ แดคง พระบัญญัติ

ผู้มี ศรัทธา ปราถนา จะเจริญ ธรรมมา นุสสังคิ กรรมฐาน นั้น
 พึงอาไศรย อยู่ใน เสนาสนะอัน สสมควร โดย โนยที กล่าว มา แล้ว นั้น พึง
 ระฤก ตกถก คิด ไป ใน คุณ ของ พระธรรม ก็ แด พระธรรม นั้น มี ประ
 เภท เปน ๓ คือ ปริยัติธรรม ๑ ปฏิบัติธรรม ๑ ประวิเวกระธรรม ๑
 พุทธะ ว่าจะนะคำ ดัง ดอน ของ พระผู้มี พระภาค เจ้านั้น ซึ่ง ได้ เทศนา
 ดัง ดอน เวเนย ยะสัคว์ ฤา เปดง ออก เปนอุทา นะ วาจา แด บัญญัติ
 แดง คัง ไร่ เปน ลิกขาบท พุทธ อธนา ชินะมะรียาท แก่ สาวก ก็ ดี
 พุทธะ ว่าจะนะ ทัง นั้น ชื่อ ว่า “ ปริยัติธรรม ” เพราะ เปน ธรรม
 ต้อง เดา เรียน คึกษา ให้ ฐู รอบคอบ ด้วยดี ก็ ปริยัติธรรม นั้น มี คัด
 สมะธิ บัญญา เปน ประ โยชน์ เปน อานิสงส์ คัด สมะธิ บัญญา นั้น
 มี มรรค ผล นิพพาน เปน ประ โยชน์ เปน อานิสงส์ อนึ่ง ปริยัติธรรม
 นั้น แดง ข้อ ปฏิบัติ คือ คัด สมะธิ บัญญา ไต อัน ลู นิพพาน
 ไป โดย ดាំดับ คัด สมะธิ บัญญา นั้น ชื่อ ว่า “ ปฏิบัติ ธรรม ”
 เพราะ เปน ธรรม อัน กุตะบุตร ไต ปฏิบัติ ทำ ให้ บริบูรณ์ เมื่อ กุตะบุตร
 มา ปฏิบัติ ทำ ให้ บริบูรณ์ ใน คัด สมะธิ บัญญา นั้น แด ได้ บันดู
 ธรรมวิเศษ คือ มรรค ผล นิพพาน ก็ มรรคผล นิพพาน นั้น ชื่อ ว่า
 “ ประวิเวกระธรรม ” เพราะ เปน ธรรม อัน กุตะบุตร ต้อง ทำ ให้ แจง
 ทาง ตอดด ด้วย มรรค ภาวะนา นั้น ๆ

ก็ปริยัติธรรมนั้นย่อม มีคุณ แก่ผู้ ที่ คึกษา เดา เรียน สดับฟังจำทรงไว้
 ให้เกิด ความ ฉลาด รอบรู้ ใน ข้อ ปฏิบัติ คือ คัด สมะธิ บัญญา คัด สมะธิ
 บัญญา นั้นย่อม มีคุณ แก่ผู้ ที่ ปฏิบัติ ๆ ดำรง อยู่ใน คัด รักษา คัด ไร่ ได้ แด

ความเดือดร้อนใจ แด ทุกข์ภัยต่าง ๆ ที่ จะ พัง เกิด ขึ้น เพราะ ความ เป็น
ผู้มี คัด ชั่ว ไม่ รักษา คัด ไว้ ให้ ดี ก็ จะ ไม่มี ผู้ ประพฤติ ใน สละมา
ทำ สละมา ธิจิตร ให้ เกิด มี อยู่ เอง ๆ แล้ว นิเวระณะ

ธรรม ๕ ก็ จะ ไม่ อาจ ครอบงำ จิตร ได้ ความ เดือด ร้อน ใจ
แด ทุกข์ ภัย ต่าง ๆ ที่ จะ พัง เกิด ขึ้น เพราะ จิตร พุ่ง รั่ว เพราะ
กิเลส ครอบงำ ก็ จะ ไม่มี ผู้ ที่ ประพฤติ ใน ปัญญา คือ ทำ

ปัญญา ความ รู้ ทั่วไป ให้ เกิด มี อยู่ ใน จิตร แล้ว ความ เดือด
ร้อน ใจ แด ทุกข์ โทมนะ นิค หวาด เสียว สดุ้ง กัด ภัย ต่าง ๆ ที่ จะ
พัง เกิด ขึ้น เพราะ ความ โง่ ไม่ รู้ ครอบ ครอบ ก็ จะ ไม่มี คัด สละมา

ปัญญา ย่อม มี คุณ แก่ ผู้ ที่ ประพฤติ ด้วย ประการ ดังนี้
ฝ่าย ประพฤติ วัระ ธรรม มรรค ผล นิพพาน นั้น ย่อม มี คุณ แก่ ผู้ ที่ ได้ รู้

แจ้ง แสง ตลอดจน ได้ ดำ ระวัง อริยะ มรรค)
มละ กิเลส เหล่า ไต ๆ

ได้ ตาม มรรค ภาวะนา นั้น ๆ แล้ว ความ เดือด ร้อน ใจ แด
ทุกข์ ภัย ต่าง ๆ ที่ จะ พัง เกิด ขึ้น เพราะ กิเลส เหล่า นั้น ๆ ก็ จะ ไม่มี
ผู้ ที่ ได้ รู้ แสง ตลอดจน พระ นิพพาน แล้ว ก็ พ้น จาก ทุกข์ ไม่

ต้อง เกิด แก่ ตาย ต่อ ไป อีก ใน เบื้อง หน้า ประพฤติ วัระ ธรรม ย่อม
มี คุณ แก่ ผู้ ที่ ได้ รู้ แสง ตลอดจน มรรค ผล นิพพาน ด้วย ประการ ดังนี้
หนึ่ง ประวิคต ธรรม นั้น ย่อม มี คุณ คือ ทำ ให้ บริบูรณ์

ใน คัด สละมา ปัญญา คัด สละมา ปัญญา นั้น ย่อม มี คุณ

คือทำให้กาย วาจา ใจ บริสุทธิ์ จนบรรดุมรรคผล นิพพาน มรรค
 ผลนั้น ย่อมมีคุณ คือ ระกิบเกิด เป็น สมุจเฉตะ ประทาน นิพพาน นั้น
 ย่อมมีคุณ คือ ตับเพลิง ภิเษก เพลิง ทุกข์ หมด ความเกิด แก่เจ็บ ตาย
 ไม่มี เป็น ความ สุข อย่าง ยิ่ง โยคา พระจร กุระบุตร ผู้เจริญ ธรรมมานุสัถะกิ
 กรรมฐานนี้ จะพึง ระภาค ตฤก คิค ไป ใน คุณ ของ พระ ธรรม
 โดย นัยตั้ง กถาว มาแล้วนี้ก็ได้ ฤา จะ ระภาค ถึง คุณ ของ พระธรรม
 ตาม พระ ราชว่า “ สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม ” ตั้ง นี้ เป็น ต้น ก็ ไค
 ตาม ฤนค ใจ เมื่อ จะ ระภาค ตาม บท พระ ราชว่า นั้น พึง ระภาค
 ตั้ง นี้ ว่า “ ธรรมที่ พระ ผู้มี พระภาค กถาว แล้ว ดี คือ เพราะ ใน ต้น คือ คัด
 เพราะ ใน ท่าม กถาง คือ สมะชิ เพราะ ใน ที่ ดี คือ บัญญา พร้อม
 ทั้ง อรรถ ทั้ง พยัญชนะ บริบูรณ์ ดั้น เริง เต็ม ที่ บริสุทธิ์ ไม่มี
 พิรุณ อัน ไค อัน หนึ่ง แด เช่น ไป เพื่อ มณะ รากะ โทษะ โมหะ เตี้ย ไค
 เหตุ นั้น จึง ชื่อ “ สวากขาโต ” ท่าน กถาว แล้ว ดี หนึ่ง ธรรม
 ที่ พระ ผู้มี พระภาค กถาว แล้ว ดี เพราะ ชี ทาง ช้อ ประวิบัติ ดี ซึ่ง เป็น เหตุ จะ
 ให้ สัตว์ ถึง ซึ่ง ความ สุข พ้น จาก ทุกข์ ภัย เหตุ นั้น จึง ชื่อ ว่า “ สวากขาโต ”
 หนึ่ง พระธรรม นั้น ท่าน ให้ ผู้ที่ ประวิบัติ ดี ได้ เห็น ผล รู้ แจง ด้วย คน เอง
 ไม่ ต้อง ไค ถาม ไคร เหตุ นั้น จึง ชื่อ ว่า “ สันทิฏฐิโก ผู้ ประวิบัติ เห็นเอง ”
 หนึ่ง พระธรรม นั้น ท่าน ให้ ผล ไม่มี กาดะ ไม่มี สมัย ประวิบัติ ท่าน ดี
 จริง ๆ เมื่อ ไค ท่าน ก็ ให้ ผล ได้ ความ ชอบ เย็น ใจ หาย ความ ร้อน

เมื่อ นั้น	ไม่มี	} กาด เวลา	พฤกษา ชาติ มี ไม้ มะม่วง เป็น ต้น

ยอม ให้ผล ตาม ฤๅ กาล พระธรรมหาเป็นเช่นนั้น ไม่ ใคร
ประวิบัติ ท่าน ดี จริง เมื่อ ไต่ ท่าน ก็ ให้ ผล เมื่อ นั้น จะ ได้ ให้ ผล ตาม
กาล เวลา เหมือน อย่าง พฤษา ชาติอื่น ให้ ผล ตาม ฤๅ กาล นั้น ไม่มีเลย
เหตุ นั้น จึง ชื่อ ว่า “ อะกาลิโก ให้ ผล ไม่มี กาล ”

อนึ่ง พระธรรม นั้น ท่าน อาจารย์เรียก ทำ ทาย ผู้ ประวิบัติ ว่า “ ท่าน จง มา ดู
เกิด ๆ ” ดังนี้ เพราะ พระธรรม นั้น เมื่อ ผู้ ไต่ ได้ ดู ท่าน เห็น ท่าน เข้า แล้ว
ด้วย ตา ปัญญา ก็ได้ เครื่อง เสว้า หมอง ซึ่ง เป็น เหตุ ให้ เกิด ความ ร้อน เหล่า
ไต่ ที่ มี อยู่ ใน สันดาน ของ ผู้ นั้น ก็ได้ เหล่า นั้น ย่อม ส่ง ร้าง บั บับ
หายไป จาก สันดาน ใน ขณะ เมื่อ ได้ ดู ได้ เห็น พระธรรม นั้น
แท้ จริง ท่าน ที่ มละ ก็ได้ บาป กรรม ได้ ตาม มรรค ภาวณะ มี คุณ บำราฐ
เรียกว่า “ โสตาบนั้น สักกิทาคามี อเนกามี อริยะบุคคล พระ
อระหันต์ ฌินาศพ ดังนี้ ” นั้น ก็ เพราะ ท่าน มา ได้ ดู ได้ เห็น ธรรม นั้น
ความ ที่ มละ ก็ได้ โดย ตะทัง คะ วิชัมภะระ มุจเฉตะ ประทาน ของ
ผู้ที่ มา ได้ ดู ได้ เห็น พระธรรม นั้น ย่อม มี จริง มี แท้ ไม่ เปด่า เลย เพราะ
เหตุ นั้น ธรรม นั้น จึง ชื่อ ว่า “ เอหิ บัสสะโก ” ควร จะ ร้อง เรียก

ผู้ ประวิบัติ ว่า “ ท่าน จง มา
ดู
เห็น) เกิด ” ดังนี้

อนึ่ง พระธรรม นั้น อัน บุคคล ผู้ ประวิบัติ จะ พึง น้อม เข้า ใน ใจ คือ
จะ ต้อง ตก ครอบ มอง ดู ด้วย ใจ จะ แด ดู ด้วย ตา มิ ได้ แด ดู ด้วย
ใจ แล้ว ก็ เห็น พระธรรม ทำ ใจ ให้ บริสุทธิ์ หลุด ไป จาก ก็ได้

เพราะเหตุ^{นี้}นั้นจึง จะ ต้อง น้อม พระธรรม เข้า ใน ใจ ตฤก ตรอง พิจารณา
ไปด้วย ใจ

นัยหนึ่ง ว่า พระธรรม^{นี้} เป็น ของ อัน บุคคล จะ พึง น้อม เข้า ใน ใจ
ได้ อธิบาย ว่า ผู้ที่ บำเพ็ญ เพียร รบ เร่ง ภาวนา ดัง รับผิดชอบ
ผ้า แด เคียร เพลิง ไหม อยู่ ณ นั้น แล้ว ทำ มรรค แด ผล ให้ เกิด มี ขน
ใน ใจ ” เพราะเหตุ^{นี้} พระธรรม จึง ชื่อ ว่า “ โอปะนะยิโก อัน บุคคล
จะ พึง น้อม เข้า ใน ใจ ได้ ”

พระธรรม^{นี้} อัน วิญญู ชน ผู้^{รู้}วิเศษ ทัง หาดาย จะ พึง ^{รู้}แจ้ง เฉพาะ
ตัว อธิบาย ว่า “ พระธรรม^{นี้} ท่าน ที่ เป็น นักปราชญ์ ทัง หาดาย จะ พึง
เห็น แจ่ม ใน ตน ๆ ผู้^{อื่น}ที่ ไม่ ได้ ^{รู้}จะ พดอย มา ^{รู้}ด้วย ท่าน ^{นี้}
ไม่ได้ เหมือน อย่าง วิชา คณิต ประศาสตร์ ต่าง ๆ ผู้^{ใด} ได้ ศึกษา
^{รู้}เข้าใจ แล้ว ก็ ^{รู้}เข้าใจ เฉพาะ ตัว ของ ผู้^{นั้น}เอง ผู้^{อื่น}ที่
ไม่ได้ ศึกษา จะ พดอย มา ^{รู้}ใน คณิต ประศาสตร์ วิชา ^{นั้น} ด้วย ไม่ได้ ^{นั้น}

เมื่อ โยคา พะจร กุตะบุตร มา ระฤก ตฤก คิต ไป ใน คุณ ของ พระ ธรรม
อยู่ ก็ จะ มตะ เด็ย ได้ ช่ง นิระระณะ ธรรม จิตร ก็ จะ ตัง มั่น
เป็น ษะณิกะสะมาธิ แดอุปะจาระ สะมาธิ โดย ดำดับ ๆ วิญญัย ใน ธรรมมา
นุสสะติ จบ แต่เท่า^{นี้}

๑ จะ วิญญัย ใน ดังฆา นุสสะติ ต่อ ไป ว่า โยคาพะจร กุตะบุตร
ผู้^{จะ} เจริญ ดัง ฆา นุสสะติ กรรม ฐาน ^{นั้น} พึง อาไศรย อยู่ ใน เสนา
ณะ อัน สัมควร โดย ใน ที่ กล่าว มา แล้วย ก่อน ^{นั้น} แล้วย จึง ระฤก
ถึง คุณของ พระดังฆ์ พระดังฆ์ ^{นั้น} มี สอง จำพวก คือ อริยะะ

สงฆ์จำพวกหนึ่ง
 ในมรรค ๘ ผล ๘ ชื่อว่า อริยะสงฆ์
 หมู่เป็น พระ อริยะเจ้า
 ศึกษา ตั้งแต่ ๘ รูป ขึ้น ไป นั่ง อยู่ใน ภายใน
 ตีมา ไม่มตะ หักตะบาศ กั้น แด กั้น
 มีอำนาจ ให้ สำเร็จ สังฆะ กรรม
 นั้น ๆ ได้ ชื่อว่า สัมมติสงฆ์ ๆ โดย สัมมติ

ท่าน ที่ ดำรง อยู่
 หมู่ของ พระ อริยะเจ้า
 ก็ พระ สงฆ์ นั้น ย่อม มี คุณ แก่ สัตว์ เพราะ ท่าน รักษา ปรียัตติ กรรม ของ
 พระ พุทธ เจ้า ไว้ ได้ สังคคี ร้อย กรอง ไว้ เป็น หมู่เป็น หมวด
 มี ให้ กระจัด พรัด พราย จน ถึง ได้ จาน จาก ฤๅ ได้ ไว้ ใน ไบถาน เป็น

ลำดับ ๆ มา หมู่ชน ที่ เกิด ฌณาย หลัง ได้ ศึกษา เต่า เรียน สดับ
 ฟัง ทรง จำ ไว้ จึง พากัน ฌณาติ ฐัก พุทธะวะจะนะ แด บุญ บาป เหตุ เกิด สุข
 แด ทุกข์ ถ้า พระ พุทธ เจ้า เสด็จ ดับ ชันระ ปรี นิพพาน แล้ว พระ สงฆ์
 มี ได้ รักษา ปรียัตติ กรรม ไว้ มี ได้ ร้อย กรอง ปรียัตติ กรรม ไว้ ไชไร

หมู่ชน ที่ เกิด มา ฌณาย หลัง ก็ จะ พากัน ไร่ เซลา หา ฐัก พุทธะ
 วะจะนะ แด บุญ บาป เหตุ เกิด สุข แด ทุกข์ ไม่ ซึ่ง ประชุม ชน ที่ เกิด

ภายหลัง มา ฐัก พุทธะวะจะนะ แด บุญ บาป เหตุ เกิด สุข แด ทุกข์
 ตาม ภูมิ บัญญา ของ คน ๆ ได้ นี้ เพราะ พระ สงฆ์ เป็น ต้น เหตุ
 ชอน ใต้ ชื่อ ว่า พระ สงฆ์ มี คุณ แก่ สัตว์ อย่าง หนึ่ง ๆ หนึ่ง พระ

สงฆ์ นั้น ท่าน เปน บุญญะ เชาว เนื้อ หา บุญ ของ สัตว์ โลก หา เชาว
 บุญ อื่น ยิ่ง กว่า แด เสมอ ไม่มี บุคคล เหล่า ไต มี ความ ต้อง การ
 สัมบัติ ที่ เปน ของ มนุษย์ ฤๅ เปน ของ ทิพย์ ฤๅ ต้อง การ สัมบัติ คือ

นิพพาน แล้ว แด ถวาย ทาน บูชา แด ประบัติ ตาม ด้วย ความ เชื้อ

แต่เดือนใส ใน พระ ส่องฆ์ ๆ ก็ สามารถ จะ ให้ บุคคล เห็น นั้น ได้
ลุ่ม บัด นั้น ๆ ลุ่ม ดัง จิตร ประ สงค์ ของ คน ๆ ได้ ข้อ นี้ พระ ส่องฆ์
ได้ ชื่อ ว่า มี คุณ แก่ สัตว์ อย่าง หนึ่ง เพราะ เบน บุญ เขต ร อัน ยิ่ง ๆ

โยคา พระ จะ ระ กุ ละ บุ ตร ผู้ เจริญ สังก มา นุ ส์ สละ ทิ จะ พัง ระ ภา ก ถึง
คุณ ของ พระ ส่องฆ์ โดย นัย ที่ ก ด้าว มา แล้ว นี้ ก็ ได้ ฤา จะ ระ ภา ก ถึง
คุณ พระ ส่องฆ์ ตาม พระ นา พี้ ว่า “ สู่ ประ ฏิ บัน โน ” เบน ต้น ไป ทั้ง หมด
ฤา บท ไต่ บท หนึ่ง ก็ ได้ ความ ใน พระ นา พี้ นั้น ว่า “ พระ ส่องฆ์ ผู้
ล่าว ก ของ พระ ผู้ มี พระ ภา ก ท่าน ประ ฏิ บั ทิ ดี บิด ประ ตู อะ บา ย ได้
แล้ว จึง ชื่อ ว่า สู่ ประ ฏิ บัน โน ประ ฏิ บั ทิ ดี แล้ว ” คือ พระ โส ดา บัน

หนึ่ง ท่าน ประ ฏิ บั ทิ ตรง อยู่ อิก ชา ทิ เดียว ทำ ที่ สู่ ด แห่ง ทุก ช ได้
จึง ชื่อ ว่า “ อู ชู ประ ฏิ บัน โน ประ ฏิ บั ทิ ตรง แล้ว ” คือ พระ สละ ทิ ทา คา มิ
หนึ่ง ท่าน ประ ฏิ บั ทิ ออ ก จาก กาม ชา ตู แล้ว ดับ ทุก ช ได้ แล้ว ใน

พรหม โลก จึง ชื่อ ว่า “ ญา ยะ ประ ฏิ บัน โน ประ ฏิ บั ทิ ออ ก คิว
ได้ แล้ว ” คือ พระ อะ นา คา มิ หนึ่ง ท่าน ประ ฏิ บั ทิ ขอ บ ยิง ดับ ทุก ช ได้
ใน ชา ทิ นี้ แล้ว จึง ชื่อ ว่า “ ส่า มิ จิ ประ ฏิ บัน โน ประ ฏิ บั ทิ ขอ บ ยิง แล้ว ”

คือ พระ อะ ระ หัน ต์ พระ ส่องฆ์ ล่าว ก ของ พระ ผู้ มี พระ ภา ก เบน ผู้
ประ ฏิ บั ทิ ดี แล้ว เพราะ เบน ผู้ ประ ฏิ บั ทิ แล้ว ขอ บ ใน ธรรม วิ นัย ของ
พระ ผู้ มี พระ ภา ก เจ้า ที่ ตร ส์ แล้ว ดี มิ ได้ ต่า เนิ น โดย ข้อ ประ ฏิ บั ทิ

อัน ผิด จาก พุ ทธ ค่ำ ส่นา จึง ชื่อ ว่า “ สู่ ประ ฏิ บัน โน ประ ฏิ บั ทิ แล้ว ดี ”
หนึ่ง เบน ผู้ ประ ฏิ บั ทิ ตรง แล้ว เพราะ ท่าน ต่า เนิ น ตาม ทาง กถา ง คือ อัม ภว

คิระ มรรค มิได้เข้าไปใกล้ ซึ่ง ส่วน ตามก สอง อย่าง คือ
กามะ สุขัตถิกานุโยค ซึ่ง เปน ข้อ ประวิบัติ อัน ผิด จาก พระนิพพาน
จึง ว่า อชฺฐะปฏิบันโน ประวิบัติ ตรง แล้ว ๗

อนึ่ง เปน ผู้ ประวิบัติ ออก ตัว คือ ท่าน ไม่ ประวิบัติ เพื่อ ตาภ ยศ
ความ สรร เสริญ สุข ใน บัณฑิตยบันโน แต่ สวรรค์ สุขคติ ภาพ สุข นั้น ๗
ใน เบื้อง หน้า ท่าน เปน ผู้ ประวิบัติ เพื่อ จะ ออก จาก ภาพ ทั้ง ดั้น จาก ทุกข
ทั้ง ดั้น อย่าง เดียว จึง ชื่อ ว่า ญาณะ ปฏิบันโน ประวิบัติ ออก ตัว ได้ แล้ว

อนึ่ง ท่าน เปน ผู้ ประวิบัติ ชอบ ยิ่ง แล้ว เพราะ ท่าน ประวิบัติ ทำ
กาย วาจา ใจ ให้ บริสุทธิ์ ด้วย ไตร ดิกขา คีต สมาริ บัญญา ซึ่ง เปน
ความ ประวิบัติ ชอบ ยิ่ง ควร แก่ โลกุตตระ ระ ธรรม ๗ พระ สัมม ส่าวก
ของ พระ ผู้ มี พระ ภาค ซึ่ง เปน ผู้ ประวิบัติ ดี แล้ว ประวิบัติ ตรง
แล้ว ประวิบัติ ออก ตัว ได้ แล้ว ประวิบัติ ชอบ ยิ่ง แล้ว นั้น จัด เปน

คู่ ๆ ได้ ๕ คู่ คือ ท่าน ที่ ดำรง อยู่ใน โสคาปัตติ มรรค } คู่ ๑
ผล

ท่าน ที่ ดำรง อยู่ใน สละกะทามิ มรรค } คู่ ๑ ท่าน ที่ ดำรง อยู่
ผล

ใน อระนาคามิ มรรค } คู่ ๑ ท่าน ที่ ดำรง อยู่ใน อระระหัตตะ มรรค }
ผล

คู่ ๑ นับ เรียง ตัว บุคคล ออก ไป โดย ลำดับ มรรค แด ผล นั้น ๆ
เช่น พระ อริยะ บุคคล ๘ จำพวก พระ สัมม ส่าวก ของ พระ ผู้ มี พระ
ภาค เจ้า นั้น จัด เปน คู่ ๆ ได้ ๕ คู่ นับ เรียง เปน ตัว บุคคล
ออก ไป ได้ ๘ จำพวก เหล่า นี้ อนึ่ง พระ สัมม นั้น ท่าน เปน ผู้ ควร
เครื่อง สักการะ บูชา อัน เทวดา แด มนุษย์ พึง นำ มา บูชา เพราะ

ท่าน อาจ ทำ เทเวศรา แด มนุษย์ ผู้ บุษานัน ให้ มี ผล อัน ใหญ่ ยิ่ง ตาม
 ประสงค์ ได้ ด้วย คุณ ของ คน ที่ มี ดันดาน บริสุทธิ์ แด เปน เขตร
 บุญ อัน ยิ่ง เหตุ นั้น จึง ชื่อ ว่า อาหุเนยโย ผู้ ควร ซึ่ง เครื่อง ลักการะบูชา
 อัน หมู่ ชน พึง นำ มา บูชา ๗
 อนึ่ง พระสังฆ์ นั้น เปน ผู้ ควร ซึ่ง เครื่อง ลักการะ ของ คัจฉัน วัน

ก่อน กว่า ญาติ แด มิตร สะหาย แด อากันตุงกะ แขก แต่ บันดา ที่ มา ทัง
 ดัน เพราะ ชน มี ญาติ เปน ต้น เหตานั้น มี คุณ ซึ่ง จะ เต็มอ ด้วย
 พระสังฆ์ นั้น ไม่มี พระสังฆ์ นั้น มี ดันดาน อัน บริสุทธิ์ เปน เนื้อ
 นามบุญ อัน ตีย่อม ปรา กฏ มี แต่ ใน พุทธะ กาด อย่าง เดียว ไม่มี ใน กาด อื่น ๆ
 เพราะ เหตุ นั้น พระสังฆ์ นั้น จึง ชื่อ ว่า “ อาหุเนยโย ผู้ ควร ซึ่ง เครื่อง
 ลักการะ บูชา อัน ประชุม ชน พึง นำ มา บูชา ก่อน ” ๗

อนึ่ง พระสังฆ์ นั้น เปน ผู้ ควร ซึ่ง ทัก ขิณา ทาน เครื่อง เจริญ ผล คือ ลุข
 สัมบัติ อัน ประชุม ชน เชื้อ ค่อ โลกย์ นำ หวัง ผล แด้ว จึง ให้ ด้วย ความ
 เต็ม ใจ เพราะ พระสังฆ์ นั้น อาจ จะ ทำ ทักขิณา ทาน ของ ประชุม ชน
 ผู้ ให้ นั้น ให้ มี ผล ไพโรบุดย์ ใหญ่ ยิ่ง ได้ ด้วย คุณ ของ คน ที่ มี
 ดันดาน บริสุทธิ์ เปน เนื้อ นามบุญ อัน ยิ่ง ๗

อนึ่ง พระสังฆ์ นั้น ท่าน เปน ผู้ ควร ทำ ซึ่ง อัญชะดี ของ ประชุม ชน ผู้ เต็ม
 ใจ เพราะ สังฆ์ นั้น มี ดันดาน บริสุทธิ์ เปน เขตร บุญ อัน ยิ่ง อาจ
 จะ ทำ อัญชะดี กรรม ของ ประชุม ชน นั้น ให้ เกิด ผล วิเศษ ได้ เพราะ เหตุ
 นั้น พระสังฆ์ จึง ชื่อ ว่า “ อัญชะดี กะระณีโย ” ผู้ ควร ทำ ซึ่ง อัญชะดี
 ของ ประชุม ชน

หนึ่ง พระสังฆ์ ท่าน เป็น ไร่นา ที่งอกที่ หว่านพืช คือ บุญ กุศล
 ของ ประชุม จน ใน โลก ไม่มี ไร่นา อื่น จะยิ่ง กว่า ฤๅ เต็มอ เหมือน
 ได้ เพราะ พระสังฆ์ นั้น มี ต้นตาน บริสุทธิ์ ปราศ จาก โทษ คือ กิเลส
 ซึ่งเป็น เครื่อง ประทุษฐู ร้าย ทำ ต้นตาน คน ให้ เต็ม ร้า หมอง เพราะ เหตุ
 นั้น พระสังฆ์ นั้น จึง เป็น เขตร บุญ อัน ยิ่ง ของ เทวดา แด มนุษย์
 ทั้ง หาดาย ก็ แด คุณ ของ พระสังฆ์ ซึ่ง ได้ พรรณา มา ตาม บทพระ บาฬี
 ฉะนี เมื่อย่น เข้า แด้ว ถอง อย่าง เท่า นั้น คือ คุณ เกื้อ กุศล แก่ คน
 หนึ่ง เกื้อ กุศล แก่ ผู้ อื่น หนึ่ง บทว่า สุปะฐิบันโน ๕ บทนี้
 เป็น คุณ เกื้อ กุศล แก่ คน บทตั้ง แด้อาหุเนยโย ไป จน ถึง อนุตตะระ
 ปุญญักเขตต์นี้ เป็น คุณ เกื้อ กุศล แก่ ผู้ อื่น เมื่อ โยคา พระจะระ กุละบุตร
 มา ระภก ตกไป ใน คุณ ของ พระสังฆ์ อยู่ นิเวระณะ ธรรม ก็ จะ ส่งบ
 ร่างับ ไป จาก ต้นตาน จิตร ก็ จะ คั่ง มั่น เป็น ฆะณิกะ ณะมาริ
 แด อุปะจาระ ณะมาริ โดย ถ่าดับ ๆ วิญจณัย ใน สังฆานุสสะติ ยุคติ
 แต่ เท่า นี้ ๗

๐ จะ วิญจณัย ใน คีตานุสสะติ ต่อ ไป ว่า โยคาพระจร กุละบุตร
 ผู้ จะ เจริญ คีตานุสสะติ นั้น ถ้า เป็น กฤหस्थ्य ก็ พึง ขำระ คีต ของ
 กฤหस्थ्य ให้ บริสุทธิ์ ถ้า เป็น บรรพชิต ก็ พึง ขำระ คีต ของ บรรพชิต
 ให้ บริสุทธิ์ ให้ เป็น คีต อัน พระ ะริยะ ชอบ ใจ อย่า ให้ เป็น ท่อน คือ
 ขาด ต้น ขาด ปลาย อย่า ให้ ทะลุ คือ ขาด กลาง อย่า ให้ ต่าง คือ ขาด
 ข้าง หัน ฤๅ ข้าง ปลาย เข้า ไป สอง ฤๅ สาม โดย ถ่าดับ อย่า ให้ พร้อย
 คือ ขาด ใน ระหว่าง ๆ คั่น ๆ กัน พึง ทำ คีต ของ คน ๆ นั้น ให้ บริสุทธิ์

บริบูรณ์พร้อม มนต์ ด้วย ดีแล้ว ฟัง เข้า ไป ยัง เสนาสนะที่ ดังัด คุณ ก่อ
แล้ว แต่ หลัง แล้ว ฟัง พิจารณา ซึ่ง คืด ของ ตน ด้วย ด้ามารก แห่ง คุณ

ความ บริสุทธิ์ อัน พระ อริยะ เจ้า ชอบ ใจ มี อัน ไม่ ขาด เป็น ต้น ว่า
คืด ของ เรา มิได้ ขาด ไน เมื่อ ต้น แด เมื่อ ปลาย มิได้ ทำตาย ใน ท่าน

กลาง มิได้ ต่าง มิได้ พริ้ว เป็น ไทย มิได้ เป็น ทาย ของ คณหา
คืด ของ เรา นี้ เป็น ที่ สรร เสริญ ของ นักปราชญ์ อัน คณหา แด ทฤษฎี

ไม่ เข้า ถือ เอา จับ ต้อง ได้ ย่อม เป็น ไป เพื่อ จะ ให้ ดำเร็จ อูปะจาระณะมาธิ
เมื่อ โยคาพะจร กุละบุตร ระภาค เหนือ อยู่ ถึง คืด ของ ตน โดย นัย ดัง

กล่าว มา นี้ จิตร ก็ จะ ดังบ ร้างบ นีวะระณะ ธรรม ดัง มัน เป็น ะณิกะ
ณะมาธิ แด อูปะจาระ ณะมาธิ โดย ดាំดับ ดាំเร็จ เป็น กามา พะจระ กุศ

วินิจฉัย ใน คีตา นุสณะติ ยุตติ แต่ เท่า นี้ ๗
๐ จะ วินิจฉัย ใน จากา นุสณะติ ต่อ ไป ว่า โยคา พะจระ กุละ บุตร

ผู้ จะ เจริญ จากา นุสณะติ กรรม ฐาน นั้น ฟัง ทำ ใจ ให้ ยินดี รัก ใคร่
ใน อัน บริจาค ทาน ก่อน ๗

อนึ่ง ฟัง ดัง จิตร ไว้ ว่า ตั้ง แต่ นี้ ไป เมื่อ ประฏิคาหก ผู้ จะ รับ ทาน
มิอยู่ เรา ไม่ ได้ ให้ ทาน โดย ที่ สุด แต่ เข้า ก่อน หนึ่ง แล้ว เรา จะ ไม่ บริโภค

เลย เป็น อัน ขาด ที่ เดียว ใน เมื่อ จะ เจริญ จากา นุสณะติ กรรม ฐาน นี้
ฟัง ให้ ทาน แก่ ประฏิคาหก อัน ทรง คุณ เป็น อันดี แล้ว ฟัง ถือ เอา ซึ่ง นิมิตร

คือ อาการ ใน ทาน ที่ ตน ได้ ด้วย บริจาคะ เจตนะ นั้น แล้ว ฟัง เข้า ไป
ใน เสนาสนะ อัน ดังัด มี นัย ดัง กล่าว มา แล้ว แต่ หลัง แล้ว ฟัง ระภาค
ซึ่ง อัน บริจาค ทาน ของ ตน ที่ ประกอบ ด้วย คุณ มีความ ปราศ จาก

ตระหนี่ เป็น ต้น ว่า เป็น ดาว ของ เรา แล้ว หนอ เรา ได้ ชาติ เกิด เป็น มนุษย์
 นี้ ชื่อ ว่า ได้ ด้วย ดี แล้ว หนอ เพราะ อยู่ บัดนี้ ด้วย จิตร ปราศ จาก ตระหนี่
 เรา มี บริจาค อด ละ บด อย ออก แล้ว มี มือ ดัง เบี้ยก อยู่ เป็น นิกย
 เพื่ จะ หยิบ เทยยะ ทาน ให้ โดย เคารพ เรา เป็น ผู้ ยินดี แล้ว ใน อัน
 บริจาค ทาน เรา เป็น ผู้ ควร เพื่อ อัน ขอ ของ ผู้ อื่น ๆ มา ขอ สิ่งใด เรา
 ก็ จะ ให้ ดัง นั้น ตาม ประสงค์ เรา เป็น ผู้ ยินดี แล้ว ใน อัน ให้ แด อัน เจก
 เฉลี่ย ของ ให้ แก่ คน อื่น เมื่อ โยคา พะจร กุณะบุคร มา ระฤก ถึง อัน
 บริจาค ทาน ของ คน โดย นิยม ดัง นี้ จิตร ก็ จะ ปราศ จาก นิเวระณะ ธรรม
 ดัง นั้น เป็น ฆะณิกะ ณะมาธิ แด อุปะจาระ ณะมาธิ โดย ดាំคัม ๆ วิ นิจณัย
 ใน จาคา นุสสะติ ยุคติ แต่ เท่า นี้

๐ จะ วิ นิจณัย ใน เทวะตา นุสสะติ ต่อ ไป ว่า โยคา พะจร กุณะบุคร
 ผู้ จะ เจริญ เทวะตา นุสสะติ กรรม ฐาน นั้น พึง ทำ จิตร ให้ ประ กอบ
 ด้วย คุณ คือ ศรัทธา คีต สุตตะ จาคะ บัญญัติ ก่อน แล้ว พึง ไป
 ยัง ที่ ดัง ต เจียม แล้ว พึง ตั้ง ใจ ซึ่ง ท่าน ผู้ มี คุณ ทั้ง หดาย ที่ เกิด
 ใน คะติ อัน ตี บริบูรณ์ ด้วย สุข สัมบัติ อิตถะวิยะ ยศ บริวาระ ยศ ซึ่ง
 ชาว โลก เรียก ว่า เทวะตา ที่ ประกอบ ด้วย คุณ มี ศรัทธา เป็น ต้น ใจ ใน ที่ เป็น
 พยาน แล้ว จึง ระฤก ว่า “ เหต่า ท่าน เทวะตา ซึ่ง เกิด ใน ที่ คะติ อัน ตี
 บริบูรณ์ ด้วย สุข สัมบัติ ยศ ศักดิ์ ศฤง ฆาร บริวาร เป็น ใหญ่ เป็น
 อะริบตี มี เตชา นุภาพ มาก นั้น ๆ เพราะ เมื่อ ชาติ ก่อน ๆ ท่าน เทวะตา
 เหต่า นั้น ย่อม ประฏิบัติ ประ กอบ ด้วย คุณ คือ ศรัทธา คีต สุตตะ จาคะ
 บัญญัติ ก็ คุณ คือ ศรัทธา คีต สุตตะ จาคะ บัญญัติ ของ เรา นี้ ก็ มี เหมือน กัน

เมื่อตั้ง ท่าน เทวดา ที่ เกิด ใน คคติ อันดี   บริบูรณ์ สุข สัมบัติ ดาภยศไว้
 ใน ที่ เบน พยาน ฉะนั้น แล้ว   ก็ ฟัง ระฤก ถึง คุณ คือ ศรัทธา คัดสุตะ จากะ
 บัญญา ของ คน นั้น เนื่อง ๆ   ว่างไป   เมื่อ ประพฤติ อยู่ โดย นัยนี้   จิตร
 ก็ จะสงบ ว่างไป ปราศ จาก นิเวระณะ ธรรม   ตั้ง มั่น เป็น ษะณิกะ สมะมา
 แด อุปะจาระ สมะมาธิ โดย ตำดัม ๆ   สำเร็จ เป็น กามา พระจร กุศุด บุญญะราช
 วิ นิจฉัย ใน เทวดา นุสสะติ ยุตติ แต่ ท่าน

จะ วินิจฉัย ใน อุปะ สมะมา นุสสะติ ต่อ ไป ว่า   โยคา พระจร กุตะบุตร
 ผู้ จะ เจริญ อุปะ สมะมา นุส สะติ กรรม ฐาน นั้น   ฟัง เข้า ไป ยัง
 ที่ สงัด   แล้ว จึง ระฤก ถึง คุณ พระ นิพพาน ธรรม ว่า   “พระ นิพพาน
 นี้ ย้าย ยี่ เลี้ย ซึ่ง ความ เมา ต่าง ๆ   มี ความ เมา ใน วย เป็น ต้น ”
 ฤว่า   “พระ นิพ พาน นี้ นำ ความ หวัง ความ อยา กตั้ง ระหาย น้ำ เลี้ย ให้
 วิ นาศ ”   ฤว่า   “พระ นิพพาน นี้ ถอน ฐน ซึ่ง อาตัย วิก ไคร่ พัวพันธ์ อยู่
 ใน กามะ คุณ ห้า เลี้ย ด้วย ดี ”   ฤว่า   “พระ นิพพาน นี้ เข้า ตัด เลี้ย
 ได้ ซึ่ง กิเลศ แด กรรม แด วิบาก อัน เป็น เหตุ ให้ สัตว์ หมุน วน เวียน เกิด ตาย
 อยู่ ใน ภพ ทั้ง ส่าม ”   ฤว่า   “พระ นิพพาน นี้ เป็น ที่ ดั้น คั้น หา สิ้น
 ความ สดุ้ง ความ กตัญ ความ อยา ก ด้วย ดี ”   ฤว่า   “พระ นิพพาน นี้
 เป็น ที่ ปราศ จาก กิเลศ เครื่อง ย้อม ใจ ”   ฤว่า   “พระ นิพพาน นี้ เป็น ที่ ดับ
 รากะ โทษะ โมหะ โดย ไม่ เหลือ ”   ฤว่า   “พระ นิพพาน นี้ เป็น ที่ ดับ เพ็ง
 กิเลศ แด เพ็ง ถึง ทุกข์ เป็น สุข อย่าง ยิง   รากะ โทษะ โมหะ ส่าม
 ชื่อ ว่า เพ็ง คือ กิเลศ   เพราะ เกิด ฐน กับ จิตร ทำ จิตร ให้ ไร่ ร้า หมอง
 ชุ่น มัว ด้วย   ทำ จิตร ให้ ไร่ อด กระดั้ม กระถ่าย ด้วย

ชาติ ความ เกิด   ชรา ความ แก่   มรณะ ความ ตาย   โสกะ
 ความ แห้ง ใจ   ปรีเทวะ ความ รำไร พรำ บ่น ด้วย วาจา   ทุกข์
 ความ เจ็บ กาย   โทมนัส ความ เด้อยใจ   อุปายาส ความ คับ แค้น
 ใจ   แปลนี้ ชื่อว่า เพ็ง คือ ทุกข์   เพราะ เปน เหตุ แห่ง ความ
 ทุกข์ ต่าง ๆ ด้วย   เปน ตัว ทุกข์ เหลือ ทน ด้วย   เพ็ง คือ
 กิเลส มี รากะ เปน ต้น   เพ็ง คือ ทุกข์ มี ชาติ เปน ต้น   เหล่า
 นี้ มา ถึง พระนิพพาน แล้ว ย่อม คับ ดั้น ไป หหมด ไม่ เหลือ อยู่ ได้   เหตุ
 นั้น พระ นิพพาน นั้น จึง เปน สุข อย่าง ยิ่ง   ให้ โยคา พะจร กุตะบุตร ผู้
 เจริญ อุปะธะมา นุสสะติ   พึง ระฤก ถึง คุณ ของ พระ นิพพาน บทใด
 บท หนึ่ง เปน อารมณ   โดย นัย ดัง กล่าว มา นี้   เมื่อ ระฤก
 อยู่ ถึง คุณ ของ พระ นิพพาน นั้น เอง ๆ รำ ไป   จิตร ก็ จะ สงบ รำ บับ
 จาก รากะ โทษะ โมหะ   ตั้ง มัน เปน ะณี กะธะมาชิ แด อุปะจาระธะมาชิ
 โดย ถำดับ ๆ   ถำ เร็ว เปน กามา พะจร กุศัล บุญญะ ราชี
 วิวินิจฉัย ใน อุปะธะมา นุสสะติ ยุคติ แต่ เท่านั้น

๐ จะ วิวินิจฉัย ใน มรณะ นุสสะติ ต่อ ไป ว่า   โยคา พะจร
 กุตะบุตร ผู้ จะ เจริญ มรณะ นุสสะติ นั้น   พึง ไป ยัง ที่ สงัด แล้ว
 กระทำ บริกรรม นึก ไป ว่า   “ ความ ตาย จัก มี แก่ เรา ๆ จัก ต้อง
 ตาย ”   ตั้ง นี้   ฤา นึก ว่า   “ ผู้ จิตร ของ เรา จัก ชาติ ไป ”   ตั้ง นี้
 ฤา จะ นึก ว่า   “ เรา มี ความ ตาย เปน ธรรมดา ถ่วง ความ ตาย ไป ไม่ได้ ”
 ตั้ง นี้ ก็ ได้   เมื่อ ทำ บริกรรม นั้น พึง ทำ ใน ใจ นึก ด้วย อุบาย   อย่า
 ได้ ทำ ใน ใจ นึก ด้วย หา อุบาย มิ ได้   ซึ่ง ว่า ทำ ใน ใจ นึก ด้วย อุบาย

ระภาค ถึง ความ ตาย อยู่ ๑ ญาณ รู้ว่า “ ความ ตาย จัก มี เป็น แน่ ตัว จะ
 ต้อง ตาย เป็น แท้ ” ๑ เกิด ตั้ง เวช อดใจ ๑ เมื่อ ระภาค ถึง ความ
 ตาย ประกอบ พร้อม ด้วย องค์ ทั้ง สาม นั้น แล้ว ก็ จะ ช่ม นีวะ ระณะ
 ธรรม ทั้ง สิ้น เสีย ได้ จิต ใจ ก็ จะ ตั้ง มั่น เป็น ษะณิกะระมาธิ แต่ อุประจา
 ระณะ มาช โดย ลำดับ ๆ ดำ เจริญ เป็น กามา พระ รุกศต ราษี
 โยคา พระ รุกศต บุตร ผู้ ระภาค ถึง ความ ตาย เนื่อง ๆ อยู่ อย่าง นั้น
 ก็ จะ เป็น ผู้ ไม่ ปรมาท ไม่ มัว เม่า สิ้น กาด ทั้ง สิ้น จะ ไม่ ยินดี ยิง ใน ภพ
 ตัด ความ ยินดี ยิง ใน ภพ ทั้ง สิ้น เสีย ได้ จะ ไม่ รัก ใคร ใน
 ชีวิต หมด ความ รัก ใคร ใน ชีวิต เสีย ได้ จะ เว้น เสีย ซึ่ง
 กรรม ที่ เป็น บาป จะ เป็น ผู้ มัก น้อย ไม่ สะสม เก็บ เข้า ของ ไร้มาก
 จะ เป็น ผู้ มี มัจฉิน คือ ตระหนี่ ปราศ จาก สันดาน มิ ได้ หวง เสีย ตาย
 ใน เครื่อง บริกขาร ทั้ง สิ้น จะ ถึง ซึ่ง อัน คุน เคย ใน อนาคต จะ สัจญา
 ความ หมาย รู้ ว่า สังขาร คือ รูป ธรรม นาม ธรรม ร่าง กาย จิต ใจ ไม่
 เทียง แด ทุก ษะ สัจญา ความ หมาย รู้ ว่า สังขาร เป็น ทุก ษะ แด อะ นัตตะ
 สัจญา ความ หมาย รู้ ว่า ธรรม ทั้ง สิ้น เป็น อะ นัตตา ไซ้ ตัว ไซ้ คน ไซ้ สัตว์ ไซ้
 บุคคล อะ นิจจัง ทุก ษะ อะ นัตตา นั้น ก็ จะ เข้า ไป ตั้ง บรากฏ อยู่ แฉ่ง ชัด
 ใน สันดาน อนึ่ง เมื่อ ความ ตาย มา ถึง ก็ จะ ไม่ กัด ด้ ตาย เป็น ผู้
 มี สละ ตาย มิ ได้ เป็น คน หดง ตาย คน ที่ ไม่ ได้ เจริญ มะระณะ สละ ตาย นั้น
 เมื่อ โกธ จะ ตาย มัก จะ สะตั้ง ตก ใจ กัด ด้ ตาย เป็น กำถัง ดัง คน อัน
 สัตว์ ร้าย ครอบงำ ไร้ จะ กิน เป็น ภัทสาหาร มิ ณะ นั้น ดัง คน อัน อยู่ ใน
 ใจ มือ ของ ใจ ฤ ใจ มือ ของ เพ็ชระ มาฏ มี ความ สดั่ง

ตกใจกลัว ฉะนั้น ๆ คุณคือเจริญ มาระณะสะติ นี้ เบน บัจจย ที่จะให้
 ได้ สำเร็จ แก่ พระนฤพาน ผู้ที่เจริญ มาระณะสะติ กรรมฐานนี้
 ถ้ายังมี สำเร็จ แก่ พระนฤพาน ในชาตินี้ เมื่อสิ้นชีพ ทำตาย
 วัชระตง ก็จะมีสุคติ ภาพ เบน เบื้อง หน้า มะระณา นุสสะติ ภาวะณา ย่อม
 ประกอบไปด้วย คุณานิสังส์ เบน อัน มาก ฉะนั้น ๆ เพราะ ฉะนั้น ควร
 ที่ ผู้ปรีชา จะพึง มี อุดาหะ เจริญ มาระณา นุสสะติ กรรมฐานนี้ สิ้น กาด
 เมือง ๆ เทอญ ๆ

วินิจฉัย ใน มาระณะสะติ ยุคติ แต่เท่านี้ ๗๖

จะวินิจฉัย ใน กายะคะตา สะติ ต่อ ไป ว่า โยคา พระจร
 กุตะบุตร ผู้จะเจริญ กายะคะตาสะติ กรรมฐาน นั้น พึง ตั้ง สะติ กำหนด
 พิจารณา ซึ่ง กาย เบน ที่ ประชุม แห่ง ส่วน หน้า เกิดยึด ข้าง บน ตั้ง
 แต่ พ้น เท่า ๕ มา ข้าง ต่าง ตั้ง แต่ ปลาย ฌม ลง ไป มี หนึ่ง หุ้ม อยู่โดย
 รอบ ให้ เห็น ว่า เต็ม ไปด้วย ของ ไม่สะอาด มี ประการ ต่าง ๆ ถ้าจะ นับ
 เบน ส่วน ๆ สามสิบ เอ็จ ส่วน คือ เกศา ฌม ทั้งหลาย ส่วน ๑
 โดมา ฌน ทั้งหลาย ส่วน ๑ นะชาเล็บ ทั้งหลาย ส่วน ๑ ทันตา พัน
 ทั้งหลาย ส่วน ๑ ตะใจ หนึ่ง ส่วน ๑ มัด เนื้อ ส่วน ๑
 นะหา รุ เส้น เอ็น ทั้งหลาย ส่วน ๑ อัญฐี กระจุก ทั้งหลาย ส่วน ๑
 อัญฐีมินุชฺช เยื่อ ใน กระจุก สมอง ส่วน ๑ วิกกั ม้าม ส่วน ๑
 หะทะยั หัวใจ ส่วน ๑ ยะกะนัตถ์ ส่วน ๑ กิโถมะกั พังผืด ส่วน ๑
 บีหะกั ไต ส่วน ๑ บัปผาดั ปอด ส่วน ๑ ฉันคั ไล่ใหญ่ ส่วน ๑
 ฉันตะคุณั ไล่ น้อย ที่ รัต เหนียว ไล่ใหญ่ ไล่ ส่วน ๑ อุทะริยั อาหาร

ใหม่ ส่วน ๑   กะริต์อาหาร เก่า ส่วน ๑   บิศค้ำ น้ำดี ส่วน ๑
 เสมห้ น้ำ เคศยม์ ส่วน ๑   บุพโพ น้ำ เหลือง ส่วน ๑   โถหิต น้ำ
 เตือด ส่วน ๑   เตโท น้ำ เหงื่อ ส่วน ๑   เมโท น้ำ มัน ชัน ส่วน ๑
 อัสสู น้ำ ตา ส่วน ๑   วะสา น้ำ มัน เหลว ส่วน ๑   เซไฟ น้ำ ตาย
 ส่วน ๑   ดิงฆานิกาน้ำ มุก ส่วน ๑   ตะลิกาน้ำ ไร่ช้อย ส่วน ๑
 มุกค้ำ น้ำ เยี่ยว ส่วน ๑   รวม เปน ๓๑ ส่วน ด้วย กัน ๗

ผสม นัน ออก ชัน ตาม หนังสือ คีษะ ทังดิน   ชัน นัน ออก ชัน ตาม ชุมชน
 เว้น ไว้ แต่ ผ่ามือ ผ่า เท้า   เต็บ นัน ออก ชัน ตาม ปตาย มือ ปตาย เท้า
 ดีขาว คด้าย เกตุดีปตา   พัน นัน ออก ชัน ตาม กระตุก คาง ช้างบน ช้าง
 ดำ สำหรับ บด เคี้ยว อาหาร!   หนังสือ หุ้ม อยู่ ทั่ว กาย   เนื้อ นัน
 อยู่ ถัด หนังสือ เข้า ไป เปน ชัน ๗   พอก กระตุก ไว้ ดังดิน ทาฝา มี ดีแดง ๗
 เต็น เอ็น นัน ดีขาว ใหญ่ บ้าง เด็ก บ้าง   เกี้ยว ประสาน ผูก พันธ์ กระตุก ไว้
 ดุจ เกาวัดย ผูก พันธ์ รัต พัน ไว้   มี ให้ กระจัด กระจาย ฉะนั้น ๗

กระตุก นัน เปน ร้าง โคตง ค้ำ แขง อยู่ ใน กาย ประมาณ สาม ร้อย ท่อน มี ดีขาว
 เยื่อ ใน กระตุก นัน มี ดีขาว เหมือน กะ ยอด หวาย ที่ บุคคด เผา อ่อน แล้ว ได้ ไว้
 ใน กระบอก ไม้ ฉะนั้น   เยื่อ ใน ชมอง คีษะ นัน เปน ยวงขาว เหมือน
 กะนุ่น คดุก กะทิ ๗   ม้าม นัน เปน ก้อน เนื้อ สอง ก้อน มี ช้อย ช้อย อัน เดียว กัน
 ดัง ผล มะม่วง สอง ผล มี ช้อย อัน เดียว กัน ฉะนั้น มี ดีแดง คด้า ๗   หัวใจ นัน
 มี ดีแดง ดีฐฐาน เหมือน กะ ดอกบัว คุม   ตั้ง อยู่ ท่ามถาง ออก ๗
 คับ นัน เปน แผ่น เนื้อ สอง แผ่น มี ดีแดง คด้า   ตั้ง อยู่ ระหว่าง งอก ช้าง
 ขวา เคียง เนื้อ หัวใจ   ถ้าคน มี ปัญญา มาก ปตาย คับ นัน เปน แฉก ๗

สอง แฉก บ้าง ถ้าม แฉกบ้าง ๆ พังผด นันมี ดี ชาว เห็นยว หนึ่ง กับ เนื้อ
 คิด กัน ไว้บ้าง เห็นยว เนื้อ กับ เอ็น คิด กัน ไว้บ้าง เห็นยว กระจุก กับ
 เนื้อ คิด กัน ไว้บ้าง ไต นั้น เบน ชัน เนื้อ ดี คำ คำ เหมือน ถิ่น โค คำ
 อยู่ข้าง ชาย โครง ข้าง ชาย ปอด นั้น เบน แผ่น เนื้อ ใหญ่ ดี แดง คำ
 ตั้ง อยู่ท่าม กลาง ออก ปกคลุม ม้าม แด หัว ใจ แด คับ อยู่ ตุจ ฝาระมี ให้ พัง
 เข้า ใจ ว่า หัว ใจ อยู่ท่าม กลาง ออก ม้าม อยู่ ข้าง ชาย หัว ใจ คับ อยู่
 ข้าง ขวา หัว ใจ ปอด ปกคลุม บิด ม้าม หัว ใจ แด คับ อยู่ ทั้ง หมด
 ได้ ใหญ่ อยู่ ไค้ ม้าม ได้ น้อย อยู่ ไค้ หัว ใจ คับ ไค้ อยู่ บน ได้ ๆ
 ก็ ได้ ใหญ่ นั้น ปถาย ข้าง หนึ่ง อยู่ คอ หอย ปถาย ข้าง หนึ่ง อยู่
 ทวาร ขด อยู่ ๓๑ ขด ทบไป ทบมา แซ่ ชุ่ม อยู่ ด้วย โดหิต ใน ท้อง
 ตั้ง ปถาไหล เมื่อ ก บุคคล คัด คีชะ แด้ว แด แซ่ ไว้ ใน ราง เตือด ฉะนั้น
 ได้ น้อย นั้น รัต ได้ ใหญ่ ที่ ทบ ไป ทบมา อยู่ ดี ชาว ๆ อาหาร ใหม่นั้น
 คือ สิ่งของ ที่ บริ โภค ถิ่น ดง ไป ถึง ท้อง แด้ว แด อาเจียน ออก
 มา เดี่ย เช่น นั้น ๆ อาหาร เก่า นั้น คือ ของ ที่ จะ บริ โภค ค้าง อยู่ใน
 ท้อง กลาย เป็น กุณ เช่น อุจจาระ ที่ ถ่าย ออก มา ฉะนั้น ๆ น้ำ ดี นั้น ดี
 เขียว คำ ๆ ที่ เบน ผัก ติด อยู่ ไค้ คับ ที่ ไม่ เบน ผัก
 ชุ่ม ทราบ อยู่ ทั่ว ทั้ง ทั่ว เว้น ไว้ แต่ ผม ขน เต็บ พัน แด กระจุก แด หนึ่ง
 ที่ เบน แผ่น แขง กระจ่าง เดี่ย ๆ น้ำ เค็ด ชมัน นั้น ดี คำ ๆ เบน มวก ๆ
 ชั่ง อยู่ ใน ได้ ใหญ่ ปกคลุม อยู่ ข้าง บน กำบัง ถิ่น ปะฎิกูต มี ให้ พัง
 ชัน มา ได้ ขณะ เมื่อ บุคคล กิน อาหาร ถิ่น ดง ไป น้ำ เค็ด ชมัน
 นั้น ก็ แหวก ออก เป็น ช่อง ครั้น อาหาร ดง ไป แด้ว ก็ ถัด บิด เข้า

๓๑ ส่วนนี้ ตาม พระบาท พระพุทธเจ้า ครดิ์ เทศนา แต่ใน คัมภีร์ อรรถ กะถา ท่าน แยก เยื่อ ใน สมอง คีษะ ออก ส่วน หนึ่ง ต่าง หาก เรียก ว่า มัตตะเกมัตตะลุงค์ จึง เปน อากา ๓๒ อากา ๓๒ นี้ ย่อม

ปรากฏ แก่ ชาว โลก โดย มาก ชาว โลก ย่อม ร้อง เรียก ว่า “ อากา ๓๒ ”

ดังนี้ อากา ๓๑ ตาม ใน พระบาท อากา ๓๒ ตาม ใน พระบรรณกะถา นี้ ให้ โยคา พระจร กุตะบุตร ผู้ เจริณู กายะคะตะตะติ

ฟัง พิจารณา ให้ เห็น เปน ประฏิภูต โดย ดี แด่ สันฐาน แด่ กดิน แด่ ที่ เกิด แด่ ที่ อยู่ ทุก ส่วน ๆ ๆ ส่วน ไต ส่วน หนึ่ง ก็ ได้ ฟัง พิจารณา โดย อะนุ

โตม ประฏิโตม ถอยนำ ถอย หลั่ง กลับ ไป กลับ มา ให้ เห็น เบน ของ ประฏิภูต ลง จง ได้ ถ้า ไม่ เห็น เบน ของ ประฏิภูต ลง ได้ ยัง กำหนด

รัก ใคร่ ยินดี อยู่ใน กาย ไชร์ ก็ ฟัง ตาม ได้ ไป ใน ใจ ว่า สิ่ง ไหน เปน ของ ดี ของ งาม ใน กาย นี้ จึง มา กำหนด รัก ใคร่ ยินดี เอา เปน

หนักหนา กาย นี้ เบน ของ ประฏิภูต ฟัง เกดียด ทั้ง สิ้น ไม่ ใช่ว่า ” แล้ว

ก็ ให้ ฟัง กำหนด ได้ ไป ใน ใจ อีก ว่า “ นั้น ก็ ผม } นั้น ก็ ด้็บ } จง ถึง

บุตร เปน ที่ สุด ” แล้ว จึง กลับ ตาม ไป ใน ใจ อีก ว่า “ ส่วน ไหน เดี ที่

เบน ของ ดี } ” ถ้า ได้ ไป ใน ใจ ดัง พรรณา มา ฉะนี้ ก็ จะ เห็น ดัง ว่า “ เบน ของ ประฏิภูต ฟัง เกดียด ได้ ถ้า ไม่ เห็น เบน ของ ประฏิภูต ทุก ส่วน ไชร์ ส่วน ไหน ที่ ปรากฏ เปน ของ ประฏิภูต ชัด คือ มุตร คุธ ญา บุปโพ โถหิต เตมทะ เหงื่อ ไคด ก็ ฟัง นี้ กแต่ ส่วน นี้ ไร่ ไป จง ประฏิภูต

ผู้ซึ่ง ครั้น เห็น ส่วนใด ส่วน หนึ่ง เป็น ประพฤติแล้ว ส่วน อื่น ๆ

ก็จะเห็นเป็นประพฤติกไป เหมือน กัน ดัง นั้น ผู้ที่ } ที่ ออก ชั้น บนสุด

คน ทั้งหลาย ย่อม เกิดยึด ฉันท ใด ผมน เดิมพัน ก็ อารีย์ มุตรคุณ บุป โ

ใด หัก ชุ่ม อยู่ เป็น ของ ประพฤติ พึง เกิดยึด ฉันท นั้น

อันนี้ เข้า ของ ผ้า นุ่ง ผ้า ห่ม เป็น ต้น ซึ่ง เป็น ของ บริสุทธิ์

สะอาด ดี ถ้า เบือน มุตร คุณ น้ำ เตือด น้ำ หนอง แล้ว คน ผู้ที่ สะอาด

ทั้งหลาย ก็ เกิดยึด แด กถ่าว ดี เคียน ว่า ผ้า ประพฤติ นักเบือน มุตร คุณ

น้ำ เตือด น้ำ หนอง ไม่ ยาก จะ จับ ต้อง นุ่ง ห่ม ฉันท ใด ผมน เดิมพัน หนงน

ถึง บุคคล จะ สำคัญ ว่า ดี ว่างาม ก็ คิด เบือน อยู่ ด้วย มุตรคุณ น้ำ เตือด น้ำ

หนอง เครื่อง ประพฤติ ก็ ชื่อ ว่า เป็น ของ ประพฤติ ไม่ ควร กำหนัด ยินดี ฉันท นั้น

อันนี้ ม่อ ช้าง ใน ใต้ มุตรคุณ น้ำ เตือด น้ำ หนอง แด ของ เน่า ต่าง ๆ ช้างนอก

แม้จะ วาด เขียน ตก แต่ง ให้ งดงาม สัก เทาใด ๆ ก็ ไม่ พัน ประพฤติ

เพราะ มุตร คุณ แด น้ำ เตือด น้ำ หนอง แด ของ เน่า เหล่า นั้น ชุ่ม ออก มา

พา ให้ เห็น เป็น ประพฤติ ฉันท ใด กาย นี้ เต่า ถึง จะ ชัดดี ตก แต่ง ประดับ

ประดา ให้ วิจิตร งาม อย่างไร ก็ เหมือน กับ ม่อ ที่ วิจิตร งาม ช้าง นอก

ช้างใน เค็ม ไป ด้วย ของ ไม่ สะอาด มี มุตร คุณ เป็น ต้น ฉันท นั้น

เมื่อ พิจารณา กาย ของ คน เห็น เป็น ประพฤติ แล้ว ก็ พึง พิจารณา

กาย ของ ผู้ อื่น ให้ เห็น เป็น ประพฤติ เหมือน กัน แล้ว รวม กาย คน

กาย ผู้ อื่น เป็น อัน เดียว กัน พึ่ง พิจารณา ไป โดย หนัย ดัง กถ่าว

มานี้ เมื่อ โยคาพะจร กุระบุตร ประวิบัติ อยู่ ดัง นี้ จิตร ใจ ก็ จะ สงบ

รับ จากนิเวระณะธรรม

ตั้ง มัน เปน ฆะณิกะสะมาธิ แด อุปะจารสะ

มาธิ แด อับปะนา สะมาธิเพียง ประฐมณาน โดยลำดับ ๆ สำเร็จ

เปนกามาพะจรกุศล แดรูปาพะจร กุศล หนึ่ง ถ้าโยคา พะจรกุดบุตร

อาศรัย ซึ่ง อารัมมะณะ ประเภท คือ ดี ต่าง ๆ มีดี เชี่ยว เปน ต้น ซึ่ง

ปรากฏ ใน อากา

๓๑	}	น	พิจารณาเอาเบน กะถิน บริกรรมไป
๓๓			

ก็ จะได้ สำเร็จ อับปะนาสะมาธิ ตลอด ขึ้น ไป ถึง จะตุดณะมาน บัญจะ

มะณาน แด จะ เปน อุปะนิสสัย ให้ ตรีส รั้ตลอด ถึง ฉะพำภิญญาสะมา

บัติ แด มรรคผล เหตุ นั้น ควร ที่ กุดะบุตร ผู้มี ศรัทธา อย่าได้ ประ

มาท ฟัง อุปะหะเจริญ กาย คะตา สะติกรรมฐาน น อัน ประกอบ ด้วย

อานิสังส เปน อัน มาก ดุจพรรณา มา ฉะน เทอญ ๗

วินิจฉัยในกายะคะตาดติ ยุคติ แต่เท่านี้

๑ จะวินิจฉัยใน อาณาปาณะสะติกรรมฐาน ต่อไป ว่า โยคาพะจร

กุดะบุตร ผู้จะเจริญ อาณาปาณะสะติกรรมฐาน นั้น ฟัง เข้า ไป อาศรัย

อยู่ใน บ่า ฤฯ อยู่ใน รุกขะมุด ร่ม พฤษภา ฤฯ อยู่ใน เวื่อน โรงดำตากฎิ

ที่ว่าง เบต่า เปน ที่ เจียบ สังก แห่ง ไค แห่ง หนึ่ง สสมควร แก่ ภาวะนา

โยคแล้ว ฟัง หนึ่ง คู้ บันดงก ฆค สะมาธิ เท้า ขวา ทับ เท้าซ้าย

มือ ขวา ทับ มือ ซ้าย ตั้งกาย ให้ตรง ดำรง สะติ ไว้ ให้มั่น คอย

กำหนด รู้ดณ หาย ใจ เข้า หายใจ ออก อย่าให้ลืม หดง เมื่อ หายใจ เข้า

ก็ ฟัง กำหนด รู้ว่า หายใจ เข้า เมื่อ หายใจ ออก ก็ ฟัง กำหนด รู้ว่า หาย

ใจ ออก เมื่อ หายใจ เข้า แด ออก ยาว ฤฯ ต้น ก็ ให้ ฟัง กำหนด รู้

คั้น คั่วคั่ว อดอด้าด้า บัดด้าด้า^๕   มีในที่ไหน ไม่มีในที่ไหน มีแก่
 คนพวกไร   ไม่มีแก่คนพวกไร   เมื่อพิจารณาถึงนี้ ก็รู้ว่าดม
 หายใจเข้าออกนี้   มิได้มีแก่คนตายเป็นต้น   เมื่อรู้ดังนั้นแล้ว
 ฟัง คัก เคื่อนตนเองว่า   ตกรับพันพิศตัวท่านก็มีใช้คนตายเป็นต้น
 ดมจะสูญหายไปข้างไหนคงจะมีอยู่เป็นแท้   แต่ถ้าว่าบุญญาท่าน
 น้อยจึงกำหนดไม่ได้   เมื่อคักเคื่อนตนดังนี้แล้ว   ฟังดังสระคิ
 กำหนดที่ดมมากระทบ   ครั้นจับลมอันมากระทบเป็นปรกติได้แล้ว
 ฟังมะนะดีการซึ่งดมนั้น   แท้จริงดมอด้าด้า บัดด้าด้า นั้น   ถ้าคน
 มีนาสิกยาวดมกระทบกระทบจะมาก   ถ้าคนมีนาสิกสั้นดมกระทบริม
 ปาดายปากเบ้องบน   เหตุดังนี้ให้โยคาพะจร กุตะบุตร   เอาสระคิ
 คอยกำหนดซึ่งดมว่าจะมากระทบซึ่งที่อันนี้   ดูจะบุรุษย์ไถนา
 ด้วยโค   แดบุรุษย์ผู้ไถนานั้น   ครั้นไถไปภอเต็มกำดั่งโคแล้ว
 ก็ปล่อยโคออกจากแอกปล่อยไป   ส่วนคนนั้นก็เข้านั่งอยู่ได้ร่วมไม้
 เพื่อรับกรวนกรวย   ฝ่ายโคนั้นก็เข้าไปยังบ่าชฎีด้วยกำดั่ง
 เรว   บุรุษย์ผู้ไถนา นั้นปราถนาจะจับโคมาเทียมแอกไถนาต่อไป
 อีก   จะได้ตามรอยเท้าโคไปในบ่าชฎีนั้นหามิได้   ถือเอา
 เชือกแอกประทักแล้ว ก็ตรงไปยังประเทศที่โคเคยตง   นั่งคอยนอน
 คอยอยู่ในที่นั้น   ฝ่ายโคเที่ยวไปหาอาหารกินอิ่มแล้ว   ก็ลงไป
 ยังทำน้ำกินน้ำแล้ว   เจ้าของโคนั้นเห็นก็จับเอาโคนั้น
 มาผูกด้วยเชือกแอกด้วยประทักแล้ว   ก็พามาเทียมแอกเข้าไถนา
 ไปอีกเด้า   ช้อนแอดันใด   โยคาพะจรผู้จะเจริญอาณาปาณะสระคิ

กรรมฐานนี้ เมื่อ ตม อัดสำละ บัดสำละ สุกฺข หาย ไป แล้ว ขย่ำ พึง
 ไป แลวง หา ใน ที่อื่น พึง ถือ เอา ซึ่ง เชือก คือ ละเอียด ประทับ คือ บัญญา
 คึง ใจ ซึ่ง จิตร คอย ประจำ อยู่ใน ที่ อัน ตม เคย ถูก ต้อง โดย ปกติ อุดาห
 มะระดีการ กำหนด ไป ไม่ ช้ำ ตม นั้น ก็ จะ ปรากฏ ตูจ โศ อัน ตง มา สู้ ทำ
 ลำคัม นั้น ก็ จะ จับ ตม อัดสำละ บัดสำละ ได้ ผล ให้ มัน ด้วย เชือก คือ
 ละเอียด เอา มา ประกอบ เข้า ใน ที่ อัน ตม เคย ถูก ต้อง นั้น แล้ว ก็ แทง
 ด้วย ประทับ คือ บัญญา แล้ว ก็ พึง ประกอบ ซึ่ง กรรมฐาน นี้เอง ๆ
 เมื่อ โยคาพระจร ประกอบ นี้เอง ๆ ดังนี้ มี ข้ำ อุกคะหะ นิमितร แด ประ
 ฎิภาค นิमितร ก็ จะ ปรากฏ แก่ โยคาพระจร นั้น อุกคะหะนิमितร
 แดประฎิภาค นิमितร ที่ ปรากฏ แก่ โยคาพระจร นั้น จะ ได้ เหมือน กัน ทุก
 องค์ หามิได้ โยคาพระจร บางองค์ อุกคะหะนิमितร เมื่อ เกิด นั้น
 มี ลำคัม อัน สุกฺข ปรากฏ ดัง ปุยุ นุ่น บ้าง ปุยุ ลำคัม บ้าง แดนิमितร ทั้ง ๒ นี้
 เมื่อ ปรากฏ ขึ้น ด้วย พง์ เอา อุกคะหะนิमितร อย่าง เดียว คำพิภากษา
 ใน อรรถกถา นั้น “ อุกคะหะนิमितร แด ประฎิภาค นิमितร นี้ ปรากฏ
 แก่ โยคา พระจร บาง องค์ เปน วง ช้อง รัศมี ดาว แด ดวง แก้ว มณี แก้ว มุกดา
 โยคาพระจร บางองค์ อุกคะหะนิमितร แด ประฎิภาค นิमितร มี
 ลำคัม อัน หยาบ ปรากฏ ดัง เม็ดค ใน ผ้า บ้าง ดัง เสี้ยน เสกตไม้ แก่น
 บ้าง บางองค์ ปรากฏ ดัง ค่าย สาย สังวาล อัน หยาบ แด เปดว ควัน บ้าง
 บางองค์ ปรากฏ ตูจ หนึ่ง โย แดตง มุม อัน ซึ่ง อยู่ แด แผ่น เมฆ แด ดอก
 บัว หดอง แด จักวรรค บาง ที่ ปรากฏ ดังดวง พระจันทร์ พระ อาทิตย ก็ มี
 ก็ กรรมฐาน อัน เดียว นั้น นิमितร เกิด ขึ้น ต่าง ๆ กัน ด้วย บัญญา ของ

มานี้เนื่อง ๆ ก่อน

๑ ซึ่ง ให้เจริญ เมตตา ใน คน ก่อน นั้น ด้วย สามารถ จะ ให้ กระทำ
 ซึ่ง คน เป็น พยาน จะ ให้ เห็น ว่า คน นั้น ยาก ได้ แต่ ความ สุข เกิดยดซึ่ง
 ทุกข์ แลภัยต่าง ๆ ฉนั้นใด สัตว์ ทั้งหลาย อื่น ๆ ก็ ยาก ได้ สุข เกิดยด
 ซึ่ง ทุกข์ แล ภัยต่าง ๆ ฉนั้นนั้น เมื่อ เห็น ดังนี้ แล้ว จิตร์ ของ โยคาพระจรนั้น
 ก็ ปรารถนา จะ ให้ สัตว์ ทั้งสิ้น อื่น ๆ มีความ สุข ความเจริญ ด้วย เหตุ ดังนั้น
 จึง ให้ โยคา พระจร ตั้ง เมตตา จิตร์ ใน คน ก่อน เมื่อ ตั้ง เมตตา จิตร์ ในคน
 แล้ว ถ้าดับ นั้น พึง ตั้ง เมตตา จิตร์ ไป ใน สัตว์ ทั้งหลาย อื่น ทั่ว ไป ไม่มี
 ประมาณว่า “ สัตว์ ทั้งหลาย ทั้งสิ้น จง อย่า มี เหวร แก่กัน แลกัน เดย ”
 ฤว่า “ สัตว์ ทั้งหลาย ทั้งสิ้น จง อย่า มี พยาบาทแก่กัน แลกัน เดย ”

ฤว่า “ สัตว์ ทั้งหลาย ทั้งสิ้น จง อย่า มี ความ บัวชใช้ ดำบาก กาย
ใจ) เดย ”

ฤว่า “ สัตว์ ทั้งหลาย ทั้งสิ้น จง อย่า มี อุบัตถะ ทุกข์ ภัย เกิด
 ขึ้น ในกาย ในใจ เดย ” ฤว่า “ สัตว์ ทั้งหลาย ทั้งสิ้น จง เป็น สุข ๆ

รักษาคน พ้น จาก ทุกข์ ภัย ทั้งสิ้น ทุกุอิริยาบถเทอญ ๆ เมตตา ภาวะนา น
 เป็น ข้าศึก แก่ โทษะ แล พยาบาท โดยตรง เมื่อ โยคา พระจร เจริญ เมตตา
 นั้น จะมณะ โทษะ แล พยาบาท เดียว ไร ด้วย ดี จิตร์ ก็ จะ ตั้งมั่น

เป็นพระนิ กะระมาชิ แลอุปะจา ระระมาชิ แล อับปะนะระมะชิ โดย ดำดับ ๆ
 อื่นผู้ เจริญ เมตตา ภาวะนา นี้ จะ หลับ อยู่ ก็ เป็น สุข จะ คั้น อยู่
 ก็ เป็น สุข จะ ผัน เห็น ก็ เป็น มงคล ไม่ ตามก ย่อม เป็น ที่ รัก ใคร
 ยินดี ของ มนุษย์ แล อมนุษย์ ทั้งสิ้น ไฟ ก็ ไม่ ไหม้ ไม่ แล

ทำให้ร้อนได้ พิศ ทั้งหลาย คือ พิศ ของ สัตว์ ที่มี พิศ ต่าง ๆ แดพิศ
 หวาน พิศยา ดาดครว วุช ต่าง ๆ ก็ ไม่ อาจ ประทุษร้าย ทำ อันตราย
 แก่ กาย แลชีวิตได้ สี่ หน้า ย่อม มอง ไถ่ งาม จิตร ย่อม ต้ง มั่น ได้
 เร็ว พด้น เมื่อ จะ คาย ย่อม ได้ สละ ติ ไม่ หลง ตาย คาย แล้ว แม้ จะ
 เกิด อีก ก็ ย่อม เกิด ใน ที่ ดี เช่น ที่ เสวย สุข ถ้า ไม่ เลื่อม จาก ฌาน ก็ ไป
 เกิด ใน พรหม โลก เมตตา ภาวระนา มี อานิสงส์ ๘ คุณ ต่าง ๆ แก่ ผู้ ที่ ได้
 เจริญ ฉะนี้ เหตุ ดัง นั้น ควร ที่ กุณบุคร จะ พึง มี อุดำหะ เจริญ เมตตา กรรม
 ฐาน นี้ ๗ เมตตา พรหม วิหาร ยุค ติ แต่ เท่า นี้

๑ จะ อธิบาย ใน กรุณา พรหม วิหาร ต่อ ไป ว่า เมื่อ โยคา พะจร
 กุณบุคร ได้ เห็น มนุษย์ ฤๅ สัตว์ ที่ ได้ ความ ทุกข์ ลำบาก อยู่ พึง ถือ เอา
 ซึ่ง มนุษย์ แล สัตว์ นั้น เช่น อารมณฺ์ แล้ว จึง แผล่ กรุณา จิตร ไป ว่า “ สัตว์
 ผู้ นี้ ถึง ซึ่ง ความ ทุกข์ ลำบาก ยิ่ง นึก หนอ แม้ ไฉน จะ พึง พ้น จาก ทุกข์
 เหล่า นี้ ได้ ” ๗ ถ้า จะ แผล่ กรุณา จิตร ไป ใน สัตว์ ไม่มี ปรมาณ พึง บริ
 กรรม ว่า “ สัตว์ ทั้ง หลาย ทั้ง ดิน จง พ้น จาก ทุกข์ เทอญ ” ๗ เมื่อ โยคา พะจร
 กุณบุคร ทำ บริกรรม นึก อยู่ ดัง นี้ เนื่อง ๆ ราว ไป ไม่ หยุด ก็ จะ ละ เดี๋ยว
 ได้ ซึ่ง วิหะธา ความ เมียด เมี้ยน สัตว์ นิเวระณะ ธรรม ก็ จะ ส่ง บร่าง บไป
 จาก จิตร จิตร ก็ จะ ต้ง มั่น เป็น ษะณิกะ ณะมาธิ แล อุปะจาระ ณะมาธิ
 แล อัยปะนา ณะมาธิ โดยลำดับ ๆ ถ้า เร็ว เป็น กามา พะจร กุศต แล รูปา พะจร
 กุศต ๗ กรุณา พรหม วิหาร ยุค ติ แต่ เท่า นี้

๑ จะ อธิบาย ใน มุทิตา พรหม วิหาร ต่อ ไป ว่า เมื่อ โยคา พะจร
 กุณบุคร ได้ เห็น ฤๅ ได้ ยิน ซึ่ง มนุษย์ ฤๅ สัตว์ ที่ เป็น สุข สละบาย เจริญ อยู่

ใน สุขสมบัติ ของคน ๆ แล้ว พึง ทำ จิตร ให้ ชื่นชมยินดี ใน สุขสมบัติ
 ของ มนุษย์ แต่ สัตว์ เหล่า นั้น แม้ มุกตา จิตร ไป ว่า “ สัตว์ ผู้ นี้ หนอบริบูรณ์
 ยิ่ง นัก มี สุขสมบัติ มาก จง เจริญ ยิ่ง ยืน อยู่ใน สุขสมบัติ ของคน ๆ
 เทอญ ฯ ถ้า จะ แผล มุกตา จิตร ไป ใน สัตว์ ไม่ มี ประมาณ พึง ทำ
 บริกรรม นึก ว่า “ สัตว์ ทั้ง หาย ทั้งสิ้น จง อย่า เลื่อมวิบัติ ไป จาก สุข
 สมบัติ ที่ คน ได้ แล้ว เลย ” ฤฯ นึก ว่า “ สัตว์ ทั้ง หาย ทั้งสิ้น จง ยิ่ง ยืน
 อยู่ ใน สุขสมบัติ ของคน ๆ เทอญ ” เมื่อ ทำ บริกรรม นึก อยู่ ดัง นี้ ไร้ ไป
 ไม่ หยุค ก็ จะ ละ เลี้ย ได้ ซึ่ง ความ ไม่ ยินดี ใน สมบัติ ของ สัตว์ อื่น
 ก็ จะ ได้ สำ เร็จ ะณิกะมาธิ แล ุปะจาระสะมาธิ แล อัมปะนะมาธิ โดย ดำ
 ด้บ ๆ ๆ มุกตา พรหมวิหาร ยุคติ แต่ เท่านั้น

๑ จะ อธิบาย ใน อุมเบกขา พรหมวิหาร ต่อ ไป ว่า โยคา พระ
 กุตะตร ผู้ จะ เจริญ อุมเบกขา พรหมวิหาร นั้น พึง แผล อุมเบกขา ไป ใน
 หมู่ สัตว์ ทำ จิตร ให้ เปน กตาง ๆ อย่า ดีใจ เลี้ยใจ เหตุ สุข ทุกข์ ของ สัตว์
 ทั้งสิ้น บริกรรม นึก ไป ว่า “ สัตว์ ทั้ง หาย ทั้งสิ้น มี กรรม เปน
 ของ ๆ คน เช่น อยู่ เช่น ไต ก็ จง เปน อยู่ เช่น นั้น เทอญ ” ฯ พึง บริ
 กรรม นึก ดัง นี้ ไร้ ไป อย่า หยุค ก็ จะ มละ เลี้ย ได้ ซึ่ง รากะ แล ุปะฐิมะ
 ใน สุข แต่ ทุกข์ ของ สัตว์ ฯ อุมเบกขา พรหมวิหาร นี้ มี อานุภาพ ให้ ผู้ ที่
 เจริญ ได้ ถึง จะ ตุกตะฉาน ใน จะ ตุกตะฉนัย ถึง บัญจะ มะฉาน ใน บัญจะกะ
 ฉนัย ฯ อุมเบกขา พรหมวิหาร ยุคติ แต่ เท่านั้น

๑ จะ อธิบาย ใน อาหา เร ะฐิกุตะ สันญญา กรรมฐาน นั้น ต่อ ไป ว่า โย
 คาวะจร กุตะบุตร ผู้ มี ศรัทธา ปราถนา จะ เจริญ กรรมฐาน ชื่อ ว่า อาหาเร

ประจักษ์ด้วยสัญญา   สำคัญว่า เป็น ของ ประจักษ์ ใน อาหาร นั้น   พึงคัก
 ษา ใน พืช พิจารณา อาหาร ให้เห็น เป็นประจักษ์ นั้น ให้ชำนาญ   แล้ว พึง
 เข้า ไป ใน ที่ สังกต พิจารณา อาหาร ด้วย อากา ร ประจักษ์ แปร ประการ   คือ
 ประจักษ์ โดย บริโภค ประการ ๑   ประจักษ์ โดย ประเทศ ที่ อยู่ ของ อาหาร
 นั้น ประการ ๑   ประจักษ์ ด้วย ลำ ส้ม อยู่ นาน ประการ ๑   ประจักษ์ ใน กาด เมื่อ
 ยังมี ได้ ย่อย ประการ ๑   ประจักษ์ ใน กาด เมื่อ ย่อย ออก แล้ว ประการ ๑   ประ
 จักษ์ โดย ผล ประการ ๑   ประจักษ์ โดย อัน หั่ง ใส่ออก มา ประการ ๑   ประ
 จักษ์ ด้วย อัน ทำ ให้ แปร เบื่อ น ประการ ๑   รวม เป็น แปร ประการ ด้วยกัน

ซึ่ง ว่า ให้ พิจารณา อาหาร ให้เห็น เป็น ประจักษ์ โดย บริโภค นั้น   คือ
 พิจารณา ว่า อาหาร นี้ เมื่อ หยิบ เอา วาง ลง ใน ปาก แต่ ภาศ ตก ถึง ปลาย ดัน
 ก็ ชุ่ม ไป ด้วย น้ำ ดาย เหวว   เข้า ไป กวาง ดัน ก็ ชุ่ม ไป ด้วย น้ำ ดาย ชัน
 มนทิน อัน คิด อยู่ ใน ทัน ณะ ประเทศ   ก็ คิด แปร เบื่อ น ประจักษ์ พึง เกิด ยึด
 ยิง นึก ตัง ราก สุนัข อัน อยู่ ใน รวง   ซึ่ง กัด กิน ได้ นั้น   ก็ เพราะ ไม่ เห็น
 ด้วย จักษุ ถ้า เห็น ด้วย จักษุ แล้ว ก็ ไม่ อาจ กัด กิน ได้   ให้ โยคา พระ จร
 กุระ บุตร พึง พิจารณา อาหาร ให้เห็น   เป็น ประจักษ์ โดย บริโภค ตัง
 พรณามา นี้ ๗   ซึ่ง ว่า ให้ พิจารณา อาหาร ให้เห็น   เป็น ประจักษ์
 โดย ประเทศ ที่ อยู่ นั้น   คือ ให้ ปถง บัญญา พิจารณา ว่า   “อาหาร
 ที่ เรา บริโภค   ประกอบ ด้วย อากา ร ประจักษ์ เห็น ปาน ดัง นั้น นั้น   เมื่อ
 เข้า ไป ตัง อยู่ ใน กะเพาะ อาหาร ภายใน ท้อง นั้น   ยิง ประจักษ์ นำ เกิด ยึด
 ชัน ไป กว่า นั้น   เพราะ ระคน บน คณะ ไป ด้วย ตี แด เสมหะ แด บุพโพ
 โดหิต   ถ้าน้ำ ตี มาก ตี อาหาร นั้น ก็ ประจักษ์ นำ เกิด ยึด ตุง จะ ระคน ด้วย

ยาง มะพร้าว อัน ชัน ถ้าเต็มหระ มาก อาหาร นั้น ก็ ประจุกุด น่า เกิดยัค
 คุจ จะระคน ด้วย น้ำใบ กากะทิง ถ้าบุพโพมาก อาหาร นั้น ก็ ประจุกุด
 น่า เกิดยัค คุจ จะ ระคน ด้วย เบรียง บุค เบรียง เน่า ถ้า โดหิต มาก อาหาร
 นั้น ก็ ประจุกุด น่าเกิดยัค คุจ จะ ระคน ด้วย น้ำ ย้อม ให้ โยคา พระจร พึง
 พิจารณา อาหาร ให้เห็น เปน ประจุกุด โดย ประเทศ ที่ อยู่ ด้วยประการฉะนี้

ซึ่ง ให้พิจารณา อาหาร ให้เห็น เปน ประจุกุด ด้วยอัน ถ้าส้ม อยู่นาน
 นั้น คือ ให้พิจารณา ว่า อาหาร ที่ แปร เบือน ด้วย น้ำ คี น้ำเดือด
 น้ำ หนอง น้ำ เดือด นั้น เมื่อ ตก เข้า ไป ถึง ท้อง แล้ว ก็ ชง อยู่ใน ใต้ ไหล่
 ของ เก้า ของ ใหม่ สะสม กัน อยู่ มี กัดิน ประจุกุด พึง เกิดยัค ยิง นัก คุจ จะ คุช ใน
 เว็จ จะ กุฏี อัน สะสม กัน อยู่ ทั้ง เก้า ทั้ง ใหม่ ฉะ นั้น ซึ่ง ว่า ให้พิจารณา

อาหาร ให้เห็น เปน ประจุกุด ใน กาด เมื่อ ยังมี ใต้ ย้อย นั้น คือ ให้พิจารณา
 ว่า “อาหาร เมื่อ เข้า ไป สะสม อยู่ ใน ประเทศ แห่ง ใต้ ไหล่ นั้น แม้
 ยังมี ใต้ ย้อย ก็ เปน ของ ประจุกุด พึง เกิดยัค ยิง นัก เพราะ เปน ประเทศ
 อัน ตามก สก กระปรก เหมน นัก คุจ จะ หลุม อัน คน จันทาด ชุก ไร่ แทบ

ประคู้บ้าน ส่ารพัต ที่ คน จันทาด ทั้งสิ้น จะ ทั้ง จะ เถลง ซึ่ง หยาก
 เยื่อ แด ซากงู ซากสุนัข เปน คั้น ฉนั้น ให้ โยคา พระจร พิจารณา อาหาร
 ให้เห็น เปน ของ ประจุกุด ใน กาดอันยังมี ใต้ ย้อย โดย นัยดังพรรณามาฉะนี้
 ซึ่ง ให้ พิจารณา อาหาร ให้เห็น เปน ของ ประจุกุด ใน กาด อัน ย้อย ออก
 แล้วนั้น คือ ให้พิจารณาว่า “อาหาร ที่ ร้อน ด้วย เพลิง ซาก
 เดือด เปน ฟอง แล้ว แด ย้อย ออกนั้น เกรอะ ลง ไป กดาบ เปนมูตร เปนคุช
 หากว่า ดับ จักษุ อยู่ จึง เพิกเฉย หา เกิดยัค ไม่ ถ้า ปรากฏ แก่ จักษุ แล้ว

ก็จะ เบน ของ นำ เกิด ยึด ยั้ง ก็ ไม่ ยินดี ให้ โยคา พระจร พิจารณา อาหาร ให้
 เห็น เบน ประฏิภูต ใน กาด เมื่อ ย่อย ออกแล้ว โดย นัย ดัง พรรณา มา ฉะนั้น
 ซึ่ง ให้ พิจารณา อาหาร ให้ เห็น เบน ประฏิภูต โดย ผล นั้น คือ ให้ พิจารณา
 ว่า “อาหาร นี้ ถ้าย่อย ออกเป็นอัน ตี แล้ว ก็ ยัง ส่วน อะสุภ เป็น ต้น ว่า ผมชน
 เต็ม พันหน้ เนื้อ เต็มเอ็น ให้ ชุ่ม ชื่น เจริญ ชื่น เป็นอัน ตี อาหาร นี้ ถ้าย่อย ออก
 มิได้ ก็ ยัง โรคต่าง ๆ เป็น ต้น ว่า หิด ต้าน หิด เปื้อน ให้ เกิด ขึ้น ได้ ทุกข์ เวท
 ณาต่าง ๆ เพราะ เหตุ อาหาร ย่อย ออก มิดี ให้ โยคา พระจร พึง พิจาร
 ณา อาหาร ให้ เห็น เบน ของ ประฏิภูต โดย ผล ดัง จะ พรรณา มา ฉะนั้น

ซึ่ง ว่า ให้ พิจารณา อาหาร ให้ เห็น เบน ประฏิภูต โดย ที่ หัด ไลด ออก มา
 นั้น คือ ให้ พิจารณา ว่า “อาหาร อัน เรากิน นั้น เมื่อ เข้า ไป ย่อม
 เข้า ไป โดย ทวาร อัน เดียว เมื่อ จะ ไลด ออก ย่อม ไลด ออก ตาม ทวาร ทั้ง ๘
 ที่ เป็น มุท หู ก็ ไลด ออก จาก ช่อง หู ที่ เป็น มุท ตาก็ ไลด ออก จาก คดอง ตา
 ที่ เบ้น หน้า มุท น้ำ ดาย ก็ ไลด ออก จาก ช่อง จะ มุท ช่อง ปาก ที่ เป็น มุท ทร เป็น คุ
 ก็ ไลด ออก โดย ทวาร เบา ทวาร หนัก กาด เมื่อ กัด กิน นั้น อะเร็ด อะร่อย
 ยินดี ใน รศ อาหาร กาด เมื่อ ไลด ออก มา เป็น มุท คุ ย่อม เกิด ยึด ชัง
 ทั้ง คน แล ผู้ อื่น ให้ โยคา พระจร พึง พิจารณา อาหาร ให้ เห็น เบน ประฏิภูต
 โดย ที่ หัด ไลด ออก โดย นัย ดัง พรรณา มา ฉะนั้น

ซึ่ง ว่า ให้ พิจารณา อาหาร ให้ เห็น เบน ประฏิภูต โดย อัน แปร เบอน นั้น

มือ	}	ทำ
ปาก		
ดิน		
เพดาน		

คือ ให้ พิจารณา ว่า “อาหาร นั้น จำ เติม แต่ บริ โภก ก็ เบอน

มือ แดปาก แดดิน แดเพดาน นั้น ให้ ประวิญญูต ต้องชำระ ด่างมือ แด ปาก เมื่อ
เข้า ไป อยู่ ใน ท้อง นั้น พิศ เพติง ชาติ อันทราน อยู่ใน สักก กาย เมา ให้

ร้อน บุค ชัน เปน ปุม เปือก เปน ฟอง ฟุด ชัน มา จับ ช้อง ^หตา } ก็ให้ดำเรื่งกิจ
_{จุมก}

เปน มุด ^หตา } ที่เปน มุตร เปนคุช ก็ เป็อน ทวาร หนัก ทวารเบา ณะ อย่าง ๆ
_{จุมก}

ถ้วน เปน ของ ประวิญญูต พึง เกิดยดทั้งสิ้น ให้ โยคาพะจร พึงพิจารณา
อาหาร ให้ เห็น เปน ประวิญญูต โดย อัน แปร เป็อน ด้วย ปรการ ณะ

เมื่อ โยคา พะจร พิจารณา อาหาร ให้ เห็น เปน ประวิญญูต ทั้ง ๘ ปรการ
เหล่านี้ ฤฯ แต่อย่าง ไต อย่าง หนึ่ง อยู่ ก็ ดี นิระระณะ ธรรม ก็ จะ สงบ
รังับ จิตร ก็ จะ ตั้ง มัน เปน อุปะจาระณะมาธิ ให้ ดำเรื่ง กิจ เปน กามาพะจร
กุดศ ซึ่ง จะ นำคน ให้ เกิด ใน สุกติ ภพ แด เปน อุปะนิสสัย บัจจัย แห่ง
มรรคผล นิพพาน ด้วย เหตุ ดังนั้น กุดบุตร ผู้ มี ศรัทธา แด บัญญา ควร จะ
เจริญ อาหารเว ประวิญญูต ถัญญา กรรมฐาน นี้ ๓ อาหารเว ประวิญญูต ถัญญา
กรรมฐาน ยุคติ แต่เท่านี้

จะ อธิบาย ใน จะตฺชาตฺตฺวะวตฺถานกรรมฐาน นั้น ต่อ ไปว่า ความ กำ
หนด หมาย ซึ่ง ชาติ โดย สภาวะ ความ เปน เอง ของ ชาติ ชื่อ ชาติ วัค
ถาน กำหนด หมาย สิ้น ทั้ง ๕ ชาติ ชื่อ จะตฺชาตฺตฺวะวตฺถาน กรรมฐาน นี้
บาง ที่ ท่าน เรียก ว่า ชาติ กรรมฐาน โยคา พะจร กุดบุตร ผู้ มี ศรัทธา
ปราถนา จะ จำ เริญชาติ กรรมฐาน นี้ พึง มตะ กิจ กังวต ห่วง ไย เสีย ให้

นิพพาน ก็จะมี สุกะติ เป็น เบื้อง หน้า เหตุ ดั่งนั้น กุตะบุตร ผู้มี ศรัทธา ทวารจะ
เจริญ ชาติ วรรณะ ฐานะ กรรมฐาน อัน มี คุณา นิสัง สะ ผล เป็น อัน มาก
ตั้ง พรรณา มา ฉะนี้ ฯ จบ ชาติ วรรณะ ฐานะ โดย สัจ เจป ฯ

จะ วิถี วิชา ใน อรูป กรรมฐาน ทั้ง ๕ ต่อไปว่า โยคา พระ
กุตะบุตร ผู้เจริญ อรูป กรรมฐาน ที่ หนึ่ง พึง พัง กะสัณ นิมิตร ทั้ง ๘
มี ประเวณี กะสัณ เป็น ต้น อย่างใด อย่างหนึ่ง เป็น อารมณ

จน ได้ ดำ เจริญ รูปา พระจร ฌาน อัน เป็น ที่ สุด แล้ว พึง เตะ } กะสัณ นั้น
เพิก }

เดี่ย คือ อย่า กำหนด นึก หมายถึง เอา กะสัณ นิมิตร นั้น เป็น อา
รมณ ให้ ตั้ง จิต พัง นึก พิจารณา เอา อากาศ ที่มี ดวง

กะสัณ เตะ } ชัน แล้ว เหลือ อยู่ แต่ อากาศ เปด่า นั้น เป็น อารมณ
เพิก }

เมื่อ พิจารณา เอา อากาศ เปด่า นั้น เป็น อารมณ พิจารณา
ไป ๆ จน อากาศ เปด่า เท่า ดวง กะสัณ นั้น ปราภฏ ใน มะโน
ทวาร กาด ไต ใน กาด นั้น ก็ ให้ โยคา พระจร พิจารณา อากาศ นั้น
เป็น อารมณ บริกรรม ว่า “อะนัน โตะ อากาโส อากาศ

ไม่มี ที่ สุด ๆ” ดัง นี้ ไป เมื่อ บริกรรม นึก อยู่ ดัง นี้ เอง ๆ

จิต ก็ จะ สงบ ร่าบับ ตั้ง นั้น เป็น อุปะจาระ สะมาธิ คดออก ชัน ไป

จน อุปะปะนา สะมาธิ โดย ดำดับ ๆ ดำ เจริญ เป็น อรูป ฌาน ที่ แรก

ชื่อ อากาธา ฌัญจา ยะตะ นะ ฌาน

ถ้า เจริญ อรูป กรรมฐาน ที่ ๒ ต่อไป อีก พึง ละ อากาศ นิมิตร

ที่ เป็น อารมณฺ์ ของ อรูป ฌาน ที่ แรก นั้น เดี่ย มา กำหนด จิตฺร ที่
 ยึด หน่งเอา อรูป ฌาน ที่ แรก คือ จิตฺร ที่ นึก อากาศ อากาศฺรย
 ตั้ง อยู่ใน อากาศ นิมิตฺร นั้น เป็น อารมณฺ์ ทำบวริกรรม ว่า “ อระหนคฺ
 วิญญาณํ วิญญาณ ไม้มี ที่ สุกุ ” ตั้ง นี้ เนือง ๆ ไป ก็ จะ ได้ สำเร้ง
 อรูป ฌาน ที่ ๒ ชื่อ วิญญาณญฺจา ยะตะนะ ฌาน ๒ ถ้า จะ
 เจริญ อรูป กรรมฐาน ที่ ๓ ต่อ ไป อีก พึง ๓: อรูป วิญญาณ
 ที่ แรก ที่ เป็น อารมณฺ์ ของ อรูป ฌาน ที่ ๒ นั้น เดี่ย มา ยึด
 หน่งเอา ความ ที่ ไม้มี ของ อรูป ฌาน ที่ แรก คือ กำหนด ว่า
 “ อรูป วิญญาณ ที่ แรก นี้ ไม้มี ใน ที่ นี้ ตั้ง นี้ ” เป็น อารมณฺ์
 แล้ว ทำบวริกรรม ว่า “ นัตถิกิณฺจจิ อรูป วิญญาณ ที่ แรก นี้ นิด
 หน่ง ไม้มี มิ ได้ เหลือ คิด อยู่ใน อากาศ ” นี้ ตั้ง นี้ เนือง ๆ ไป
 ก็ จะ ได้ สำเร้ง อรูป ฌาน ที่ ๓ ชื่อ ว่า อากิณฺจญฺญา ยะตะนะ ฌาน
 ถ้า จะ เจริญ อรูป กรรมฐาน ที่ ๔ ต่อ ไป อีก พึง บัด้อย วาง
 อารมณฺ์ ของ อรูป ฌาน ที่ ๓ คือ อารมณฺ์ ที่ สำคัญ มัน ว่า อรูป
 วิญญาณ ที่ แรก ไม้มี ตั้ง นี้ นั้น เดี่ย พึง กำหนด เอา แต่ ความ ที่ ละเอียต
 ประณีต ของ อรูป ฌาน ที่ ๓ เป็น อารมณฺ์ ทำบวริกรรม
 ว่า “ ดันตะเมตฺ ปะณีตะเมตฺ อรูป ฌาน ที่ ๓ นี้ ละเอียต
 นกฺ ปะณีต นกฺ จะ ว่า มี สัจฺญา ก็ ไม้ใช่ ไม้มี สัจฺญา ก็ ไม้
 ใช่ ” ตั้ง นี้ เนือง ๆ ไป ก็ จะ ได้ สำเร้ง อรูป ฌาน ที่ ๔
 ชื่อ เหวระ สัจฺญา นา สัจฺญา ยะตะนะ ฌาน ๒ อรูป ฌาน ที่ หน่ง
 นั้น ยึด หน่งเอา อากาศ นิมิตฺร อัน หา ที่ สุกุ ฝ่าย ข้าง เกิด

แดง คับ มิได้ เป็น อารมณ์ เป็น บ่อ เกิด จึง ชื่อ ว่า อากาสา

หัญจา ยะตะนะ ฯ อรูป ฌาน ที่ ๒ นั้น ยึด หน่วง เอา จิตร

ที่ นึก อากาศ ตั้ง อยู่ใน อากาศ อัน หา ที่ สุด ฝ่าย ช่าง เกิด แด

ข้าง คับ มิได้ เป็น อารมณ์ เป็น บ่อ เกิด จึง ชื่อ ว่า วิญญาณ ัญญา

ยะตะนะ ฯ อรูป ฌาน ที่ ๓ นั้น ยึด หน่วง เอา ความ ที่

ไม่มี ของ จิตร ที่ ตั้ง อยู่ใน อากาศ เป็น อารมณ์ เป็น บ่อ เกิด จึง ชื่อ

ว่า อากิญจัญญา ยะตะนะ ฯ อรูป ฌาน ที่ ๔ นั้น ยึด

หน่วง เอา อรูป ฌาน ที่ ๓ อัน มี ด้ยญา เวทนา แด สัมปะยุคกรรม ทัง ด้ย

ละเอียด ประ ณีต นึก มี อยู่ เหมือน อย่าง ไม่มี เป็น อารมณ์ เป็น

บ่อ เกิด จึง ชื่อ ว่า เนวะ ด้ยญา นา ด้ยญา ยะตะนะ ฯ จบ อรูป

กรรมฐาน โดย ดัง เชน ๐ ละมะณะ กรรมฐาน ที่ แสดง มา นี้ แสดง โดย นัย ดัง เชน

คัด เอา แค ใจ ความ เพื่อ จะ ให้ กุละบุตร รู้ เข้า ใจ ง่าย ๆ กุละบุตร ผู้ มี

ศรัทธา ปราถนา จะ เจริญ ก็ พึง เลือก เจริญ เอา ตาม ชอบ ใจ

ของคน ๆ เทอญ ฯ เรียบ เรียง ละมะณะ ภาวะนา ยุคติ แต่ ทำ นี้

๐ จัก วิวินิจฉัย ใน ฌาน แด ละมาบัติ ต่อ ไป [ฌาน นี้ ว่า

โดย ประเภท เป็น สอง อย่าง คือ รูป ฌาน แด อรูป ฌาน รูป ฌาน

นั้น ๔ อย่าง อรูป ฌาน นั้น ๔ อย่าง ได้ แสดง มา แล้วย ใน รูป กรรม

ฐาน แด อรูป กรรมฐาน ก็ ฌาน ทัง ๘ นี้ เป็น เหตุ ให้ เกิด ละมาบัติ ๘

ละมาบัติ เป็น ผล บาง แห่ง ท่าน ก็ กล่าว ว่า ผล ละมาบัติ ต่อ ได้ ฌาน
มี วรรธี่ ชำนาญ คดอง แคว่ด ด้วย ดี แล้วย จึง ทำ ให้ ละมาบัติ บริบูรณ์

ชั้น ด้วยดี เพราะเหตุ^๕นี้ ^๕ละมาบัติ จึง เป็น ผล ของ ฌาน ก็ ละ มาบัติ

๘ ประการนี้ . ใน ภาย นอก พระพุทธ ศาสนาก็ มี แต่ ไม่เป็น ไป เพื่อดับกิเลส ทำให้แจ้ง ซึ่ง พระ นิพพาน ได้ เป็น แต่ทิฏฐิ

ธรรมวิหาร ย่อม เป็น ไป เพื่อ ให้เกิด ใน พรหม โลกย์ อย่าง เดียว เหมือน อย่าง ละมาบัติ ของ อาถรรพ์ ๘ อุกุสะ ๘

รามะบุตร ฉะนั้น ก็ ละมาบัติ ใน พระพุทธศาสนา^๕นี้ ย่อม เป็น ไป เพื่อ ร้างดับ กิเลส ทำให้แจ้ง ซึ่ง พระ นิพพาน ได้ ว่า

โดย ประเภท เป็น ๒ อย่าง คือ ผลละมาบัติ แล นิโรธ ละมาบัติ ผล ละมาบัติ นั้น ย่อม ดำรงไว้ ทั่ว ไป แก่ พระ อริยะเจ้า ที่ได้

ละมาบัติ^๕ทั้งสิ้น ๗ นิโรธ ละมาบัติ นั้น เฉพาะ มี แต่ พระ อริยะบุคคล ๒ จำพวก คือ พระอนาคามี บุคคล แล

พระอรหันต์ที่ได้ ละมาบัติ ๘ เท่านั้น หนึ่ง ฌาน แล ละมา บัติ^๕นี้ ถ้าจะว่า โดย อรรถก็ เป็น อัน เดียว กัน ต่าง กัน

แต่ พะยัญชนะเท่านั้น | ก็ ฌาน ละมาบัติ เพราะ ฌาน นั้น เป็น ที่ ถึง ด้วย ดี ของ ฌาน ถ้า ก็ บุคคล จริง อยู่ใน อรรถ

กะถาท่าน จึง กล่าว ไว้ว่า ฌาน ถ้า ก็ บุคคล ถึง ด้วย ดี ซึ่ง ละมาบัติ คือ ฌาน เป็น ที่ ถึง ด้วย ดี มี ประชุม มะฌาน เป็น ต้น ดังนี้

หนึ่งใน พระ บาท แสดง บุพเพวิหาร ละมาบัติ ๘ ไว้ คือ ประชุม มะฌาน ทุคิยะ ฌาน ตะคิยะ ฌาน จะคุตตะ ฌาน

อากาธานัญญา ยะตะนะ ฌาน วิญญา ฌัญญา ยะตะนะ ฌาน อากิณ ัจญญา ยะตะนะ ฌาน เนวะ สัจญญา นา สัจญญา ยะ

